

TARTU ÜLIKOOL
HUMANITAARTEADUSTE JA KUNSTIDE VALDKOND
EESTI JA ÜLDKEELETEADUSE INSTITUUT
EESTI KEELE OSAKOND

Minna Kuslap

**Pagulasdiskursus Postimehe arvamuslugudes
aastal 2015**

Magistritöö

Juhendaja dotsent Kersti Lepajõe

TARTU 2016

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. KRIITILINE DISKURSUSEANALÜÜS.....	6
1.1. Tekst ja meedia	6
1.2. Kriitilise diskursuseanalüüsi lähenemine.....	8
1.3. Mõisted.....	11
1.3.1. Ideoloogia.....	11
1.3.2. Diskursus.....	13
2. PAGULASED	15
2.1. Mõisted.....	16
2.2. Statistika.....	18
2.3. Varasemad uurimused.....	19
3. ARVAMUSLUGUDE ANALÜÜS	22
3.1. Meetodi ja materjali kirjeldus	22
3.2. Sõnavara.....	23
3.2.1. Emotsioonid ja tunded	23
3.2.1.1. Hirm.....	24
3.2.1.2. Viha.....	27
3.2.1.3. Ksenofoobia.....	29
3.2.1.4. Sallimatus.....	30
3.2.1.5. Mõistuse ja emotsioonide kõrvutamine	31
3.2.2. Väärtused.....	32
3.2.2.1. Solidaarsus	32
3.2.2.2. Humaansus.....	33
3.2.2.3. Turvalisus.....	33
3.2.3. Abstraktsed nähtused	34
3.2.3.1. Kriis	34
3.2.3.2. Surve	36
3.3. Teemad.....	36
3.3.1. Kultuuri ohustatus	36
3.3.2. Identiteedikriis ja polariseerumine.....	38
3.3.2.1. Euroopa Liit <i>versus</i> rahvusriik.....	39
3.3.2.2. Lääs <i>versus</i> ida.....	40
3.3.2.3. Pagulaste pooldajad <i>versus</i> vastased.....	41

3.3.3.	Paralleel ajalooa	42
3.3.3.1.	Sündmused ja protsessid	42
3.3.3.2.	Eesti kirjandus	43
3.3.4.	Eesti kuvand	44
3.4.	Tekstiosaliste nimetamine ja nende tegevused	46
3.4.1.	Tekstiosaliste nimetamine	47
3.4.1.1.	Pagulaste eksplitsiitne nimetamine	48
3.4.1.2.	Pagulaste implitsiitne nimetamine	50
3.4.1.2.1.	Pagulane kui raha	50
3.4.1.2.2.	Pagulane kui ohver	51
3.4.1.2.3.	Pagulane kui võimalus	52
3.4.1.2.4.	Pagulane kui probleem	53
3.4.1.2.5.	Pagulane kui mass / loodusjõud	53
3.4.1.2.6.	Pagulane kui teise nahavärviga inimene	54
3.4.1.2.7.	Pagulane kui parema elu otsija / hüvede tarbija	55
3.4.1.2.8.	Pagulane kui koorem	55
3.4.1.2.9.	Pagulane kui oht	56
3.4.2.	Tegevused	57
3.4.2.1.	ÜRO	57
3.4.2.2.	Euroopa Liit	58
3.4.2.3.	Euroopa Komisjon	60
3.4.2.4.	Eesti	60
3.4.2.5.	Valitsus	63
3.4.2.6.	Pagulased	64
3.4.2.7.	Pagulasvastased	65
3.4.3.	<i>Meie-</i> ja <i>nemad-</i> rühm	66
3.4.3.1.	<i>Meie-</i> rühm	66
3.4.3.2.	<i>Nemad-</i> rühm	67
4.	JÄRELDUSED	69
4.1.	Sõnavara, teemad ja tekstiosaliste nimetamine	69
4.2.	Osaliste tegevused	72
4.3.	Eesti olukord	74
	KOKKUVÕTE	75
	KIRJANDUS	79
	THE REFUGEE DISCOURSE IN OPINION PIECES OF POSTIMEES IN 2015. SUMMARY	85
	LISA	89

SISSEJUHATUS

Maailmas valitsevad pinged. Venemaa agressioon Ukrainas sundis 2015. aasta alguses inimesi riigist lahkuma. Süüria, Afganistani ja Lähis-Ida riikide pinged ja konfliktid on pannud inimesi oma kodudest loobuma ja otsima mujal maailmas turvalisust ja kindlamat elupaika. Ka kliimamuutused põhjustavad rahvasterännet. Rahvaste liikumisest ei ole puutumata jäänud ka Eesti, kuigi siia saabunud põgenike hulk on üsna tagasihoidlik.

Inimesed põgenevad sõjakolletest üle Vahemere Euroopa suunas. See seab keerulisse olukorda Euroopa Vahemere-äärsed riigid, aga puudutab ka kogu Euroopa Liitu laiemalt. Tuleb tunnistada, et Euroopa Liit elab üle keerulisi aegu. Räägitakse Euroopa Liidu kriisist, mis sai alguse Kreeka võlakriisist ja on saavutanud oma tipu pagulaskriisiga. Tavapäraselt seostatakse kriisi negatiivsete ilmingutega, kuid kriis võib pakkuda ka lahendust. See võib olla erakordne moment, kui poliitilise korra eksistents ja elujõulisus on küsimärgi alla seatud (Ikenberry 2008: 3). See annab võimaluse vabastada pinged ja loob tingimused avalikuks debatiks. Arutelusid ja arvamusi kajastab meedia, millel on võim sõnade abil konstrueerida maailma. Meedial on vastutav roll inimeste hoiakute kujundamise ees, mistõttu pean oluliseks uurida meedias loodavat pagulasmaailma.

Siinse magistritöö eesmärk on uurida pagulasdiskursuse loomist Postimehe trükimeedias. Tekstianalüüs annab selleks hea võimaluse. Kriitilise diskursuseanalüüsi meetodiga saab analüüsida, missugused on ühiskonna hoiakud ja hinnangud pagulasteema suhtes. Pagulaskriisi kajastamine Eesti meedias sai alguse 2015. aasta aprillis, mil esimesed põgenikud jõudsid üle Vahemere Euroopasse ja ka Eestis mõisteti, et rände võimaliku sihtriigina ei jää Eesti pagulastest puutumata. Kuigi esimesed kvoodipagulased jõudsid Eestisse alles 2016. aasta märtsis, on pea aasta peetud meedias pagulasteemalisi debatte.

Täpsemad uurimisküsimused, millele oma töös vastust otsin, on järgmised: 1) milline on pagulasdiskursuses kasutatav sõnavara ja kas või kuidas on see seotud negatiivsete konnotatsioonidega; 2) milliseid teemasid seoses pagulastega esitatakse; 3) kuidas tekstiosalisi nimetatakse ja millistesse tegevustesse neid asetatakse.

Analüüsimeetodiks on tekstianalüüs, täpsemalt olen lähtunud kriitilisest diskursuseanalüüsist. Tekstianalüüsis toetun peamiselt Reet Kasikule (2002, 2008) ja kriitilise diskursuseanalüüsi puhul Teun van Dijkile (1995, 2005) ja Norman Fairclough'le (1995a, 2006). Analüüsitud on pagulasteemalisi arvamusküsimusi 2015. aasta Postimehe trükiväljaannetes. Vastav diskursus ilmus meediasse alates 2015. aasta aprilli lõpust. Kuna praegune pagulaskriis on uus teema, siis on seda Eestis vähe uuritud. Kriitilise diskursuseanalüüsi raames on uuritud poliitikute arvamust pagulaspoliitikast (Fomotškin 2014). Eesti elanikkonna hoiakuid pagulaste suhtes on uurinud Kristi Asser (2015). Sandra Oksaar (2015) on uurinud rahvusvahelise kaitse saanud täiskasvanute keeleõpet. Eelkõige on teemat uuritud sotsiaalteadustes. Maailmas on teemat laialt käsitletud ajakirjades *Discourse & Society* ja *Language in Society*. Pagulasteemat on võrreldud Suurbritannia ja Austraalia meedias (Parker 2015).

Esimeses peatükis antakse ülevaade teksti ja meedia vahelistest suhetest, käsitletakse lähemalt kriitilist diskursuseanalüüsi ja selle lähenemise abil uuritavat ideoloogiat. Samuti piiritletakse diskursuse mõiste. Teine peatükk tutvustab lähemalt pagulasmõisteid, annab ülevaate statistikast ja varasematest uurimustest Eestis ja mujal. Kolmandas peatükis on analüüsitud Postimehe arvamusküsimusi. Uuritud on pagulasteemaliste artiklite sõnavara, teemasid, tekstiosaliste nimetamist ja nende tegevusi ning *meie-* ja *nemad-*rühmadeks jaotamist. Neljas peatükk on järeldusteosa, kus saavad vastuse töö alguses esitatud uurimisküsimused ja tehakse mõningaid üldistusi.

1. KRIITILINE DISKURSUSEANALÜÜS

Käesoleva magistritöö meetod on tekstianalüüs, mida tehakse kriitilise diskursuseanalüüsi lähenemisega. Et selgitada analüüsi aluseks olevat teoreetilist raamistikku, tuleks lähemalt vaadata teksti ja meedia omavahelist seotust, diskursuseanalüüsi olemust ja sealseid mõisteid.

1.1. Tekst ja meedia

Tekstianalüüsi uurimisobjektiks on tekst, mida üldiselt defineeritakse kui kasutuses olevat keelt, mille ülesandeks on sõnumi vahendamine (Kasik 2007: 7). Tänapäeva infotehnoloogia arengut silmas pidades tuleb kasuks oskus tekste kriitiliselt lugeda ja osata näha tekstides kasutatavaid manipuleerivaid võtteid. Tekstil on alati eesmärk, millest sõltuvalt valitakse eri strateegiaid. Teksti loomisel tehtavad valikud määravad teksti tähenduse ja tunnused. Seega iga esinduv sõna või fraas jätab välja mõne alternatiivi, mis on tekstiurijatele analüüsimaterjaliks.

Tekstis tehtavad valikud väljendavad kirjutaja seisukohta. Üks asi on edastada sõnumit, kuid teine pool on vaatepunkti valik. See välistab objektiivse kirjelduse võimalikkuse (Kasik 2008: 12). Peale sisu edastamise sisaldab tekst ka infot kirjutaja arvamuste kohta, millisenä tema tegelikkust näeb. Subjektiivsus esineb valikutes, modaalsuses ja positsiooni võtmises. Näiteks võib selget vaatepunkti erinevust näha pagulase nimetamisel *ahjualuseks* või *hädasolijaks*.

Kirjutatud tekst on kavandatud ühest küljest sotsiaalsete tavade raames. Ühiskonnas on teatud normid ja tavad, millest teksti kirjutaja on teadlik ja mõjutatud. Teisest küljest liitub kirjutaja isiklik maailmakogemus. Tekst saab aga hoopis uue tähenduse lugedes, kuna vastuvõtja tõlgendab teksti oma maailmakogemuse kohaselt. Tekst on justkui lugeja ja teksti vaheliste läbirääkimiste saadus, kuna see võtab üha rohkem üle diskursuse interaktiivseid omadusi (Bell, Garret 1998: 2).

Tekstianalüüs pakub võimalust vaadelda teksti objektina, mis ei eelda taustateadmisi ega kultuuritundmist. Kriitilise diskursuseanalüüsi lähenemisega on tekstile liidetud ka kontekst, mis muudab teksti vahendiks, mille kaudu selgitada mõtteviise ja suhtumisi. (Kasik 2002: 74–88) Teksti üks ambivalentne väärtus on see, et ta ühel ajal nii loob maailma kui ka peegeldab seda. Näiteks võib pagulasdiskursuse puhul näha uudistes edastatavaid reaalseid sündmusi, kuid arvamused on konstrueeritud iseseisvalt elav tulevikku suunatud maailm. Tekstiga on võimalik konstrueerida abstraktne maailm, nagu seda võime näha globaliseerumise näitel (vt Fairclough 2006).

Tänapäeval tähendab tekstianalüüs teksti tähenduste uurimist ja ka tekst iseeneses on peamiselt nende tähenduste väljendamiseks, mida keelekasutusega luuakse (Kasik 2008: 11). Tekst sisaldab varjatud nüansse, mille eesmärk on teatud sõnumi edastamine. See on kommunikatiivne väljund ühiskonnas. Meedia pakub võimalust rääkida üle maailma ja mõjutada seeläbi üha suuremat kuulajaskonda.

Meedias loodud maailm ei pruugi vastata reaalsusele. Rassismidiskursust uurinud van Dijk (1991) märgib, et meedia positiivne ja korrektne keelekasutus immigrantidest ei pruugi olla vastavuses sotsiaalse ettekujutusega immigrantidest ühiskonnas. Kriitiline diskursuseanalüüs aitab välja selgitada erinevusi meedia loodud sotsiaalse konstruktsiooni ja ühiskonna tegeliku olukorra vahel.

Meedia on peamine vahend, kuidas info jõuab inimesteni, mistõttu on sellel vastutav roll teadmiste kujundamisel. Seal esitatakse ka reaktsioone ja tõlgendusi infost. Meediatekstide puhul tuleb meeles pidada, et sõnumid on vahendatud ja esitlused käivad läbi konkreetse semiootilise koodi, kokkuleppe, normi ja vormi. Seega on tähendus protsessis transformeerunud. (Fairclough 2006: 171) Kriitiline diskursuseanalüüs aitab neid koode analüüsida.

Riigi meedia on mõjutatud globaalsest meediast, mis on konstrueerinud globaalsete teadmistega vastuvõtja (Fairclough 2006: 171). Sellise tasandite seotuse ja meedia infotulva all tuleks aga tekstidesse kriitiliselt suhtuda, sest meedial on tavaks edastada intriigerivat ja huvipakkuvat infot. Tihti võetakse terviktekstist vaid üksikuid lõike,

mis hakkavad iseseisvat tähendust tootma. Adekvaatse teabe saamiseks soovitatakse lugeda algallikaid. (Geis 1987: 8)

Sõnumid on meedias vahendatud, mis tähendab aja ja ruumi distantseerumist. Kui vaadata vahendatust kui tähenduse liikumist tekstist teksti ja sündmusest sündmusesse, siis hõlmab see tähenduse konstantset muutumist, mis on raamitud kindla meediumi võimalustega. (Silverstone 1999)

Pagulasteema puhul on kirjalikud ja suulised tekstid peamine allikas, kust infot saadakse ja mis kujundab arvamust. Tekstile avaldab lisaks diskursuse tavadele mõju meediateksti žanr ja meediumi tavad. Näiteks esitatakse uudises sündmuse kohta peamiselt infot, arvamusoos aga arutletakse uudise üle ja esineb rohkem hinnanguid. Meedial on oluline roll selle ees, kes saab sõna, missuguseks kujuneb tava konkreetsest teemast rääkides ja kuidas lugeja hakkab antud teemasse suhtuma.

1.2. Kriitilise diskursuseanalüüsi lähenemine

Kriitiline diskursuseanalüüs keskendub keele ja võimu vahelistele suhetele ning uurib kultuurilisi ja sotsiaalseid mõjutusi keelekasutuses. See ei ole mitte otseselt meetod, vaid lähenemine, mis hõlmab mitut tahku. Taolises analüüsis on hõlmatud tekst, kontekst, autori isiklikud vaated ja ühiskonna sotsiokultuurilised tavad. Kui kriitiline lingvistika 1970ndate lõpus tekkis, siis peamine eesmärk oli uurida keelekasutuse ühiskondlikku tausta – mis on need normid ja tavad, mis juhivad keelekasutust ja kuidas mõista neid mehhanisme, millega keelekasutus loob reaalsust (Kasik 2008: 12).

Lähenemine pakub võimalust rakendada teoreetiliselt keerukat raamistikku tähtsatele probleemidele, mida tekstide kaudu vahendatakse. Selle hea külge on lähenemiste mitmekesisus, mis hõlmab nii lingvistikat, ühiskonnateadusi, kultuuritundmist kui ka kognitiivset aspekti. Lähenemist on ka palju kritiseeritud tõlgendamise subjektiivsuse tõttu, kuid ometi on see kõige levinum meetod meediadiskursuse uurimisel (Bell, Garret 1998: 4). Fairclough on liigse subjektiivsuse vastuargumendiks toonud mõtte, et akadeemilise uurimise neutraalsuse illusioonid peaksid ammu juba minetatud olema (2001: 212).

Kui analüüsida diskursust lingvistiliselt lähenedes, siis on see keskendunud keelele ja selle kasutusele. Sotsioloogilises lähenemises on diskursus seotud keelekasutuse sotsiaalse kontekstiga. Kriitiline diskursuseanalüüs võimaldab need kaks haru ühendada. (Bell, Garret 1998: 2) Tekstid kriitilises diskursuseanalüüsis annavad võimaluse teravdatud tähelepanu all mõista meedias toimuvat ja ühiskonna hoiakuid.

Teun van Dijk (2005: 236) järgi on kriitiline diskursuseanalüüs teksti tegelike struktuuride süstemaatiline, üksikasjalik ja teoorial põhinev uurimine. Sotsiaalteaduslikumas tähenduses keskendutakse diskursuse uurimise puhul teksti sotsiaalsetele ja kultuurilistele funktsioonidele, tingimustele ja tagajärgedele, samuti diskursuse rollile ideoloogias.

Diskursuseanalüüs keskendub sellele, kuidas inimesed keelt kasutavad, kujutamaks reaalsust ja loomaks arusaamu sotsiaalsest maailmast. Analüüsi tehes huvitab uurijat nii tekst kui ka tekstiväline ilming – analüüsitakse öeldut, kuid analüütiliselt luuakse ka ütlemata jäänut (nt implitsiitseid, vaikimisi eeldusi). Diskursuseanalüüsis vastatakse küsimusele, missugust semantilist ja ideoloogilist rolli tekstis avalduvad detailid kommunikatsioonis täidavad. Seega kesksel kohal on teksti keeleliste omaduste sotsiaalsed funktsioonid. (Kalmus 2015)

Sotsiaalsed tavad, mille kaudu tekstid on tõlgendatud ja loodud, aitavad kaasa sotsiaalse maailma loomisele, sisaldades identiteete ja suhteid. Sotsiaalsete tavade kaudu toimuvad sotsiaalsed ja kultuurilised taasesitamisid ning muutused. (Phillips, Jørgensen 2002: 61) Just ühiskondlikud muutused protsessidena on diskursuseanalüüsi huvifääraris.

Esimesed silmapaistvamad käsitlused võimu ja keele vahelistest suhetest diskursuse uurimisel tehti nn kriitilise lingvistika uurimisrühma poolt (Roger Fowler, Bob Hodge, Gunther Kress, Tony Trew) 1970. aastate lõpul. Uurijad lähtusid tekstide analüüsil M. A. K. Halliday süsteemfunktsionaalsest keeleteooriast, kus tekstil on kolm tasandit: ideatsioonaalne, interpersonaalne ja tekstuaalne. (Kasik 2002: 74) Selline teksti metatasandilisus on tekstianalüüsis peamine analüüsi alus.

Tähistusfunktsioon ehk ideatsioonaalne tasand hõlmab endas sisu tasandit. Vaadatakse, kuidas keel esitab maailma, keskmes on sõnavalik, kuidas tegevustele, asjadele ja

protsessidele viidatakse. Analüüsitakse ka tegelaste rolle, millesse autor on nad asetanud. Suhtlusfunktsioon ehk interpersonaalne tasand uurib keelekasutuses loodavaid identiteete. Omavahel on seotud suhtumistähendus ja suhtlustasand. Tekstuaalne tasand uurib, kuidas on tekst liidetud tervikuks ja kuidas selline viis konstrueerib tähendust. (Halliday 1994: 179)

Selles uurimistöös on tekste analüüsitud ideatsionaalsel ja interpersonaalsel tasandil. Ideatsionaalsel tasandil on vaadatud tekstiosaliste nimetamist ja tegevusi ehk protsesse. Interpersonaalsel tasandil on vaadatud leksikaalseid valikuid, teemasid ja osaliste diskursuserolle. Võib öelda, et ideatsionaalne tasand hõlmab endas tekstitasandit ja interpersonaalne diskursuse kui suhtluse tasandit.

Kriitilise diskursuseanalüüsi puhul uuritakse laialt sõnavalikut – kuidas kedagi on nimetatud, umbisikulise tegumoega varjatud või kuidas mõned protsessid toimuvad justkui iseeneslikult (nt *hinnad tõusevad*) (Kasik 2002, Fairclough 2001). Tekstiosalise nimetamine võib mõjutada lugeja suhtumist osalisse. Pagulase nimetamine *vaenlaseks*, *põgenikuks* või *kaltsupeaks* annab lisaks suhtumise kujundamisele aimu ka kirjutaja suhtumisest.

Kui vaadata tekstianalüüsi protsessi lähemalt, siis jaotub diskursus Fairclough (1989: 108–110) järgi kolmeks osaks: tekst, suhtlus ja sotsiaalne kontekst. Tekstitasand sisaldab teksti *kirjeldamist*, kus vaadatakse, kuidas on midagi tähistatud ja missuguseid valikuid on tehtud. Suhtlustasand hõlmab teksti *tõlgendamist*. Vaadatakse, kuidas tehtud valikud konstrueerivad tähendusi ja kuidas konteksti muudavad. Sotsiaalse konteksti tasand sisaldab tekstis leidunud tõlgenduste *seletamist* – miks on sellised valikud tehtud. (Kasik 2008: 13) Kolmas tasand on ideoloogiline ja siinses uurimistöös leiab seda peamiselt järelduste osast. Hea tekstianalüüsi puhul on protseduurid tehtud just sellises järjekorras.

Fairclough lingvistilist lähenemist diskursuseanalüüsile nimetatakse ka sotsiokultuuriliste muutuste ja diskursiivsete muutuste suhte analüüsiks. Omavahelises vastastikmõjus on ühiskondlik-poliitiline kord ja diskursus kui keelekasutus. Kui keelekasutus väljendab ühiskondlikke muutusi, siis see ka loob ise muutusi. Diskursuseuurijate ülesandeks on muutusi märgata ja kriitiliselt tõlgendada. Inimeste

kriitilise keeleteadlikkuse ja meediapädevuste teadvustamise abil on võimalik kaasa aidata positiivsetele sotsiaalsetele muutustele ühiskonnas, mis on uurijate üks eesmärkidest. (Kalmus 2015)

Analüüsi huviorbiidis on siiaaani peamiselt olnud organisatsiooniline analüüs, massikommunikatsiooni seos rassismi, rahvusluse, identiteedi, majanduse, demokraatia ja poliitikaga ning turundustavad (Phillips, Jørgensen 2002: 60–70). Ühiskonnas ühe konkreetse diskursuse domineerimatus ei tähenda veel seda, et diskursused oleksid võrdsed. Ka sinne uurimistöö annab panuse paljude eelnimetatud teemade diskursiivsesse uurimisse. Eelnevad teemavaldkonnad pakuvad uurijatele enim huvi, kuna sinna varjunud ideoloogia mõjutab ühiskonda enim. Ideoloogia olemusest saab ülevaate järgmisest peatükist.

1.3. Mõisted

Kriitilise diskursuseanalüüsi juures on üks keskseid mõisteid *ideoloogia* (van Dijk 2005). Kuna siinses töös selgub üldine pagulasdiskursuse ideoloogia, siis pean oluliseks seda mõistet lähemalt seletada. Lisaks piiritlen diskursuse mõiste.

1.3.1. Ideoloogia

Kriitilise diskursuseanalüüsi üks keskne osa on ideoloogia, mis väljendab keele ja võimu vahelisi suhteid. Keele sisse on peidetud uskumused, vaated, hoiakud, ühiskonna normid, arvamused ja institutsionaalsed tõekspidamised. Iga kirjutatud tekst on peegeldus valikutest ja võimuvahekordadest. Kõige enam on ideoloogia uurimisega kriitilise lingvistika vaatevinklist tegelenud van Dijk (1995b, 2005). Ideoloogia on tema sõnul ideede kogumik, mis peegeldab võimu olemust.

Kui keel on ideoloogia materiaalne vorm, siis keel on samas ka ise kantud ideoloogiast (Fairclough 1995a: 73). Keele kaudu saame aimu ühiskonna väärtustest ja seal valitsevatest hierarhiatest, mis võivad olla varjunud näiteks metafooride või analoogiate taha (Wodak, Meyer 2009: 8). Tekstid annavad võimaluse õppida tundma võimu olemust.

Fairclough (2003: 218) kirjeldab ideoloogiaid kui maailma esitlusi, mis aitavad kaasa võimu ja valitsemise rajamisele ja säilitamisele. Ideoloogiad on võimu teenistuses olevad tähenduse konstruktsioonid, mis aitavad kaasa võimuhete loomisele, taasloomisele ja muutustele (Fairclough 1992: 87; 1995b: 14). Kriitilisi lingviste huvitab, kuidas diskursus toodab sotsiaalset ülemvõimu ja kuidas grupid seda kehtestavad (Wodak, Meyer 2009: 7–10).

Ideoloogial on võimu vaid siis, kui seda on toetamas mass, seega on ideoloogiad massipõhised (van Dijk 2005: 314). Ideoloogiliselt laetud teksti eesmärk on kõnetada võimalikult palju inimesi, kes võtaksid mõtlemise omaks. Sageli on objektiks ühiskondlik probleem, millega rõhutakse inimeste heaolu aspektile ja seeläbi manipuleeritakse teadlikkusega. Pagulasteemasse on hea ideoloogiat vormida, kuna see puudutab enamikku lugejaid ja nende heaolu.

Teun van Dijk (1995a) on arutlenud ideoloogia olemuse üle ja pidanud üheks peamiseks küsimuseks, kuidas on seotud ühiskonna ja diskursuse struktuurid. Kui nad oleksid teineteisele vastavad, siis poleks põhjust ideoloogiaks ning sotsiaalsete gruppide sõnad ja teod oleksid vastavuses. Kuid nii see tegelikkuses ei ole, mis annab tõuke ideoloogiate kujundamisele.

Teun van Dijkil (1995a) on väljend *ideoloogiline väli*, mis sisaldab endas polariseerumist. Väljal vastandatakse *nemad* ja *meie*, kus *nemad* on kõik grupivälised isikud, kes ei vasta grupi reeglitele ja normidele. *Meie-nemad* eristuse üks esimesi uurijaid oli H. Tajfel (1970), kes on vaadanud peamiselt sotsiaalseid identiteete. Polariseerumine on meedias teadlik võtte väljendamaks seda, et see ei ole suunatud homogeensele ühiskonnale. Meedia ei jää puutumata võimu ja huvide lahususest.

Ideoloogial on van Dijki järgi (1995a: 23–25) kolm tasandit: **sotsiaalne funktsioon**, mis loob kuskile kuulumise tingimused. Ideoloogia on vajalik gruppidele ja institutsioonidele ühiskondlikus struktuuris, et samastada ja luua ühisidentiteet; **kognitiivne funktsioon**, mis peegeldab ideoloogia mentaalset olemust. Sellel tasandil hõlmab ideoloogia sotsiaalselt jagatud väärtusi, uskumusi ja norme ning teisalt personaalseid ja kontekstuaalseid mudeleid, nt kogemused, kavatsused ja plaanid. Kognitiivsel tasandil

vaadatakse eelkõige ideoloogia olemust ja kuivõrd see järgib sotsiaalseid praktikaid; **diskursiivse väljendamise funktsioon**, kus peamine on vaadelda, kuidas ideoloogiad on väljendatud sotsiaalsete tavade poolt ja kuidas teksti struktuure omandatakse.

Ideoloogiad on abstraktsed ja neid ei saa hinnata õige ja vale skaalal. Küll aga saab ideoloogia sees olla hea ja halva jaotus. Grupisisesed aktsioonid toetuvad rühma uskumustele ja ei jaotu kategooriatesse. (van Dijk 1995b: 244–247) Need on rohkem või vähem efektiivsed esindamaks grupi huve. Ideoloogiate peamine funktsioon on grupi liikmete sotsiaalsete tavade kooskõlastamine efektiivseks eesmärkide elluviimiseks ja nende eesmärkide kaitsmine. Et jääda jõusse ja juhtida grupi konflikte, on ideoloogiad pidevas arengus. (Bell, Garret 1998: 24)

Ideoloogia võimaldab grupi liikmetel konstrueerida oma sotsiaalseid uskumusi ümbritsevas maailmas toimuvast ja hinnata seda. Ideoloogilisel kommunikatsioonil on kaks tahku, milleks on uskumuste kujundamine ja vastuvõtja mentaalsete protsesside mõjutamine ehk tõlgenduste konstrueerimine. (van Dijk 2005: 18–20, 323–324).

Varasemalt vaadati ideoloogiat kui negatiivset nähtust, mis sisaldas vääruskumusi ja varjas ühiskondlikke suhteid. Alates 20. sajandi teisest poolest muutus mõiste käsitlemine positiivsemaks. Nüüdseks on saanud sellest poliitiline või sotsiaalne idee, väärtuste ja ettekirjutuste süsteem. (van Dijk 2005: 3–14)

1.3.2. Diskursus

Sõnal *diskursus* on palju tähendusi, mistõttu tuleks selle sisu iga töö raames eraldi selgitada. Siinses uurimistöös väljendab diskursus ühe tähendusena samaaineliste tekstide hulka (Kasik 2007: 8). Seega paguladiskursus kui pagulasteemaliste tekstide võrgustik, mis selle teemavaldkonna tähendust kujundab.

Teine tähendus on diskursus kui viis, kuidas mingist teemast räägitakse (vt nt Foucault 1972, 2005). Seega on paguladiskursus vormitud teatud tavade poolt, mida selleteemalisi tekste luues arvestatakse. Samas sisalduvad seal teatud tavad, mis vormivad diskursust, millest kõneldakse.

Lingvistilise asetusega kriitilise diskursuseanalüüsi jaoks on diskursus peamiselt keelekasutus kui sotsiaalne tava (Fairclough, Wodak 1997: 258). Diskursus kui sotsiaalne tava väljendab seoseid mingi kindla sündmuse ja situatsiooni, institutsiooni või sotsiaalse struktuuri vahel, mis kõik diskursust kujundavad. Siit avaldub diskursuse interdistsiplinaarsus – situatsioonid, institutsioonid ja sotsiaalsed struktuurid nii raamivad diskursust kui ka loovad seda. Kuna diskursus on niivõrd tulemusrikas, on see ideaalne koht võimu kehtestamiseks ja kehastamiseks.

Diskursus tähendab ka teksti, mille puhul on arvestatud konteksti (van Dijk 2005). Selle tähenduse puhul vaadatakse ideatsionaalsel tasandil puhtalt tekste, aga interpersonaalsel tasandil teksti kui diskursust, kuna teksti on vaadatud kontekstipõhiselt. Samuti on diskursus keele sotsiaalne kasutus sotsiaalses kontekstis (Fairclough 2012: 78). Seega diskursus kui keelekasutus, mida nähakse sotsiaalses raamistikus.

2. PAGULASED

Magistritöös vaadeldav pagulasdiskursus ilmus Eesti meediasse 2015. aasta aprillis. Seoses pagulaste jõudmisega üle Vahemere Euroopasse hakkasid ajakirjanduses ilmuma arvamused teemal, kas Eesti peaks pagulasi vastu võtma. Hiljem lisandus ka Euroopa Komisjoni määratavate pagulaskvootide temaatika ning küsimus selle kohta, kuidas Eesti riik kvootidesse suhtuma peaks. Aasta lõpu poole teati, et pagulased tulevad Eestisse, millega seoses hinnati Eesti valmisolekut. Aasta lõpuks polnud Eestisse jõudnud veel ühtegi kvoodipagulast. On huvitav, kuidas meedia kujundas aasta jagu abstraktset maailma pagulastest – millised nad välja näevad ja mis on nende kavatsused –, kuigi ühtegi kvootide alusel jagatud inimest ei olnud Eestisse veel jõudnud. Ajalehti lugedes ja uurides on silma jäänud, et Eesti meedias domineerib pagulasdiskursuses arvamus uudise üle, mida on täheldanud ka eesti ajakirjandust uurinud Reet Kasik (2015) pagulasteemalise meedia kohta.

Ajakirjandust piirab teatud eetika, mis ei lase pagulast vabalt esitleda. Pagulase intervjuerimisega võib kaasnedä mitmeid komplikatsioone. Traumeerivad kogemused tõusevad pagulase puhul taas pinnale ning info võib lekkida isikutele, kelle tõttu pagulane rahvusvahelist kaitset otsib, sest meedia on üleilmne. Lisaks võib väheneda üldine kindlustunne Eesti suhtes ja avaldatud info võib takistada edasist integratsiooniprotsessi. (EAL 2012) Seega saavad pagulased meedias väga vähe sõna. Ajakirjandus kujundab neist pagulasdiskursuses ise kuvandi.

Enne analüüsiosa tuleks lähemalt selgitada pagulasdiskursuses kasutatavaid pagulasmõisteid, mida ajakirjandus läbisegi kasutab. Postimees on ka ise mitmel korral esitlenud mõistete definitsioone, viidates allikana Siseministeriumile. Mõistete selgitamist meedias võib tõlgendada ideoloogiliselt – lugejaid tahetakse teadvustada pagulasstaatuse eripäradest, sest eesti rahval on tavaks käsitleda neid homogeense massina. Täiendava, rahvusvahelise ja ajutise kaitse saajaid ei ole arvamusedes nimetatud, ent märgin nad siinkohal siiski ära, et luua pagulasmõistest laiem arusaam.

Teiseks antakse lühike ülevaade pagulasstatistikast maailmas ja Eestis. See on vajalik, et luua taustsüsteem analüüsiosale ja tuua välja tegelikud arvud, mida väljendatakse mõnikord abstraktsete hulkade ja massidena. Samuti varjatakse arvud tekstides sagedasti kasutatud veemetafooride taha (vt Parker 2015). Statistika aitab näha tegelikke arve, mida meedia paisutab määramatute suurustega üle. Kolmandaks tutvustatakse uuritud pagulastemaatikat Eestis, Inglismaal ja Austraalias ning varasemast ajast ka Soomes.

2.1. Mõisted

Pagulane – välismaalane, kes põhjendatult kartes tagakiusamist rassi, usu, rahvuse, poliitiliste veendumuste või sotsiaalsesse gruppi kuulumise pärast viibib väljaspool päritoluriiki ega suuda või kartuse tõttu ei taha saada nimetatud riigilt kaitset ning kelle suhtes ei esine pagulasena tunnustamist välistavat asjaolu (VRKS 2006). Määratlus tugineb 1951. aastal loodud Genfi pagulasseisundi konventsioonile ja selle 1967. aasta lisaprotokollile, millega Eesti liitus 1997. aastal.

Pagulasseisund on staatus, mille kohta on langetatud positiivne otsus rahvusvahelise kaitse andmise osas (VRKS 2006). Otsuse langetab Eestis Politsei- ja Piirivalveamet (edaspidi PPA). Kuna ajakirjanduses võib näha *pagulase* ja *põgeniku* mõistete läbisegi kasutamist, siis mitteametlikus kõnepruugis on see lubatud. Pagulasabi veebilehel on märge, et inimene on pagulane juba enne, kui riik talle varjupaigataotluse esitamise järel kaitse annab, st pagulasstaatuse andmine pelgalt kinnitab ametlikult pagulaseks olemist, mitte ei muuda inimest pagulaseks. Seega võidakse *pagulast* kasutada nii sünonüümina katusterminile *põgenik* kui ka viidates Genfi konventsiooni alusel kaitse saajatele. (Eesti Pagulasabi 2015)

Põgenik – katustermin inimese kohta, kes on olnud sunnitud oma kodust lahkuma. Põgenik võib olla ümber asunud oma koduriigi sees või koduriigist lahkunud, et otsida kaitset mõnest turvalisest riigist. Põgeniku juriidiline staatus võib seega olla erinev: ta võib olla *de facto* põgenik oma riigi sees, taotlenud varjupaika mõnes muus riigis, kuid ta võib juba olla saanud mõnelt teiselt riigilt rahvusvahelise kaitse. (Eesti Pagulasabi 2015)

Varjupaigataotleja või asüülitaotleja – välismaalane, kes on esitanud varjupaigataotluse, mille suhtes PPA ei ole otsust teinud (VRKS 2006). Otsust menetletakse kuus kuud. Peale otsuse langetamist antakse taotlejale pagulasstaatus või vastupidisel juhul saadetakse koduriiki tagasi (PPA).

Täiendava kaitse saaja – välismaalane, kes ei kvalifitseeru pagulaseks, kuid kelle suhtes on alust arvata, et tema Eestist tagasi- või väljasaatmine kodumaale võib teda tõsiselt ohustada, sealhulgas: (1) talle surmanuhtluse kohaldamise või täideviimise; (2) tema piinamise või teiste tema suhtes ebainimlike või inimväärikust alandavate kohtlemis- või karistamisviiside kasutamise; (3) konkreetselt tema või üldse tsiviilisikute elu ohtu sattumise või nende kallal vägivalla rakendamise tõttu, mis on põhjustatud rahvusvahelisest või riigisisest relvakonfliktist. (VRKS 2006) Täiendava kaitse saajale antakse Eestis üheaastane elamisluba (Eesti Pagulasabi 2015).

Rahvusvahelise kaitse saaja – välismaalane, keda on tunnustatud pagulasena, täiendava kaitse või ajutise kaitse saajana ning kellele on antud Eesti elamisluba (Eesti Pagulasabi 2015).

Ajutise kaitse saaja – välismaalane, kes on sunnitud eelkõige rahvusvaheliste organisatsioonide üleskutse tulemusena oma päritoluriigist või -piirkonnast lahkuma või on sealt evakueeritud ning kellel seoses olukorraga nimetatud riigis ei ole võimalik turvaliselt ja püsivalt tagasi pöörduda ja kes võib kuuluda rahvusvahelist kaitset reguleerivate sätete reguleerimisalasse. Samuti on ajutise kaitse saaja isik, 1) kes on põgenenud relvakonflikti või püsiva vägivalla piirkonnast; 2) keda ähvardab tõsine oht langeda või kes on langenud inimõiguste süsteemse või üldise rikkumise ohvriks. (VRKS 2006)

Immigrant – Eestisse saabunud välismaalane, kes on kodumaalt lahkunud omal vabal tahtel. Sageli võib immigrante seostada parema elukeskkonna otsimisega. Immigrante ja pagulasi eristab see, et esimesed ei ole oma riigis tagakiusatud ning nende elu ning inimõigused ei ole kodumaal ohus. (Eesti Pagulasabi 2015)

Ümberasustatav (tegevus ingl *resettlement*) on inimene, kelle ÜRO on pagulaseks tunnistanud, aga ei ole veel Euroopa Liitu jõudnud. **Ümberpaigutatav** (tegevus ingl

relocation) on inimene, kes juba on Euroopa Liidus (Itaalias või Kreekas). (Vabariigi Valitsus)

Migrant – isik, kes on liikunud või liigub riikide vahel või riigi sees eemale oma harjumuspärasest elukohast, sõltumata isiku juriidilisest staatusest, liikumise vabatahtlikkusest, põhjustest või eemalviibimise kestusest. (IOM 2011)

2.2. Statistika

ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti (UNHCR 2015a) andmetel oli 2015. aastal sunnitud ümber asuma ligi 60 miljonit inimest maailmas. 2014. aasta alguses oli maailmas kokku 13 miljonit pagulast. 2015. aasta juuniks oli neid 15,1 miljonit, mis on viimase kahekümne aasta suurim arv. Peamised lähteriigid, kust pagulased on sunnitud põgenema, on Süüria, Afganistan, Somaalia ja Sudaan. Kõige enam pagulasi on Türgis, kus neid on 1,84 miljonit. Saksamaa sai 2015. aasta esimese kuue kuuga 159 900 asüülitaotlust. Peamised riigid, kuhu asüülitaotlejad tahavad minna, on Saksamaa, Venemaa ja USA. (UNHCR 2015a)

2015. aastal tuli üle Vahemere Euroopa Liitu 820 000 migranti, peamiselt Kreekasse ja Itaaliasse. Ennekõike tuldi Süüriast, Afganistanist, Iraagist ja Eritreast. (UNHCR 2015b). Nende riikide kodanikel on teistsugune kultuuritaust, usulised kombed ja nahavärv, mis võib tekitada eestlastes võõristust.

Alates 1997. aastal pagulasseaduse vastuvõtmisest on Eestile esitatud 2015. aasta seisuga 821 varjupaigataotlust, millest rahuldatud on 172. 2015. aasta esimese viie kuuga esitati 90 rahvusvahelise kaitse taotlust (Vabariigi Valitsus). See on võrreldes teiste riikidega väikem arv. Eestisse ei taheta tulla ja ka meie pagualaspoliitikat on iseloomustatud kui mittesoosivat ja konservatiivset (vt nt AKÜ, Eesti Pagulasabi 2015). Näitlikustamiseks 2014. aasta asüülitaotlejate arv Saksamaal, mis oli 200 000, millest rahuldati 40 000. Rootsis sai u 80 000 taotlust, millest positiivse vastuse said 30 000. Eestile esitati 2014. aastal 155 taotlust, millest rahuldati 20. (Eesti Pagulasabi 2015) Eesti näitajad on võrreldes maailma ja Euroopa näitajatega väiksed.

2015. aasta teises pooles käis avalik diskussioon Euroopa Komisjoni määratavate pagulaskvootide kohustuslikkuse üle. Eesti oli koos paljude teiste Ida-Euroopa riikidega kohustuslikkuse vastu. Lõpuks määrati Euroopa rändekava raames, et Eesti peab kahe aasta jooksul võtma vastu 20 ümberasustatavat ja 500 ümberpaigutatavat. Ümberasustamine puudutab 20 000 inimest väljapool Euroopa Liitu asuvates põgenikelaagrites, kelle ÜRO on pagulasteks tunnistanud. Ümberpaigutamine puudutab kokku 160 000 inimest, kes on juba Euroopa Liidus (Itaalias, Kreekas või Ungaris), kuid kelle taotlusi tuleb veel menetleda. (Vabariigi Valitsus)

Seega pole 2015. aasta lõpuks jõudnud Eestisse veel ühtegi kvootide alusel ümberasustatavat ega ümberpaigutatavat, aga meedia on selleks ajaks konstrueerinud pagulastest iseseisva maailma oma tegude ja kaasaskäivate nähtustega. Tegemist on abstraktse välja kujutamise ja statistika näitab, et Eesti ei ole sihtriigina populaarne. Euroopa Liidus esitatakse Eestile kõige vähem taotlusi ja ka rahuldatakse kõige vähem. Tegemist on ajalooliselt välja kujunenud konservatiivse varjupaigapoliitikaga. Eesti ei ole ahvatlev paik oma geograafilise asendi tõttu. Samuti on inimkaubitsejatel välja kujunenud kindlad teed, mis ei hõlma Eestit sihtriigina, küll aga võib Eesti olla transiitriik. Meil ei ole riigis ka nende rahvuste kogukondi. Tulijate elu teeb keeruliseks ka keelebarjäär. (Eesti Pagulasabi 2015)

2.3. Varasemad uurimused

Kuigi praegune pagulasteema on meedias värske, on valminud nii mõnigi uurimistöö, eelkõige ühiskonnateadustes. Kristi Asser (2015) on uurinud Eesti elanikkonna hoiakuid pagulaste suhtes ja mõjutavaid tegureid. Eestlaste hoiak pagulaste suhtes on negatiivne. Rohkem tolereerivad on siin elavad venelased, keda seob pagulastega integreerimistaust ja kultuuriline marginaliseeritus. Samuti on noored sallivamad ja need, kes määratlesid end vasakpoolseteks. Leebemad on ka need, kelle lähiümbruskonnas ei ela teisest rahvusest inimesi ja kes on rohkem reisinud. Samuti need, kelle arvates on immigratsioonil riigile positiivne mõju ja ei taju immigrantides ohtu siseturvalisusele.

Otto Fomotskin (2014) on uurinud Eesti poliitilisi diskursuseid pagulaspoliitikas. Meediaartiklite põhjal on ta uurinud, mida poliitikud arvavad pagulaspoliitikast ja kui jätkusuutlik see on. Vaadatud on spetsiifiliselt erakondi ja teemad on jaotatud kuude diskursusesse: õigus, majandus, integratsioon, arenguabi, eestluse ohustatus ja Euroopa Liidu surve. Kui teada on teemavaldkonnad, millest tüüpiline pagulasdiskursus räägib, siis pole veel uuritud, milliste keeleliste vahenditega vastavat diskursust luuakse ning kes on osalised ja mida nad diskursused teevad. Seda kavatsetakse teha käesoleva magistritööga.

Välismeedias on kirjutatud pagulasteemast laialt ajakirjades *Discourse and Society* ja *Language in Society* ning palju on uuritud Briti meediat. Lähemalt on uurinud Inglismaa ja Austraalia meedia pagulaskajastust Samuel Parker (2015). Peamine fraas, mis sealt pagulaste kohta kõlama jäi, oli *mittetahetud sissetungijad* (ingl *unwanted invaders*). Austraalia meedias oli pööras piirikaitse ja vajadus hoida *need* inimesed eemal ning Inglismaa meedias pigem see, et *need* inimesed tuleb riigist eemaldada.

Inglismaal on palju uuritud pagulas- ja asüülitaotlejate diskursust (vt nt Baker, McEnery 2005; Baker *et al.* 2005; Gabrielatos, Baker 2008). Ilmnenud on, et kasutatakse palju veemetafoore (tulvad, voolud, üleujutused, uputused) ja kriminaalseid metafoore (Baker *et al.* 2005). Gale (2004: 334) uuris Austraalia meediat enne 2001. aasta valimisi, kus kujutati kontrastiivselt mõlemaid, nii rahvuslikku identiteeti kui *teisi*. Selgus kolm peamist teemat: esiteks, „inimnäo” metafoor, mis pidi Austraaliat portreerima kui kaastundlikku riiki. Teiseks piirikaitse, mis pidi seda kujutlust tugevdama, eristades neid, keda peeti ohuks rahvuslikule turvalisusele (paadiinimesed). Kolmas teema oli seotud pagulaste õigustega.

Parkeri (2015: 5–7) uurimusest tuli välja kolm peamist kategooriat: mittetahetud sissetungija, ebaaus varjupaigataotleja ja traagiline varjupaiga taotleja. Viimasele jäetakse siiski ka märke külge mittetahetud sissetungijast. Tekitatakse kahjutunne, aga samas hoiatatakse, mis on ka Eesti meedias levinud, nt *kuigi paljudel praegustel tulijatel pole kindlasti silme ees ainult vorstijupp, vaid lootus ellu jääda, on siiski..* (Pajula, Postimees (edaspidi PM) 11.07). Siit tuleb *ideoloogilise dilemma* mõiste. See seisneb

selles, kuidas eri väljaanded pakuvad erinevat vaatenurka sündmusest, loovad erineva pildi, kuid lugeja kujundab enda jaoks lõpliku vastuvõtmise tulemuse (Billing *et al.* 1998).

Lisaks on uuritud lugejate kirju meedias, mis konstrueerib negatiivse pildi pagulastest. Sotsiaalse korra järgi on nad justkui *nemad*-grupp ühiskonnas, kes ei kuulu *meie* sekka. Nad asetatakse ühiskonnast väljapoole. (Lynn, Lea 2003) Diskursiivsel konstruktsioonil meedias on võime mõjutada lugejat nende binaarsuste kaudu. Ka van Dijk (1987) on toonud immigratsiooni ja sotsiaalsete probleemide diskursuse juures välja selge *meie* ja *nemad* eristuse. Probleemid on tingitud rassierinevustest, kus immigrandid on grupivälised isikud, keda tuleb eemal hoida.

Kui eelnevad uurimused olid kõik praegusest pagulasteemast, siis 1990ndatel on Soome pagulasteemalist ajakirjandust uurinud Outi Blomqvist (1992). Ta uuris, mida on kirjutatud Soome saabuvatest Somaalia põgenikest. Pagulasi kirjeldati kui looduskatastroofi, mis juhtub inimesest sõltumata. Neid kirjeldati kui ohtlikku ebainimlikku *massi*. Räägiti näiteks pagulaste *lainetest* ja *tulvadest*, kuigi tuli vaid 250 inimest. Pagulased olid peamiselt kogeja ja objekti rollis. Ka siinses magistritöös vaadatakse pagulaste tegevusrolle ja uuritakse pagulasi kujutavaid veemetafoore.

3. ARVAMUSLUGUDE ANALÜÜS

Siinses peatükis analüüsitakse Postimehe arvamuskirjeldusi, mille teemaks on pagulased. Kõigepealt tutvustatakse analüüsi aluseks olevat meetodit ja materjali. Seejärel vaadeldakse lähemalt pagulaskuuluse sõnavara, teemasid, osalisi ja nende tegevusi, pagulaste nimetamist nii eksplitsiitselt kui ka implitsiitselt ning tekstiosaliste *meie*- ja *nemad*-rühma jaotumist.

3.1. Meetodi ja materjali kirjeldus

Selle magistr töö meetodiks on tekstianalüüs, millele lähenetakse kriitilise diskursuseanalüüsi võtetega. Kriitilise diskursuseanalüüsi jaoks peegeldab keel ühiskonnas toimuvat ja sisaldab endas hoiakuid. Arvamuskirjeldused pakuvad materjalina seega head võimalust uurida, kuidas pagulaskuuluse kujutatakse, milliseid hinnanguid neile antakse ja kuidas ideoloogia seeläbi avaldub. Kriitilise diskursuseanalüüsi lähenemisega on püütud leida tekstis esinevatele ilmingutele tõlgendusi ja seletusi.

Materjali on uuritud kvalitatiivselt. Analüüsitavaks materjaliks on Postimehe 2015. aasta trükiväljaande arvamuskirjeldused alates aprillist, mil pagulasteema üles kerkis. Pagulasteema oli seoses Ukraina kriisiga juba varem Eesti meedias, kuid laiem kajastus sai alguse seoses aprillikuise Euroopa Komisjoni määratavate pagulaskuulude küsimusega. Varem kajastati teemat peamiselt uudisena välismaailma sündmustest. Vaadatud on arvamuskirjeldusi, kuhu alla on liigitatud ka juhtkirjad ja mõned üksikud intervjuud, kus intervjuueeritav avaldab pikemalt arvamust pagulasteema kohta. Välja on jäänud uudised, kuna materjali hulk oleks muidu liiga mahukas.

Kokku oli 113 pagulasteemalist arvamuskirjeldust, mille pealkirjad on ära toodud lisas. Pean oluliseks pealkirju esitada, kuna need kujundasid esmase kujutluse pagulasteemast meedias. Pealkirjad sisaldasid näiteks emotsioonisõnavara ja pagulaste erisugust nimetamist, mis tekitasid ajendi siinses töös neid uurida. Kriitilise diskursuseanalüüsi

lähenedes soovitataksegi analüüsikategooriate paikapanemiseks toetuda varasematele uurimustele, teoreetilisele käsitlesele või analüüsitava tekestide esialgsele lähi- ehk analüütiliselt tähelepanelikule lugemisele (Kalmus 2015). Siinses töös on kasutatud kõiki kolme varianti.

3.2. Sõnavara

Kvalitatiivse analüüsi tulemusena ilmes pagulasdiskursuses teatud sõnavara, mida teksti korratakse. Olen jaganud leksika kolme rühma. Selline grupeeritud struktuur võimaldab sõnu paremini jälgida ja mõista. Sõnad jagunevad emotsioonideks ja tunneteks, väärtusteks ja abstraktseteks nähtusteks.

3.2.1. Emotsioonid ja tunded

Eestlaste emotsioonisõnavara on palju uurinud Ene Vainik (2001: 5–6). Ta jagab selle ekspressiivseks ja deskriptiivseks. Esimesi kasutatakse vahetult emotsioonide väljendamiseks (nt *Ups!*) ja täpne tähendus sõltub situatsioonist. Deskriptiivne emotsioonisõnavara jaguneb kaheks: piltlikud ja otsesed. Piltlikud väljendid on fraseologismid (nt *püksid sõeluvad püüli*, mis tähistab hirmu) ja metafoorid (nt *viha keema*). Otsesed emotsiooniväljendid on emotsiooninimetused, mille esmane funktsioon on emotsioone tähistada, nt *viha* ja *rõõm*. Nimetuste puhul saab eristada ka emotsioonide kvaliteeti (nt *viha* – *äkkviha*) ja kvantiteeti (nt *nukrus* – *kurbus*, sama emotsioon, aga eri tugevustaste). Siinses magistratöös vaadatakse emotsiooninimetusi.

Vainiku (2001) uurimusest tuli välja, et eestlaste jaoks on tüüpilisemad põhitasandi emotsioonid viha, rõõm, armastus ja kurbus. Viha on sealjuures kõige prototüüpsem emotsioon, mis loob emotsioonidele negatiivse kuvandi. Tundub, et kui emotsiooni märk (positiivne või negatiivne) ei ole eksplitsiitselt esitletud, siis toimub alateadvuses negatiivse hinnangu ja tähenduse atributsioon (Vainik 2002: 64). Seega on emotsioonid eestlaste alateadvuses negatiivse konnotatsiooniga.

3.2.1.1. Hirm

Üks esilduvamaid emotsiooninimetusi pagulasdiskursuses on *hirm*. Kuigi psühholoogias on see sõna üks põhitasandi emotsioonidest, ei esine hirm eestlaste põhitasandi leksikas. Ilmelt seetõttu, et hirmu tuntakse vaid konkreetses situatsioonis ja sel on vaja mingit kindlat stiimulit. Hirmu puhul on selleks oht. (Vainik 2002: 79) Ühest küljest hirmu loomist pagulasdiskursuses teadvustatakse ja halvustatakse. Hirmu külvmine on võte, mida meedias võimendatakse nii poliitikute sõnavõtte vahendades kui ka tulevikust rääkides (1). Halvustatakse hirmutamise kaasaminemist ja harimatust (2). Hirmu teadvustatakse olevat halb juht, mis kutsub suletusele (3). Kui hirm peaks pagulaskriisi olukorras võitma, siis peetakse Euroopat läbikukkunuks (4). Siit nähtub üldiselt ühe teemana taunitav hirmu külvmine avalikus ruumis.

- (1) *Lihntne on üles kütta **hirmu**. Eksistentsialistid ütlesid, et **hirmu** põhjuseks on mittemiski. Tähendab, potentsiaalne metafüüsiline **hirm** elab meie sees, valmis meid valdama iga hetk, vajab vaid detanaatorit. Pole vahet, kas kartmiseks jagub ka tegelikku põhjust või on põhjus vaid kujuteldav. [---] Eriti lihtne on üles kütta **hirmu** tuleviku ees. [---] **Hirmule** pressimine on poliitikas kõige labasem. Eriti kui seda tehakse võimalike sisserändajate arvu paisutamiseks mitmekümneks. [---] **Hirmu** üleskütmine on nagu valerahaga maksmine. Kui raha on osavalt tehtud, siis algust kroonib edu. (Remsu, PM 30.04)*
- (2) *Kõige selle juures ongi tal kergem mõista niinimetatud marurahvuslaste lihtsakoelist **hirmutamist** kui haritud ja maailma näinud inimeste manitsusi vajadusest saada eurooplaseks ja maailmakodanikeks. (Riikoja, PM 14.05)*
- (3) *Immigratsioonidebatist alates ja teiste vähemusteadega jätkates on avalikus ruumis süvenenud meeleolud, mis kutsuvad suletusele ja eitusele. Aga **hirm** – ka võõra ees – on halb juht ja viha veelgi halvem strateegia. (Ilves, PM 25.06)*
- (4) *Kui **hirm** võidab, on Euroopa läbi kukkunud. (Juncker, PM 26.08)*

Hirmu tundmist asetatakse kultuurilisse konteksti. Peetakse halvaks, kui riigi valitsemisel ja otsuste langetamisel juhindutakse rumalatest hirmudest ja peetakse end paremaks pelgalt rahvuse tõttu (5, 6, 7). Hirmudest juhindudes hävitame rahvuslikkuse ning eestlus ei tohiks olla kuidagi eelistatud rahvus. Me ei tohiks end paremaks pidada. (6) Ka eelarvamuslikku hirmu kritiseeritakse ning sellega seotud väiklust ja põlastavaid üldistusi (7).

- (5) *Olen täiesti valmis leppima järeldusega, et me ei suuda majanduslikel ja ajaloolistel põhjustel siinmail väga palju põgenikke vastu võtta. Aga ma ei taha, et meie otsus – ükskõik milline see siis oleks – põhineks rumalatel **hirmudel**, kadedusel, südametusel ja fanaatilisel usul sellesse, et meie oleme paremad ainult selle pärast, et me oleme eestlased.* (Randpere, PM 23.05)
- (6) *Kas me tahame elada riigis, mida säärase jõu poolt valitsetakse, toetudes tumedatele tungidele, **hirmudele**, suhtelisele vaesusele, sotsiaalsest ebakindlusest tingitud võõravihale, aga lihtsalt ka harimatusel ja teadmatusel? [---] **Hirmudest** ja vaenust juhindumine on tõelise rahvuslikkuse hävitamine.* (avalik arvamuskiri, PM 14.09)
- (7) *Et aga oleme võimelised eelarvamuslikuks **hirmuks**, alusetuteks põlastavateks üldistusteks, väikluseks, oma naba imetlemiseks ja iseenese eriliseks uskumiseks, pole ma tõesti osanud kujutleda.* (Kross, PM 09.06)

Teisest küljest leitakse hirmule põhjendus – meil kui riigil ja rahvusel on õigust nii tunda. Seda tingib seotus ajalooaga, mida on kujundanud okupatsiooniaeg (8). Samuti külvab hirmu infopuudus (9, 10). Valitsejad jätavad rahva teadmatusse, kui nad ei selgita, milliseid otsuseid nad vastu võtavad või ei võta, ning teadmatus tekitab ka kuulujutte (10). Valitsustöö puudulikkuse seisukoha on väga hästi kokku võtnud kirjandusteadlane Maarja Vaino (PM 28.09.15), et eestlased ei karda niivõrd pagulaste tulekut, vaid valitsuse ebamääraseid seisukohti, millega võidakse otsustamisõigus üdse käest anda.

- (8) *Euroopa-**hirm** on palju ürgsema **hirmu** pinnavirvendus – ja ilma viimaseta seda ehk polekski. See ürgsem **hirm** murrab pinnale kohalikele venelastele okupantsuse-grupisüü omistamisel niipea, kui jutt läheb põgenike vastuvõtmisele.* (Lobjakas, PM 14.05)
- (9) *On loomulik, et kõik, millest me midagi ei tea, kipub olema **hirmutav** ja vastumeelne.* (Antuk, PM 18.05)
- (10) *Mõni valeväide hakkab pöörase kiirusega oma elu elama, nii et seda on juba võimatu faktidega kummutada. Teooria aga üteb, et kuulujutud tekivad siis, kui kokku saavad **hirm** ja teadmatus. [---] Teadmatus maalib alati hirmsamaid koledusi, kui teadmine seda iial suudaks. Julgen arvata, et diskussioonides ja valimistes küpsetatud riigi pikaajaline plaan oleks kindlasti parem, kui hüsteeriat külvav teadmatus tuleviku suhtes.* (Raag, PM 19.06)

Veel on hirm põhjendatud, kuna Eesi rahvaarv on väike. Väikerahvale on omane tunda hirmu, sest iga muutus on oht rahva ja riigi eksisteerimisele (11). Hirmu on tekitanud ka rahva ja juhtide mõtlemine (11). Põhjendatust leiab ka hirmu tundmise argument tundmatuse ees. Kuna Eestil pole aktiivset kokkupuudet olnud mustanahaliste ja moslemitega, siis on muretsemine õigustatud. (13)

(11) *Eestil on lisaks kõigele kanda väikerahvale omane **hirmude** koorem. Siin tõlgitakse mistahes võnge rahvastiku, kultuuri ja keele valdkonnas kohe ohuks rahva ja riigi püsijäämisele.* (Ilves, PM 25.06)

(12) ***Hirmu** külvata on arutu, kuid see, kuidas mõtlevad rahvad ja nende juhid, turvatunnet ei sisenda.* (Tsahkna, PM 15.05)

(13) *Mõnel on **hirm** tundmatu ees. Kui inimene pole mustanahaliste või moslemitega kokku puutunud ja kuuleb, kuidas levitatakse paanikat „tuhandetest sisserändajatest”, siis hakatakse muidugi muretsema.* (Fura, PM 18.09)

Kolmandaks käsitletakse hirmu ka hinnanguteta. Seda ei halvustata ega õigustata. Hirm on emotsioon, mis inimesi seoses pagulastega valdab (14). Hirm valdab ühiskonna skeptilisemat osa ja pagulasvastaseid (15, 16). Spekuleeritakse, et pagulaste tulekuga tekivad ühiskonda identiteedihirmud (17). Hirm tekib ka eksitavast teabest (18).

(14) *Ma olen süüdi, sest kui üks mu ammune tuttav ütles, et ta ei vihka, vaid ta kardab immigrante, ei võtnud ma endale aega, et tema **hirme** rahustada, vaid läksin selle asemel trenni.* (Prints, PM 08.09)

(15) *Ent alustama peaks väiksematest kogustest, kellega saadav hea kogemus aitaks ka Eesti ühiskonna skeptilisemal osal ületada olemasolevaid **hirme**.* (juhtkiri, PM 13.06)

(16) *Kõige häälekam on „ei pagulasmassidele” koor, mida üldiselt iseloomustab **hirm**. Nõrganärvilistel soovitan nende postitusi mitte liiga palju lugeda.* (Kross, PM 09.06)

(17) *Isegi kui võrrandi ühele poolele jääb näiteks migrantide reaalne panus majandusse, siis teisel poolel on püssirohutünn, kuhu on segatud ühe osa elanikkonna **identiteedihirmud**, ksenofoobia ja teisalt reaktsioonina toimuv kapseldumine, getostumine, radikaliseerumine jne.* (Raag, PM 19.06)

(18) *Oma arvamusele kinnituse otsimiseks postitavad mõlemad pooled sotsiaalmeedias internetist leitud materjali, mis sageli on kontrollimatu või suisa eksitav. Nii luuakse tahtmatult või tahtlikult moonutatav pilt tegelikkusest, mis lumepalliefektina võimendub ja külvab ühiskonda uut **hirmu** ja viha.* (Kõnnussaar, PM 24.09)

3.2.1.2. Viha

Teine levinud emotsiooninimetus pagulasdiskursuses on *viha*. Psühholoogiliselt lähenedes on viha emotsioon, vihkamine aga tunne (vt nt Ekman, Davidson 1994). See annab põhjust näha viha mööduva emotsioonina, mille on tekitanud teadmatus, kogematus, mitteaktsepteeritavus ja hirm (20). Meedias teadvustatakse viha ja hirmu psühholoogilist aspekti (19). Viha tekitab ka inimese argumentide eiramine ja sildistamine (22). Viha ja hirm on pagulasdiskursuses üldjuhul seotud mõisted (19, 20, 21).

(19) *Tundub, et üha rohkem kui kunagi varem on avalikkus hakanud olukordi iseloomustades opereerima psühholoogia mõistetega. Räägitakse **vihast**, **hirmust** ja vastikusest. Need sõnad tähistavad inimeste emotsioone.* (Ots, PM 14.09)

(20) *Muidugi on **hirm** suurim **viha** külvaja. Ükskõik, kas hirm kaotada killuke oma mugavustsoonist või hirm kaotada oma võimu positsioon või hirm surra nälga või hirm saada vaenlase kuuli läbi hukka. [---] Selle debatiga seoses on palju räägitud hirmust kaotada midagi väga eestilikku, hirmust, et see võiks ohustada eestlasi kui rahvust.* (Veenre, PM 19.05)

(21) *Kreekas käies nägin ise, milliseid probleeme see põgenike tulv seal tekitab, kaasnevad nii **hirm** kui **viha**.* (Eslas, PM 30.04)

(22) *Mitte miski ei aja inimesi kiiremini **vihale** kui vastaspoole komme tema argumente täielikult eirata ja samas mingite oma justkui täiesti asjasse puutumatute seisukohtade põhjal panna oponentidele kaugeleulatuvaid diagnoose.* (Käro, PM 22.06)

Sõna *viha* kasutatakse pagulasdiskursuses tihti seoses poliitikutega. Eelkõige olid poliitikute sõnavõttud seoses vihaga meedias pärast Vao pagulaskeskuse süütamist 2015. aasta septembri alguses. Nad toovad viha avalikku arutellu sõnatasandil (23, 24) ja seda viha tekitades loovad nad endale potentsiaalseid uusi valijaid (25).

- (23) *Ent üks asi on sõnaline või juhuslik, kommentaariumitest alguse saanud ja populistlike poliitikute poolt avalikku arutellu toodud viha.* (juhtkiri, PM 04.09)
- (24) *Ministrid ja president roobitsesid eilse päeva jooksul kokku palju tsiviliseeritud sõnu ja püha viha, aga keegi neist ei näinud Vao kuritegu kogu selle ajaloolises kohutavuses.* (Lobjakas, PM 04.09)
- (25) *Need poliitilised jõud on näidanud, et väga suure osa eestlaste hinges pesitseb viha, ja seda viha äratades, õhutades, toites, suuremaks puhudes on võimalik sellest osast saada endale truu ja üsna arvukas valijaskond.* (avalik arvamuskiri, PM 14.09)

Vihaga seostub ka vihakõne, millest pagulasteemalises meedias palju räägitakse. Vihakõne käsitus jaotub peamiselt kaheks. Ühest küljest seda halvustatakse (26). Vihakõne näitab solidaarsuse puudumist (27). Selles nähakse ohtu süütutele inimestele ja see ei saa olla lahendus immigratsioonidebatis (28). Vihakõne kriminaliseerimist peetakse eestlaste eneseregulatsiooni puudulikkuse tulemuseks (29). Teisest küljest nähakse selle keelustamises vabaduse piiramist, kui kõne sisuks on arvamuse avaldamine, mitte tegudele ärgitamine (31). Palju arutletakse vihakõne olemuse üle ja tuuakse taas selgitusi psühholoogiast (30, 31).

- (26) *Peame tegema kõik, et laialt levinud vastuseis immigratsioonile ei areneks epideemiliseks tänavarassismiks, tõeliseks ja nüriks ksenofoobiaks. Kuid vastuseisu ei saa ka „tappa” vastassuunaliste vihakõnedega* á la Ahto Lobjakas, mis midagi paremaks ei tee. (Vahtre, PM 05.09)
- (27) *Kus on meie solidaarsus? Kas me tunneme, et oleme teistega solidaarsed? Selle asemel kuulame ja loeme hirmutamist ja vihakõnet, solvanguid ja ähvardusi.* (Ilves, PM 25.06)
- (28) *Vihakõne kogub Eesti avalikus ruumis hoogu ja kujutab endast päev-päevalt üha reaalsemat ohtu süütutele inimestele, kes mistahes põhjustel Eestisse tulevad.* (Sildna, PM 04.09)
- (29) *Praegu arutatakse vihakõne kriminaliseerimist. See tundub paljudele inimestele vabaduse piiramisena. Ent seadusega tuleb sekkuda, kui ühiskonna eneseregulatsioon enam ei toimi.* (Kõnnussaar, PM 24.09)
- (30) *Nii on vale rääkida vihast, vihakirjadest ja vihakõnedest kui vaenu õhutamisest, kuigi, jah, emotsioonid on ka nakkavad. [---] Iga vihane sõnavõtt pole veel vihkamine. Vihkamine on teadvustatud soov hävitada.* (Ots, PM 14.09)

(31) *Pärast Vao pagulaskeskuse süütamiskatset algasid hoogsad sõnavõttud **vihakõne** kriminaliseerimise teemal, ent minul tekib küsimus, mis on vihakõne. Päris kindlasti on vihakõne see, kui keegi kutsub üles süütama pagulaskeskust. Aga kas vihakõne on inimese avaldus, et ta ei taha Eestisse pagulasi?* (Niitra, PM 12.09)

3.2.1.3. Ksenofoobia

Kolmas levinud sõna on *ksenofobia*, mida on väljendatud pagulasdiskursuses veel *võõravihana*, *võõrahirmuna* ja *võõrapelgusena*. Liigitan ksenofoobia kui võõraviha emotsioonide alla, kuna see on ligilähedane vastikusega, mis on üks baasemotsioonidest (Ekman, Davidson 1994). Teisalt liigitan võõrapelguse sotsiaalsesse ruumi kuuluvana sotsiaalseks tundeks. Sotsiaalne ruum hõlmab endas interpersonaalseid suhteid, kuhu kuuluvad kogemused ja teadmised, mis on omandatud suhtlemisel teiste inimestega (Vainik 2002: 73).

Artiklites arutletakse ksenofoobia eri väljenduste üle, mis võib näidata tähenduse võimalikku erinevat laetusastet. Skaala negatiivsuse vähenemise suunas võiks välja näha selline: ksenofoobia = võõraviha → võõrahirm → võõrapelgus. Räägitakse, et ksenofoobia on tihti üle forsseeritud (32, 33, 34). Sellel ei ole niivõrd negatiivne tähendus ja kõhklejad ei ole alati võõra pelgajad (34). Ksenofoobiat seostatakse ka teiste siinses töös välja toodud emotsioonide ja tunnetega, nagu hirm, viha ja sallimatus (35).

(32) *Põgenike teemaga seoses räägitakse **ksenofobiast** kui millestki väga negatiivsest, kuigi algselt tähistab see tunduvalt leebemat **võõrapelgust**, nii nagu teised foobiad tähistavad kartust. [---] Mõistagi võib neid nähtusi nimetada ka vihkamiseks, kuid see on ilmselge liialdus.* (Mattheus, PM 26.06)

(33) *Meie inimesi valdab **võõrahirm**, mis on inimlik ja evolutsiooniline nähtus, mitte ei lokka meil **võõraviha** ega rassism.* (Uusen, PM 17.11)

(34) *Mõnikord seotakse immigratsiooni majandusliku edu võimalikkuse või kultuurilise rikkusega ja sisserände suhtes kõhklejatele heidetakse liiga kergelt ette **võõrapelgust**.* (Hansen, PM 28.07)

(35) *Jälgides viimaste kuude arenguid nii meil kui mujal Euroopas on nii minus kui paljudes teistes süvenenud kartus, et vajume abstraktse **võõraviha**, hirmu ja üldise sallimatuse sohu.* (Ilves, PM 25.06)

Ksenofoobiast räägitakse ka kui millestki, mis on üldiselt inimesele omane loomulik tunne. See on kõigis olemas ja sellesse tuleks tõsiselt suhtuda. (36) Ksenofoobia tunnet on piiritletud ka Euroopa rahvale omaseks. Arvatakse, et eurooplastel on võõrapelgus kadunud, kuid see on väärarusaam (37). Veel enam inimeste tasemel konkreetsemaks minnes on võõrapelgus eestlastele iseloomulik tunne. Väidet on tõestatud näitega eesti kirjandusest. (38)

(36) *Inimese aju kõige sügavamates soppides peituv **võõrapelgus** ei kao kuhugi ja sellega ei tohi mängida.* (Mattheus, PM 26.06)

(37) *Nii näib juhtunud olevat ka Euroopa Komisjoniga, kes lähtub eeldusest, et Euroopa Liitu juhib mõistus ja limbilise aju tegevus on seal juba ammu aegade hämarusse vajunud ning **võõrapelguse** maha surunud. Nii see siiski ei ole.* (Mattheus, PM 26.06)

(38) ***Võõrapelgus** on meile ammusest ajast iseloomulik olnud. Võtke näiteks üks meie tüvitekste, Kitzbergi 1911. aastal kirjutatud „Libahunt”. Ka seal põlatakse võõrapärane veri ära kui ohtlik.* (Pajula, PM 11.07)

3.2.1.4. Sallimatus

Neljas tunnete ja emotsioonide alla liigitatud sõna on *sallimatus*. Sallimatus on samuti sotsiaalne tunne (Vainik 2002: 73). See on loetud teadvustatud tundeks, kuna vastav emotsioon oleks vastikus (Ekman, Davidson 1994). Esimene näide seda ka näitlikustab (39). Sallimatust nagu vihagi põhjustab infopuudus (39). Kuna tegemist on tundega, siis on see inimestes juurdunud ehk ei ole mööduv emotsioon. Sallimatust peetakse hulkadele (40) ja põlisrahvale (41) omaseks tunnuseks. Hulgad ja põlisrahvas on ühtlasi ka eestlased. Sallimatus on nagu võõrapelguski eestlasele igiomane tunnus (43), mida on võimendanud okupatsiooniaeg (42).

(39) *Täpselt sama on vastikusega. See on emotsioon. Kuid selle teadvustatud variant on põlgus ehk vältimine või **sallimatus** ja talumatus. **Sallimatus** tekib sellest, et me ei saa millestki aru. [---] Kui me tõesti tahame sallivust, tuleb kõik keeruline kõigile arusaadavalt ja ausalt selgeks rääkida.* (Ots, PM 14.09)

(40) *Autoritarism ja **sallimatus** on hulkadele väga selged tunded, kirjutab Le Bon. Vaat sellest võiksime sisserändajate abiga lahti saada!* (Remsu, PM 30.04)

- (41) *Kui uusasukaid võetakse vastu vaid eliidi projektina, siis tekitab põlisrahva **sallimatus** ka vastava reaktsiooni migrantide seas.* (Raag, PM 19.06)
- (42) *Totalitaarses „idas” oli avalik vaidlus võimude absoluutne monopol. Võimumeeste eelarvamused ja **sallimatus** olid laias laastus samad kui tavakodanikel. [---] Seesgugused teemad jäid õlletubade ja koduste kõmukampade hooleks, kus eelarvamused ja **sallimatus** korralikult kivistusid. Ja sinna nad jäid hauduma. Eestisse 50 aastaks.* (Tõnisson, PM 09.09)
- (43) *Pea iga kord, kui meie sotsiaalteadlased on võtnud eesti ühiskonda hinnata, on nende mureks olnud eesti inimeste eriline – nende sõnade järgi – **sallimatus**.* (Kärner, PM 25.08)

3.2.1.5. Mõistuse ja emotsioonide kõrvutamine

Lisaks kindlast emotsionaalsest sõnavarast rääkides ilmneb ka mõistuse ja emotsioonide kõrvutamist. Pagulasdiskursuses kutsutakse üles emotsioonivabale diskussioonile ja säilitama rahu, mis tagab võimaluse mõelda välja lahendusi olukorra parandamiseks (44). Eestlasi valdavad pagulasküsimustega tunded ja neid peaks ratsionaliseerima (45). Teadvustatakse, et emotsioonid domineerivad mõistuse, üle ja juhitakse inimesi mõistuslikule arutelule. Tuleks vaadata otsa pigem tõelistele hirmudele ja neid lahti seletada. (46)

- (44) *Peame olema võimalikult **emotsioonivabad**, ei tohi laskuda ühte või teise äärmusesse, sest siis need kaks äärmust karjuvad teineteise peale nii kõvasti, et **mõistuse hää** seal vahel ei pääse üldse enam pildile. [---] Kuid kõige tähtsam on säilitada rahu – nii saame **emotsioonivaba** arutelu käigus välja töötada Eestile parima lahenduse.* (Talve, PM 14.07)
- (45) *Kui me vaid näeksime kõigi eestlaste kõiki pagulasküsimusega seotud **tundeid**. [---] Et suur hulk migrante on Euroopas juba platsis ja eimillegi tegemisest tõenäoliselt enam ei aita, siis äkki **tasuks tundeid ratsionaliseerida**.* (Kaldoja, PM 01.09)
- (46) *Pagulaskriis on jõudnud olukorda, kus **emotsioonid hakkavad varjutama ratsionaalseid argumente**. Mis oleks, kui püüaks diskussiooni taas **mõistuslikule** tasandile viia. Vaataks otsa tõelistele hirmudele ja seletaks need lahti.* (Toaldo, PM 14.11)

3.2.2. Väärtused

Üha enam on arutletud küsimuse üle, kas Eesti oma individualistliku meelelaadiga sobib tänapäeva Euroopasse. Kas eestlased on valmis jagama neid kollektiivseid väärtusi – sallivus, hoolimine, solidaarsus ja vastutus –, mida uuenenud Euroopa omaks peab. (Sutrop 2005) Ka pagulasdiskursuses räägitakse neist väärtustest ja veel mõnest, mis on seoses kriisiga kõikuma löönud ja vajavad seetõttu suurendatud tähelepanu.

Väärtuseid nimetatakse kõige üldisemalt soovide objektideks, mis juhivad meie käitumist (Eetikaveeb). Siinkohal on vaadatud väärtusi, mis juhivad Euroopa käitumist. Väärtused jaotuvad pagulasdiskursuses sotsiaalsed-poliitilised (solidaarsus ja turvalisus) ja moraalsed (humaansus).

3.2.2.1. Solidaarsus

Pagulasdiskursuses räägitakse palju *solidaarsusest*. Seda mõistet käsitletakse peamiselt kahel viisil. Ühest küljest on see Euroopa Liidu üks alusväärtustest, millest kõik liikmesriigid juhinduma peaksid (47, 48). Liidusiseselt on see väärtus seoses kriisiga nõrgenenud. Solidaarsusest rääkimine on oma ajendi saanud eelkõige seoses kohustuslike kvootide küsimusega (49). Teisalt on see väärtus, mille puudulikkust Eestile ette heidetakse. Solidaarsuse asemel kuulame hirmutamist ja oleme ära unustanud, et ka meid on aidatud. (50, 51) Solidaarsus on piiritletud seega pagualsdiskursuses Euroopa Liiduga. See on liidu väärtus, mida liikmesriigid ei tunneta enam iseenesestmõistetavana.

(47) *Euroopa Liit – Eestile arenguks ja sõltumatuna allesjäämiseks äärmiselt vajalik organisatsioon – elab korraga läbi mitmeid vapustusi. Selle üks alusväärtusi, **solidaarsus**, ei ole täna enam iseenesestmõistetav.* (Ilves, PM 25.06)

(48) *Teiselt poolt oleme Euroopa Liidu liikmesriik ning tunnistame juba praegu de facto ja de jure riikide võrdse kohtlemise ja nendevahelise **solidaarsuse** põhimõtteid.* (Lobjakas, PM 29.05)

(49) ***Solidaarsus** liikmesriikide vahel on oluline, ent see peab ulatuma palju kaugemale kui kvootide täitmine ja ulatuma ka niinimetatud eesliinil asuvatesse riikidesse, mis vajavad abi sisserändajate registreerimise korraldamisel.* (Freudenstein, PM 06.11)

- (50) *Kus on meie **solidaarsus**? Kas me tunneme, et oleme teistega **solidaarsed**? Selle asemel kuulame ja loeme hirmutamist ja vihakõnet, solvanguid ja ähvardusi.* (Ilves, PM 25.06)
- (51) *Mitu Euroopa ajalehte on kritiseerinud Ida-Euroopa riikide, nende hulgas Eesti vastumeelsust migrante vastu võtta. Lääne-Euroopa lehed on kirjutanud, et 1990ndatel tahtsid Ida-Euroopa riigid, et nende suhtes näidataks üles **solidaarsust**, kuid nüüd, kui nemad seda teha võiksid, keeldutakse.* (Fura, PM 18.09)

3.2.2.2. Humaansus

Teine väärtuspõhine sõna on *humaansus*, mida nimetatakse ka *inimlikkuseks*. Humaansust oodatakse põgenike suhtes, sest nad on inimesed, kes vajavad abi (52, 53). Humaansust peetakse ühiskonna alustalaks (54). Hirm kaotada oma kultuuri ei tohiks olla argument abivajaja hätta jätmisel. Hirmud ei tohiks võitu saada elementaarse inimlikkuse üle. (55) Kui solidaarsust kasutati ennekõike Euroopa Liidu kontekstis, siis humaansus on lisaks üldinimlik väärtus ja seda ei seota eksplitsiitselt liiduga, kuigi kuulub Euroopa Liidu väärtuse sekka (seos hoolimisega).

- (52) *Seega, abivajajaid aidata on **humaanne** ja kindlasti vajalik, samas me peame seda tegema mõistlikult ja kainelt kaalutledes.* (Talve, PM 14.07)
- (53) *Praegu ei ole aeg hirmu tunda, praegu on aeg ühes koos julgelt tegutseda. Kõige olulisem siinkohal on **humaansus** ja inimväärikus.* (Veenre, PM 19.05)
- (54) ***Inimlikkus** ei tohi kaduda ka siis, kui on raske, sest ühiskond püsib ainult **inimlikkusel**.* (Kõnnussaar, PM 24.09)
- (55) *Selle debatiga seoses on palju räägitud hirmust kaotada midagi väga eestilikku, hirmust, et see võiks ohustada eestlasi kui rahvust. [---] Ma tajun rahvusest ülemana **inimlikkust**, ligimesearmastust.* (Veenre, PM 19.05)

3.2.2.3. Turvalisus

Kolmas väärtuspõhine sõna on *turvalisus*. Paralleelselt räägitakse ka *julgeolekust*. Turvalisus on seoses pagulaskriisi ja Euroopa Liidu muutunud oludega vähenenud ning kriis muudab ilmselt põhjalikult liidu turvalisuse süsteemi (56). Ohtu tekitavad illegaalsed immigrandid ja potentsiaalsed terroristid, kellega Euroopa Liitu tulles kaasneb julgeolekuoht (57, 58, 59). Riigid peavad kasutama täiendavaid ressursse turvalisuse

tagamisel (58, 60). Nagu solidaarsuse puhul, räägitakse ka turvalisusest eelkõige Euroopa tasandil.

- (56) *EL seisab silmitsi praegusaja suurima migratsioonikriisiga, mis perspektiivis muudab liidu siseturvalisuse süsteemi ilmselt põhjalikult. [---] Turvatunnet kõigutavad kriisid on ELile suures ja järjepidevas mastaabis ohtlikud.* (Loik, PM 11.05)
- (57) *Inimesed tulevad nagunii. Küsimus on, kas nad on registreeritud ja legaalsed immigrandid või registreerimata ja illegaalsed immigrandid. Turvalisus on probleem aga üksnes teisel juhul.* (Toaldo, PM 14.11)
- (58) *Kui suur on ühiskonna jaoks see kulu, mis kaasneb suurema terroriohuga? Kui palju läheb maksma kaitsepolitsei intensiivsem tegutsemine, et selles muutunud keskkonnas turvalisus tagada?* (Lumiste, PM 11.06)
- (59) *Illegaalsete põgenike voolule on lisandunud teine, nendega koos Euroopasse tulev probleem – julgeolekuoht.* (Laaneots, PM 11.09)
- (60) *Ei maksa eeldada, et suurim rahvaste ränne pärast Teist maailmasõda ei suurenda riikide kulutusi turvalisuse tagamiseks.* (Koort, PM 02.09)

3.2.3. Abstraktsed nähtused

Abstraktsete nähtuste alla on liigitatud sõnad, mis väljendavad üldiselt tajutavaid olukordi. *Kriis* ja *surve* ei ole füüsiliselt, vaid mentaalselt tuntavad.

3.2.3.1. Kriis

Pagulasdiskursust läbib sõna *kriis*, mida nähakse nii hea kui ka halva nähtusena. Kriis võib Euroopa Liidu siseseid suhteid liikmesriikide vahel nõrgemaks muuta eriarvamuste tõttu, kuid sellest ülesaamine võib sidusust suurendada (61). Samuti ei peeta kriisi ainult ohtlikuks olukorraks, vaid seda võib võtta võimalusena olukorda parandada (62).

- (61) *Kriisid toovad esile vastuolusid liikmesriikide vahel ning külvavad hirmu ja ebakindlust, millel omakorda võivad olla radikaliseerivad poliitilised tagajärjed. Kriisist ülesaamine võib Euroopa koostöömehhanisme samas ka tugevdada, kui leitakse konstruktiivsed ja lõimumist väärtustavad lahendused.* (Loik, PM 11.05)
- (62) *Peaegune kriis... Ma isegi ei nimetaks seda kriisiks, vaid väljakutseks.* (Fura, PM 18.09)

Et näitlikustada kriisiolukorra head külge, on seda Euroopa integratsioonis võrreldud katarsise seisundiga. See pakub võimalust vabastada pinged, mis jääksid muidu pinna alla. Vabanevad pinged võimaldavad liikumist eelnenud stressiolukorda ja saavutada uusi taipamisi. Ühiskonna tasemel on nende pingete näol tavaliselt tegemist identiteedi erinevustega, poliitilise kultuuri ja suhtumisega ELi. Kriis annab eurooplastele võimaluse diskuteerida viisil, mis muidu tekitaks vastasseisu. Sedasi tegutsedes on nad võimalised pingetest üle olema ja saavutama katarsise, mis on seotud uute konsensusete loomise väljavaadetega poliitilistest võimalustest. (Cross 2014) Ka analüüsitud arvamuskirjanduses arutletakse kriisi üle, mis võimaldab pingetest vabanemist ja loodetavasti lahendusteni jõudmist.

Teine ja domineerivam viis on kujutada kriisi halva olukorrana. Kriisi nähakse ajakirjanduses eelkõige Euroopa tasandil ja seoses pagulastega. Kriisi nimetatakse *põgenike-* (63), *pagulas-* (64), *migratsiooni-* (65), *rände-* (66) ja *humanitaarkriisiks* (67). Kolme esimest kasutatakse enim. Pagulaskriisi nähakse ohuna Euroopa eksistentsile (63). Euroopa Liit pole suutnud kriisi algpõhjustega tegeleda, mille tõttu nähakse selle välispoliitikat läbikukkununa (64). Pagulaskriisi peetakse Euroopa praegusaja suurimaks migratsioonikriisiks (65). Kriis kasvab ja seda nähakse negatiivsena (66, 67).

(63) *Selle ja ilmselt ka järgneva aasta olulisim ja Euroopa jaoks isegi eksistentsiaalse tähendusega küsimus on peamiselt just Süüria kodusõja järel võimendunud **põgenikekriisi** lahendamine ning võitlus üha õõvastavamaid vorme võtva kalifaadi ideoloogiast mõjutatud radikaalse islamiterrorismiga.* (Rõivas, PM 30.11)

(64) *Praegused traagilised sündmused näitavad, et EL on lõunasuunalises välispoliitikas läbi kukkunud, sest **pagulaskriisi** algpõhjustega pole suudetud tegeleda.* (Wilson ja Linsenmaier, PM 28.09)

(65) *EL seisab silmitsi praegusaja suurima **migratsioonikriisiga**, mis perspektiivis muudab liidu siseturvalisuse süsteemi ilmselt põhjalikult.* (Loik, PM 11.05)

(66) *ELi **rändekriis** võib näida kohutava, piibelliku tulvana, mida äärmuspoliitikud eriti Ida-Euroopas kirjeldavad rahvaste rändena.* (Lobjakas, PM 09.11)

(67) *ÜRO tegeleb kõigi nende lahendustega juba täna, kuid tema ressursid ei ole kasvava **humanitaarkriisi** tingimustes piisavad.* (Kallas, PM 29.06)

3.2.3.2. Surve

Veel üks pagulasteemalise meedia abstraktne nähtus on *surve*, mida avaldab riigile ränne immigratsioonina (68), avaldavad pagulased sotsiaalsüsteemile ja majandusele (69) või tekitab Eestile mõni institutsioon, riik või liit. Üldiselt avaldavad survet Euroopa Liit oma väärtuste (70) ja Euroopa Komisjon eelkõige pagulaskvootidega (71).

- (68) *Kuigi Eesti jääb suurest rändesurvest kõrvale, puudutab see siiski ka meid.* (Koort, PM 02.09)
- (69) *Põgenikud aga tähendavad riigile alati suuremat majanduslikku ja sotsiaalset survet.* (juhtkiri, PM 29.04)
- (70) *Järjest tugevnev ELi surve on poliitiliselt ka teravamate teematõstatuste allikas ja toidab radikalismi.* (Loik, PM 11.05)
- (71) *Ent kuidas saab kõnelda millegi kontrollimisest, kui Euroopa Komisjoni president avaldab survet oma kantlist liikmesriikidele võtta vastu automaatse valemi alusel?* (Niitra, PM 12.09)

3.3. Teemad

Avalduvaid teemasid, millest poliitikud seoses pagulasdiskursusega räägivad, on varem uuritud. Nendeks on õigus, majandus, integratsioon, arenguabi, eestluse ohustatus ja Euroopa Liidu surve (Fomotškin 2014). Ka siinses töös uuritavates arvamslugudes saavad sagedasti sõna poliitikud. Kuna eksplitsiitsed teemad pagulasdiskursuses on teada, siis on siinses töös vaadatud teemasid teksti sügavamal tasandil ja rohkem implitsiitsemalt. Kui hiljem on vaadatud näiteks *pagulane kui raha* (ptk 3.4.1.2.1), siis kaudselt kuulub see majandusdiskursuse alla, aga tähelepanu osutamise vaatepunkt on kitsam. Teemad on jaotatud nelja rühma: eestluse ohustatus, identiteedikriis ja polariseerumine, paralleel ajaloo ja Eesti kuvand.

3.3.1. Kultuuri ohustatus

Üks läbivaid teemasid on *kultuuri ohustatus*. Vastav teema oli ka Fomotškinil (2014) olemas, kuid juurde on tulnud uut materjali, mis võimaldab leida rohkem tahke. Peamiselt tõdetakse, et eesti kultuur ei hävi (72). Sellest teemast rääkides heidetakse inimestele ette

kultuuri kitsast käsitlemist (73). Arutletakse kultuuri olemuse üle ja mis selle määrab ning seisukohta kultuuri püsimisest muutumatuna. Mõtet on ilmestatud eesti rahvuseepose Kalevipoja sõnadega, mis lisab rahvusliku tunnetuse sügavust. (74) Samuti juhitakse tähelepanu teadmatusel (75) ja harimatusest (76) tulenevale negatiivsele seisukohavõtule, mida võib tõlgendada viha tekitamisena.

(72) *Eestit ei ähvarda* kuidagi briti konservatiivse poliitiku Enoch Powelli poolt kuulsaks tehtud kujundid **põliskultuuri mattumisest** välise rändetsunami alla. (Lobjakas, PM 14.05)

(73) *Põhiseaduse preambul ei ütle* midagi selle kohta, kes täpselt, **mis geenide ja verega, peab esindama eesti keelt, kultuuri ja rahvast nende püsimises**. (Lobjakas, PM 14.05)

(74) *Selle debatiga seoses on palju räägitud hirmust kaotada midagi väga eestilikku, hirmust, et see võiks ohustada eestlasi kui rahvust. [---] **Rahvus ja kultuur on konstruktsioonid, mille üheks põhitunnuseks on nende muutumine ajas***. Seepärast kohutavad meid tõekuulutajad, kes on veendunud, et meie kultuur ja keel anno 2015 on midagi igavikulist, mis peaks just nõnda kestma edasi, kuni kõik pirrured kahel otsal lausa löövad lõkendama. (Veenre, PM 19.05)

(75) *Uussisserändajad ei muuda meie rahvuslikku koostist*. Nad ei muuda ka meie kultuuri, niivõrd kui selline asi üldse olemas on. [---] *Ehk kõige ohtlikum populistlik müüt, millele on antud vaikiv eluõigus selles kontekstis, on müüt eesti kultuurist, mida teised kultuurid kuidagi ohustavad*. See müüt, rohkem kui kõik muud, kütab vimma inimestes, kes lihtsalt ei tea. [---] *Mõistlikul määral sisse toodud mitmekesisus ei röövi meilt lauakombeid. Ta toob elujõudu*. (Lobjakas, PM 09.11)

(76) *Lihigne on piitsutada rahvustunnet, seda eriti kuueklassilise haridusega õllesõprade hulgas*. (Remsu, PM 30.04)

Kultuuri ohustatuse puhul räägitakse palju nahavärvist. Rõhutatakse kultuuri olemusele, kus veri või nahk pole määravad (77). Viidatakse ka põhiseadusele, mis subjektiivselt tõlgendatuna võiks rõhuda inimeste hoiakule, et nad seostavad eesti kultuuri valge nahavärviga (78). Põhiseadus aga keelab nahavärvi alusel diskrimineerimist. Veel tõdetakse, et teisevärvilised inimesed elavad juba Eestis (79). Arvamusliidrid püüavad inimesi suunata mõtlema, et kultuur ei saa kuidagi hävida ja eestlus lõppeda, kuna inimese nahavärv ei dikteeri seda parameetrit.

- (77) *Rahvas on kultuur, mitte veri või **nahk**.* (Tõnisson, PM 09.09)
- (78) *Ütleb ju põhiseaduski, et olulised on keel, kultuur ja rahvas, mitte nende individuaalsete heastuste **nahavärv** või DNA.* (Lobjakas, PM 29.05)
- (79) *Uussisserändajad ei muuda meie rahvuslikku koostist. Nad ei muuda ka meie kultuuri, niivõrd kui selline asi üldse olemas on. [---] Meie elu on ammu täis multikultuurilisi seaduslikke Euroopa-väliseid sisserändajaid, ELi kodanikke (kes samuti pole ammu kõik „valged”).* (Lobjakas, PM 09.11)

Kultuuri ohustatuse üle argumenteerides leitakse teisest küljest, et kultuur on ohus. Seda aga tunduvalt vähem esimese seisukohaga võrreldes. Eesti kultuur on ohus, sest me ei suuda hoida pagulaste tülles oma kultuuri väärtusi. Sellises multikultuursuses on rahvuse säilimine raske. (80) Kultuurid ei segune nii lihtsalt, kui arvatakse. Multikultuursust peetakse isegi hukatuslikuks. (81) Samuti peetakse moslemikultuuri niivõrd erinevaks eesti omast, mille tõttu need kaks kultuuri ei saa lõimuda (82).

- (80) *Kvoodi-Euroopa meile ei sobi. **Euroopa sulatusahjus ei suuda me hoida neid väärtusi, mis tagaks meie rahvuse säilimise.*** (Tsahkna, PM 15.05)
- (81) *Olen nüüdseks juba aastakümneid kõnelnud ja kirjutanud enda arvates ilmsest tõsiasjast, et kultuuride ühtesulatamine erikultuursete inimeste segamise teel ei ole võimalik. **Multikulti on** viljatu – ja mitte ainult viljatu, vaid lausa **hukatuslik** – illusioon. [---] Kultuurid lihtsalt ei segune nagu värvid potis, nagu ei segune ka keeled.* (Vahtre, PM 21.08)
- (82) ***Kultuurid vedelikena ei segune.** [---] Hoopis võimatu oleks oodata segunemist teineteisest nii kaugete ja nii erinevates oludes kujunenud kultuuride puhul nagu eesti ja – näiteks – saudi. [---] Ühiskond pelgab kultuuride segamist vaistlikult, otsekui tõrjudes omaenda latentset agressiivsust. Õigusega.* (Vahtre, PM 05.09)

3.3.2. Identiteedikriis ja polariseerumine

Eesti identiteedikriis seisneb ühest küljest kuulumises Euroopa Liitu või pigem identifitseerides end rahvusriigina ning teisalt liigitatakse idasse või läände kuuluvaks. Polariseerumine puudutab pagulaste vastaseid ja pooldajaid.

3.3.2.1. Euroopa Liit versus rahvusriik

Pagulasdiskursuse retoorikas on loodud kaks polariseeritud kuuluvusvälja, kuhu Eesti asetatakse. Esimeseks neist on *Euroopa Liit versus rahvusriik*. Eesti on aastast 2004 Euroopa Liidus, mis on meile andnud piisavalt aega kohaneda sealsete väärtustega (nt solidaarsus), ent ei taheta lahti lasta sõltumatuse hüvedest. Meedias vastandatakse liitu kuulumisele rahvusriigi mentaliteeti. Eesti tahab kuuluda Euroopa Liitu, kuid ei taha kaotada iseseisvust otsustamisel. Ei taheta, et liidu juhtorganid suruvad oma nõudmisi peale. (83–85) Olles suletud pagulastele, säilitatakse keel ja palju muud omapärast, kuid enamik tõenäoliselt tahavad olla eurooplased (86). Leidub ka arvamusi, et kumbki identiteet ei tohiks eestlast piirata (87).

- (83) *Kuid lühiperspektiivis on palju meie enda teha: kas laseme Euroopa Komisjoni asjapulkadel meelevaldsete kvootidega endale pähe istuda või näitame Soome ESMi eeskujul läbirääkimistel iseloomu?* (Lumiste, PM 11.06)
- (84) *Küsimus on selles, kas Eesti säilitab iseseisvuse, muuhulgas elementaarse õiguse kujundada ise oma riigi elanikkonda, või hakkab Eesti riik üha enam kujunema ELi provintsiks, mida kõrgemate suuniste raames juhib kohalik administratsioon.* (Vaino, PM 28.09)
- (85) *Me oleme arvult väike, maailmas erandlik rahvusriik, kus räägitakse salakeelt. [---] Me oleme kokku leppinud, et oleme rahvusriik, üks suur erand maailmas. [---] Eesti vajab iseolemist, nii Euroopas kui maailmas.* (Tsahkna, PM 14.08)
- (86) *Võib-olla puhta rahvuspargina on lihtsam säilida Vene impeeriumi äärealadel vireledes, säilib keel.. [---] Aga enamik eestlasi vist siiski eelistaks olla eurooplased.* (Kaljulaid, PM 09.09)
- (87) *Ma arvan, et meid ei tohiks kammitseda europotsentrism ja riigiegoism.* (Remsu, PM 14.09)

Seega Eesti justkui laveerib kahe kuuluvuse vahel, mis paljuski vastanduvad teineteisele. Eesti identiteedikriisist räägiti juba kümme aastat tagasi. Aasta pärast Euroopa Liiduga ühinemist ei oldud enam kindlad Euroopasse kuulumise suhtes. (Sutrop 2005, vt ka Lauristin 2005) Analüüsitud artiklitest nähtub, et identiteedi otsimise protsess toimub ikka veel. Samas leitakse, et selline identiteedi ebakindlus on omane ka teistele uuematele Euroopa Liidu liikmesriikidele (Sutrop 2005).

3.3.2.2. Lääs versus ida

Teine polaarsus on tekitatud identifitseerimisel Eestit *läänena* või *idana*. Lääne alla on siinses uurimistöös liigitatud ka Põhjamaad. Meedia on loonud tugevalt suletud ida ja avatud lääne polariseerumise. Lääne mentaliteediga ühendatakse pagulaste vastuvõtt (88), tolerantsus ja riigi haldussuutlikkus (89). Kui Eesti ei suuda neid parameetreid täita, siis nähakse selles ohtu Eesti kui Põhjamaa identiteedile (89). Teisalt on liigitatud meid idasse kuuluvaks (91), kuna Eesti ei ole modernne (90), solidaarne ega taha pagulasi vastu võtta (92). Veel arvatakse, et vältimatust enesemääratlusest Euroopa suhtes pole ükski Euroopa riik enam vaba (90).

(88) *Poolsada või sada põgenikku ei murraks Eesti selgroogu, oleks aga võimas argument meie Euroopasse kuulumise poolt. See annaks meile ka vähemalt selles teemas koha samal pool lauda Põhjamaadega.* (Lobjakas, PM 04.05)

(89) *..võimalus Brüsselis öelda, et Eesti pole kogukonnana piisavalt tolerantne ega riik haldussuutlik pagulaste ohutuks vastuvõtuks praegustes euroopalikes mastaapides. Sellega ohverdatakse narratiiv Eestist kui väikesest ja võimekast uus-Põhjamaast.* (Lobjakas, PM 29.05)

(90) *Praegune kriis paljastab ajastulisi lõhesid ühenduse sees, postmodernse lääne ja vaevalt modernse ida lepitamise muutub üha keerulisemaks. Vältimatust enesemääratluse vajadusest Euroopa ja tsivilisatsiooni suhtes pole vaba ükski Ida-Euroopa riik. Eesti kaasa arvatud.* (Lobjakas, PM 17.09)

(91) *"Ida" ja „lääne” vahelise mentaalse kuristiku jäänukeid on praegugi veel näha.. Eestis on need kuristiku jäänukid pigemini kraavitaolised, mitte nii sügavad kui mujal „idas”.* (Tõnisson, PM 09.09)

(92) *Mitu Euroopa ajalehte on kritiseerinud Ida-Euroopa riikide, nende hulgas Eesti vastumeelsust migrante vastu võtta. Lääne-Euroopa lehed on kirjutanud, et 1990ndatel tahtsid Ida-Euroopa riigid, et nende suhtes näidataks üles solidaarsust, kuid nüüd, kui nemad seda teha võiksid, keeldutakse. Kas selline Ida-Euroopa riikide mentaliteet näitab meid ülejäänud Euroopale halvast valguses?* (Randlo, PM 18.09)

Selline polaarsus ei ole ühiskonnale kasulik. Neeme Korv kirjutas Postimehes (26.03.2016), kuidas selline hübrüidsus Euroopa Liidus ei tohiks eksisteerida ja võib liidu lõhkuda. Euroopat jagatakse uueks ja vanaks, põhjaks ja lõunaks ning idaks ja lääneks.

On välja arendatud isegi termin kahekiiruseline Euroopa (ingl *multi-speed Europe*). Esinevad probleemid, kuna ei ole ühtset mõtestatust kontiiniumist. (Korv 2016)

Pagulasdiskursuse debatti uurides on kuvatud Euroopa Liidu sisene lõhestatus ja jaotumine. Seoses tahtmatusega pagulasi vastu võtta ja iseseisvust säilitada on Eestist loodud rahvusriigi ja idaeuroopalik kuvand. Samas luuakse pilt tahtmisest kuuluda ja juba kuulumisest Põhjamaade sekka ehk läände, kuid see identiteet on ohus, kui Eesti presenteerib oma vastuseisu pagulaste suhtes. Selle teema väljatoomine on oluline, kuna aitab näha meedia võtet luua teksti vastandused, mis intrigeerib lugejat. Teisalt aitab analüüs mõista valitsuse suutmatust vastu võtta pagulasteemalisi otsuseid. Kui Eesti ei tea, kuhu kuuluda tahab, ja on justkui üleminekuperioodis identiteedi mõttes, siis see raskendab otsuste langetamist.

3.3.2.3. Pagulaste pooldajad *versus* vastased

Kolmandaks on meedias *pagulasvastaste* ja *pooldajate* vahel eksplitsiitselt loodud polariseerumine. Räägitakse, et Eesti ühiskonnas on kaks leeri, kes argumenteerivad emotsioonipõhiselt (93). Eestis on polariseerunud ühiskond, kus keegi ei jää neutraalseks (94), esilduvad vaid äärmused (95). Meedia teadvustab eestlaste jaotumist ja halvustab seda vastasseisu. Halvustamisest annab aimu fraas *teineteise pihta huupi tuld andma* (93). Samuti mõte, et Eesti ühiskonnas ei tohi pagulaste küsimuse osas neutraalseks jääda (94). Ka hinnang *kurb* edastab kahetsust pagulasteemalise diskussiooni äärmuslikkuse pärast (95).

(93) *Võiks ka öelda, et kaks leeri annavad teineteise pihta huupi tuld, selle asemel et mõistlikult ja konstruktiivselt teemaga tegeleda.* (Krusell, PM 10.07)

(94) *Millest see tuleb, et Eesti ühiskond on täiesti polariseerunud: võid olla kas pagulaste poolt või vastu, aga mitte kusagil vahepeal?* (Kund, PM 08.09)

(95) *Kurb on see, et pagulastega seonduvas avalikus diskussioonis jäävad pinnale ainult äärmused. Ühel pool rindejoont on vihkajad ja teisel poole on vihkajate vihkajad. Kõik istuvad kaevikutes ja kui keegi julgeb pea välja pista, saab kohe kuuli.* (Alamäe, PM 02.11)

3.3.3. Paralleel ajalooa

Kolmas teema, mis pagulasdiskursuses esineb, on *paralleeli loomine ajalooa*. Minevikust otsitakse tuge oma argumentidele ja seal kajastuvad kogemused.

3.3.3.1. Sündmused ja protsessid

Ühelt poolt räägitakse pagulastest, kes pärast Teist maailmasõda põgenesid üle mere Rootsi ja kuidas neile anti võimalus sulandumiseks. Räägitakse nende enda tahtest sulanduda uude ühiskonda, mis loodetavasti iseloomustab ka siiatulevaid pagulasi. (96, 97) Teisalt nähakse ajaloolist paralleeli vene kogukonnaga, kelle okupatsiooniaeg pani meid võõraid kartma (98) ja seda hirmu ei tohiks naeruvääristada (99). Seega paralleel Rootsi läinud pagulastega väljendab pagulasdiskursuses üldiselt pagulaste vastuvõtmise pooltargumenti ja Vene okupatsiooniajast tuuakse näiteid, mis õigustavad meie võõrapelgust.

(96) *On ju meil kõigil eestlastel mõni lähem või kaugem sugulane, kes on samuti aastakümnete eest kodumaalt põgenenud. Paadiga Soome või Rootsi poole ja sealt edasi Kanadasse või mujale. Päris hirmus mõelda, kui vastuvõtjad riigid ja rahvad oleks kisanud, et me ei salli neid ja siia ei taha. Enamik eestlastest on siiski kõikjal oma rahvast ausalt esindanud ja näidanud, et me oleme töökad ja ausad.* (Antuk, PM 18.05)

(97) *Neil, kes praegu tulevad näiteks Süüriast, on kindlasti raske aeg. Sama raske, kui oli 1944. aastal siit Rootsi läinud paarikümmel tuhandel eesti pagulasel. Nemad võeti vastu.* (avalik arvamuskiri, PM 14.09)

(98) *Jah, meil on kurb kogemus nõukogudeaegse industriaalkolonialismiga, see nakatas meid võõraste pelgusega.* (Remsu, PM 30.04)

(99) *Me oleme rahvusena kogenud Nõukogude Liidu aegu eksistentsiaalset hirmu surra välja, hääbuda Moskva immigratsioonipumba lainetes: mäletan seda tunnet, mida ei saa naeruvääristada.* (Raudsaar, PM 16.09)

Pagulaskriisi võrreldakse Teise maailmasõja aegse rahvasterände ja kriisiga. See leitakse olevat samaväärne ja sama tõsine kui praegune põgenikekriis. (100) Põgenikekriisi peetakse ka suurimaks alates Teisest maailmasõjast (101).

(100) Praegust põgenikekriisi seostatakse sõdadega Lähis-Idas ja Põhja-Aafrikas, seda tehakse analoogia alusel samalaadse kriisiga, mille kahtlemata põhjustas **Teine maailmasõda**. (Remsu, PM 14.09)

(101) Inimesed ütlevad, et „tegemist on suurima põgenikekriisiga alates **Teisest maailmasõjast**”. Selliste sõnavõttudega tuleb ettevaatlik olla, sest need väänavad mõtlemist. (Fura, PM 18.09)

Ajalooliselt luuakse paralleel ka venelaste integreerimisega, mis ei ole edukas olnud ja mis arvatakse rakenduvat ka pagulaste suhtes (102). Eesti venelaste integreerimissüsteem ei ole olnud tõhus ja see on tekitanud ühiskonda probleeme (103).

(102) **Eesti viletsad ja oskamatud katsed kohalikke venelasi 25 aastat integreerida** on näide haledast läbikukkumisest – seda poleks mõtet korrata. (Tõnisson, PM 09.09)

(103) *Jah, 1991. aastal oli meil venestamise mälestus ja väljasuremise hirm arusaadav. **Oleme endiselt hädas venekeelse kogukonna paljude probleemidega**. Aga just see jäik süsteem annab täna tagasilöögi.* (Kross, PM 09.06)

3.3.3.2. Eesti kirjandus

Huvitav ilming, mis materjali uurides avaldus, on paralleeli loomine eesti vanema kirjandusega (Valdur Mikita teosed on erand). Tekstide omavaheline põimumine on näide intertekstuaalsusest (vt Fairclough 2003: 39–63). Nagu ajaloost otsitakse ka kirjandusest oma seisukohtadele toetust ja leitakse põhjendus toimuvale. Näiteks seletatakse eestlaste võõrapelgust ja võõraviha „Kevade” Tõnissoni (104) ja „Libahundi” (105) näitel. Mõlemad teosed on eesti kultuuriloo tüvitekstid. Teoste põhjal näidatakse, et need tunnused on eestlasele omased juba varasest ajast.

(104) *Kuid nagu eestlased ei saa lahti enda sees istuvast **Tõnissonist**, keda vaevab aastasadade jooksul kogetud ülekohtus, mis tekitab tahtmise ikka salaja parve põhja lasta ja võõraid vihata.* (Uusen, PM 17.11)

(105) *Võõrapelgus on meile ammu ajast iseloomulik olnud. Võtke näiteks üks meie tüvitekste, Kitzbergi 1911. aastal kirjutatud „**Libahunt**”. Ka seal põlatakse väärpärase veri ära kui ohtlik.* (Pajula, PM 11.07)

Mainitud on ka „Tões ja õiguses” esinduvat kadakasakslust. Eesti tahab olla provints ja tunneb teiste Euroopa Liidu liikmetega võrreldes end mahajäänuna. Alaväärsust tõrjutakse püüdes end enamana näidata. (106) Veel on näide „Kalevipoja” värsiridadest, mida asetatakse kultuuri muutumise ja igavikulisuse konteksti (107). Ka need on eesti kirjanduse tüvitekstid. Näiteid on toodud ka rahvapärimusest ja muinasmaailmast. Pagulasi on võrreldud parasiitsete ahjualustega, kes tulevad ja „söövad Eesti ära” (108). Valdur Mikita teoste mentaliteeti on võrreldud Eesti pagulaskriisi eiramisega. Mikita teostes oma soosaarele tõmbumine väljendub Eesti puhul teiste Euroopa Liidu riikidega mittesolidaarne olemises ja kriisiga mittetegelemises. (109)

(106) *Provints on vaimne seisund, mitte geograafiline asend. See avaldub siis, kui arvatakse, et ollakse milleski maha jäänud, ollakse maakas, tuntakse alaväärsust ning selle tõrjumiseks püütakse olla veel palju moodsam kui metropol ise. [---] Hästi kujutab seda näiteks episood Tammsaare „Tõest ja õigusest”, kus Kassiaru Jaska toppis sajarublased varvaste vahele ja käis ennast lihtrahvale kõrtsi eestoas näitamas. Et siis kohe tagasi sakstekambrisse kaduda.* (Vaino, PM 28.09)

(107) *Seepärast kohutavad meid tõekuulutajad, kes on veendunud, et meie kultuur ja keel anno 2015 on midagi igavikulist, mis peaks just nõnda kestma edasi, kuni kõik pirrud kahel otsal lausa löövad lõkendama.* (Veenre, PM 19.05)

(108) *Tuletame eesti mütoloogiast meelde veel õhe huvitava parasiiteluka: Ahjualuse. Väike mees, suure kulbiga, kes tuli ja paja ühe sõõmuga tühjaks ampsas, et peret nälg ähvardas. Euroopa lõuanapiir on neid täis, nad tungivad aina edasi ja pole enam ühtki võimu, kes nad ahju alla tagasi nüpeldaks.* (Jääger, PM 17.09)

(109) *Arusaam, et tõmbume oma soosaarele, kuhu maailm ja ohud ei ulatu, nagu kirjeldas meie muinasmaailma Valdur Mikita, ei päde.* (Ilves, PM 15.09)

3.3.4. Eesti kuvand

Neljas teema on *Eesti kuvandi* üle arutlemine, kust jääb domineerima negatiivne. Meedias saavad sõna isikud, kes eestlasi manitsevad ja püüavad lugejate mõttemustreid muuta nii, et Eesti kuvand paraneks.

Arvamusartiklites räägitakse Eestist kui pagulasvastasest riigist. Eesti rahvas on pagulaste vastuvõtmise vastu (110, 111). Meie ühiskonnas on bürokraatia, mis ei soosi pagulaste

vastuvõtmist (112). Meid on võrreldud ka teiste riikidega, kellega kõrvutades on Eesti meelestatus pagulaste suhtes negatiivsem (113). Arvamusartiklites on öeldud ka vastav seisukoht otse välja (114). Selline meedia esitlus pagulasteema kohta võib tugevalt mõjutada lugeja seisukohta. Teisalt peegeldavad need näited ühiskonnas valitsevat meelestatust.

(110) *Praegu on Eesti olukorras, kus suur osa rahvast on igasugu põgenike vastuvõtmise vastu.* (Kross, PM 09.06)

(111) *„Ei ole meile tõesti neid vaja ja loodan, et ei tulegi.” See on veel leebe sõnastus arvamuse kohta, mida jagab enamik siinseid inimesi.* (Karnau, PM 24.07)

(112) *Eesti on üles ehitanud bürokraatia, mis praktiliselt välistab igasuguse põgenike vastuvõtmise. Seda on edukalt ja avatust teeseldes hoitud 20 aastat.* (Kross, PM 09.06)

(113) *Praegu paistab Eesti uuringute andmetel silma riigina, kus meelestatus immigrandide suhtes on võrreldes teiste riikidega märgatavalt negatiivsem.* (Mäe, PM 18.06)

(114) *..et, Eesti ei soovi pagulasi vastu võtta.* (Karnau, PM 24.07)

Märksõnad, millega korduvalt pagulasdiskursuses Eestit iseloomustatakse, on *ksenofobne, suletud, konservatiivne ja ebakindel*. Eesti ühiskonda kirjeldatakse ksenofobse (115) ja ebakindlana (116). Suletust ja ebakindlust põhjendatakse minevikukogemustega (116, 118). Konservatiivsenä iseloomustatakse eelkõige Eesti pagulaspoliitikat, aga ka üldiselt pagulasdiskussiooni olemust (117).

(115) *Kui hästi läheb see meie suhteliselt ksenofobses ühiskonnas peale.* (Remsu, PM 30.04)

(116) *Ta (Eesti) on otseühendus mineviku ja selle varjudega. Ta on väga väheses vastus välisele stiimulile ja palju enam sümptom sisemisest ühiskonna ebakindlusest, ebastabiilsusest.* (Lobjakas, PM 14.05)

(117) *Isegi kui Eesti konservatiivset põgenikepoliitikat ei plaanita lähiajal muuta,..* (juhtkiri, PM 29.04) // *Ja ma tunnen, et selles diskussioonis on Eesti praegu konservatiivsem kui mitmed teised.* (Kalurand, PM 08.09)

(118) *50 aastat suletust ei ole meist veel lahkunud,..* (Jäärats, PM 01.10)

Eestit iseloomustatakse palju selle väiksuse kaudu. Väiksusest räägitakse üldiselt negatiivses mõttes, positiivset leiab väga vähe. Eestile heidetakse ette solidaarsuse puudumist olukorras, kus Eestit on aidatud, aga kui tema abi vajatakse, siis tuuakse

väiksuse ja raske mineviku argument (119). Samuti on oht jääda liitlastest ilma, kui esitleme end suletud väikse valge riigina (120). Veel ei tasu end üle tähtsustada liitudesse kuulumise mõttes, sest oleme siiski väike piiririik, mida ümbritsevad ohud (121). Positiivses mõttes tuleks Eesti väiksuse üle uhkust tunda, kuna meil on rahvusriik ja oma keel (122).

(119) *Eesti jaoks on esimene oluline argument solidaarsus – kui meil oli Euroopa Liitu vaja, oli Euroopa Liit meie jaoks olemas. Kui Euroopal on meid vaja, siis käime välja mineviku ja väiksuse kaardi.* (Toaldo, PM 14.11)

(120) *Kui me jääme selle juurde, et meie ukсед on neile suletud, siis ühel hetkel liitlased ütlevadki meile, et pidage siis oma väike valge riik ainult endale.* (Pajula, PM 11.07)

(121) *Ehkki oleme esindatud kõigi tähtsate laudade taga, oleme siiski üks väike piiririik.* (juhtkiri, PM 13.11)

(122) *Me oleme arvult väike, maailmas erandlik rahvusriik, kus räägitakse salakeelt.* (Tsahkna, PM 14.08)

Eesti puhul kasutatakse mitmeid kordi ka fraasi, et *Eesti pole valmis*. Seda ütlevad nii välismaalased Eesti kohta (123) kui arvab ka Eesti ühiskond ise (124). Eesti pole valmis pagulasi vastu võtma, kuna nende sotsiaalne taust on väga erinev (123) ja Eesti haridus- ja sotsiaalsüsteemis ei ole tehtud piisavalt ettevalmistusi nende tulekuks (124).

(123) *Siinkohal tuleb lisada, et Euroopasse saabuvate pagulaste hulgas valitseb tugev sooline disproportsioon. [---] Arvestage ka, et tahes-tahmata on nende hulgas teatav protsent kriminaalset ja asotsiaalset elementi. [---] Ma kardan, et te ei ole selleks valmis.* (Šmulevitš, PM 22.07)

(124) *40 perekonda tuleb kusagile majutada, neile keelt õpetada, nende lastele sobiv kool ja lasteaed leida. See pole lihtne, sest me pole valmis.* (Karnau, PM 24.07)

3.4. Tekstiosaliste nimetamine ja nende tegevused

Siinses peatükis vaadatakse teksti ideatsionaalset ja interpersonaalset tasandit. Ideatsionaalsel tasandil uuritakse tekstiosaliste nimetamist, referentsi, kuidas neid on tähistatud ja neile viidatud. Interpersonaalne tasand näitab seda, kuidas tekstid suhtluses toimivad. Tekstil ei ole ainult sisu, vaid see täidab mitmeid suhtlusfunktsioone. Tekst

võib meid hoiatada, veenda, õpetada või kritiseerida. Autor loob endale rolli, kuid samas ka konstrueerib rolli lugejale. Seega tekst edastab ühest küljest sõnumit, teisalt väljendab interaktiivseid sündmusi lugeja ja kirjutaja vahel. Ideaalne lugeja on teadlik taustainfost ja on kursis ka väljajäetud teabega. (Kasik 2008: 28) Kuna arvamused on tegemist monoloogidega, siis on võimalik analüüsida autori rolli ja mis rolli on ta loonud ideaallugejale.

Interpersonaalne tasand hõlmab teksti suhtlus- ja suhtumistähendust (Fairclough 1989: 110). Suhtlustasand väljendab kirjutaja ja lugeja vahelisi suhteid ja neid rolle, mis neile loodud on. Suhtumistasand kujutab kirjutaja suhtumist teksti ja sündmusesse, tema hoiakuid ja väärtusarusaamu. Kirjutaja võib luua endale diskursuserolliks näiteks teadja, vahendaja, õpetaja või hindaja-kritiseerija. Vastuvõtja on vastavalt kuulaja, vastuvõtja, õpilane. Diskursuserollide ja nende tunnuste kohta ei ole kindlat loendit, vaid teksti põhjal järeldatav. (Kasik 2008: 30)

Võttes arvesse leksikat ja grammatikat, siis rolli tuvastamisel saab vaadata modaalsuse tunnuseid. Lause jaotub propositsiooniks, mis on lause tuum ja esindab tähistusfunktsiooni. Teine osa lausest on subjektiivne modaalsus, mida kirjutaja sündmusest arvab. Modaalsust saab vaadata modaalverbide kaudu (*võib, tuleb, saab*) ning modaalsete adjektiivide ja adverbide kaudu (*kindlasti, arvatavasti, võimalik*). Ka lausetüübid, kõneviis, ajavormid ja eitus väljendavad modaalsust. Leksikaalsel tasandil saab vaadata sõnavara negatiivsust või positiivsust. (Kasik 2008: 32–41)

Selles peatükis vaadatakse ideatsionaalsel tasandil pagulaste nimetamist nii implitsiitselt kui ka eksplitsiitselt. Veel vaadatakse sellel tasandil tekstiosaliste tegevusi. Interpersonaalsel tasandil vaadatakse diskursuserolle ja modaalverbe.

3.4.1. Tekstiosaliste nimetamine

Eesti meedia pagulasdiskursuse osalised on ÜRO, Euroopa Liit, Euroopa Komisjon, Eesti, valitsus, pagulased ja pagulasvastased. Tekstiosalisi on tegelikult rohkem, nt eri riigid (Rootsi, Türgi, Saksamaa, Venemaa, Kreeka, Itaalia, Süüria, Afganistan), nimeliselt on esindatud Saksamaa liidukantsler Merkel ja Euroopa Komisjoni president Juncker (mõlemad on ainult perekonnanimega, mida võib tõlgendada nende üleilmse

tuntusega), Eesti erakond EKRE ja nii mõnigi veel. Valitud sai seitse sagedamini nimetatud osalist.

Kuna selle magistritöö põhirõhk on pagulastel, siis on nimetamist vaadatud eelkõige nende puhul. Nimetamist uurides ilmnes, et enamikku osalisi nimetatakse vähese varieerumisega. Märkatuim oli Euroopa Komisjon *alias* Brüssel ja pagulasvastaseid nimetatakse padukonservatiivseteks tüüpideks ja äärmusparempoolseteks vägivaldseteks gruppideks. Pagulaste nimetamisel kasutatakse aga väga palju eri variante. Seda nimetatakse üleleksikaliseerumiseks (Fairclough 1992: 193). Ühe referendi nimetamine eri sünonüümidega annab aimu ideoloogilisest laetusest. Samuti on täheldatud, et suur sünonüümide hulk võib viidata tähistatava probleemsele (Fowler 1991). Inga Kukk (1999) on välja toonud ka identiteedi ähmastamise võimaluse.

3.4.1.1. Pagulaste eksplitsiitne nimetamine

Pagulaste nimetamisvarieeruvus on mitmekesine: *paadipõgenikud, sisserändajad, võõrsilt tulnud, poliitimmigrandid, majanduspagulased, põgenikud, sõjaohvid, migrandid, asüülitaotlejad, teisevärvilised, immigrandid, sõjapõgenikud, usutagurlased, uued tulijad, murjanid, tulijad, saabujad, teistsugused, võõrad, liikuma läinud inimesed, moslemid, varjupaigataotlejad, identifitseerimata inimesed, legaalsed ja illegaalsed immigrandid, kvoodipagulased, rändajad, hädapõgenikud, ohvid, Eesti juudid, kaltsupead, vaenlased, abivajajad, teisekultuursed, kliimapõgenikud, parasiidid, ahjualused, ümberpaigutatav, ümberasustatav, koputaja, hädasolija, neeger.*

Tähelepanuväärne on asjaolu, et pagulaste eri nimetamisel kasutatakse pea alati mitmust. Seda võib tõlgendada nii, et rühmana käsitledes on lihtsam luua hulgale tunnuseid ja üldistusi. Ainsuse näiteid uurides ei ilmnenu mingit kindlat reeglit, kuid üldiselt on sel juhul tegemist defineerimisega (125) või konkreetse näitega (126, 127). Sõna on tahetud kuidagi esile tuua ja sellele tähelepanu juhtida.

(125) *Hädasolija, kes vastab kriteeriumidele, omab õigust ümberasustamisele.* (Lobjakas, PM 29.05)

(126) *Nad kardavad, et naabrid vihastavad: kurat, tema pärast kolib nüüd meie majja elama neeger!* (Karell, PM 03.11)

(127) **Koputaja** ukse taha jätmise võib olla võrdne tema surma saatmisega. (Veenre, PM 19.05)

Olen proovinud nimetusi rühmitada, mis annab parema ülevaate sellest, mis valdkonna kaudu pagulasi identifitseeritakse. Nimetustest on võimalik välja lugeda ka hinnanguid. Osa nimetusi võib kuuluda loomulikult mitmesse rühma, kuid selguse huvides olen proovinud seda vältida. Koondavad rühmad oleksid järgmised:

- terminid: *pagulased, põgenikud, immigrandid, asüülitaotlejad, ümberpaigutatav, ümberasustatav, migrandid, varjupaigataotlejad, legaalsed ja illegaalsed immigrandid, identifitseerimata inimesed*
- liik: *paadipõgenikud, majanduspagulased, sõjapõgenikud, kliimapõgenikud, kvoodipagulased, poliitimmigrandid, hädapõgenikud*
- välimus: *teisevärvilised, murjanid, kaltsupead, neeger*
- liikumine: *sisserändajad, võõrsilt tulnud, tulijad, saabujad, liikuma läinud inimesed, rändajad*
- usk: *usutagurlased, moslemid, Eesti juudid*
- vastasus: *teistsugused, võõrad, teisekultuursed, vaenlased, parasiidid, ahjualused*
- abivajaja: *koputaja, hädasolija, abivajajad, sõjaohvrid, ohvrid*

Nagu selgub, nähakse pagulasi eri tahkude kaudu. Kõige mitmekesisem on variatiivsus terminite osas. Tõenäoliselt selleks, et määratleda võimalikult selgelt põgenike staatust. Aasta jooksul on Postimehes toodud mitmeid kordi pagulaste terminite tabel, et eristada ja selgitada paguluse olemust (vt nt PM 15.05.15: 5). Terminitabelite esitlustes võib näha ideoloogiat. Näiteks võivad arvamslugude autorid mõelda, et lugejad käsitlevad pagulast liiga homogeense mõistena ja on vaja selgitada termini mitmetähenduslikkust.

Hinnangut analüüsidest võib täheldada, et pagulaste puhul on toodud esile nende teistsugune nahavärv ja oluliseks peetakse usukategooria mainimist. Neist luuakse vastasuse kuvand sõnaalgulise liitega *teise-*. Seeläbi tajutakse neid võõra ja teistsugusena. Samuti väljendub liikumise kaudu kategoriseerimine, kus pagulased on peamiselt Eestisse jõudjad. Veel identifitseeritakse pagulasi liigi kaudu, mis näitab enamuse puhul asukoha vahetuse ajendit. Pagulased on kas määratud kvootide alusel tulema, lähteriigis

on sobimatu kliima, hädaolukord, sõda või tunnetatakse võimus ohtu. Neid tajutakse ka majandusimmigrantidena, kes tulevad sihtriiki raha teenima.

Huvitav leid on see, et pagulasi tajutakse ja kujutatakse võrdlemisi vähe ohvrina, kes põgeneb hädaolukorra eest, mis on üldiselt praeguse inimeste massilise liikumise põhjus. Pagulasdiskursuse leksikaalne valik nimetamisel on kujundanud pagulastele eriilmelise kuvandi, mis on hakanud moonutama tegelikku reaalsust.

3.4.1.2. Pagulaste implitsiitne nimetamine

Ühest küljest on võimalik näha, kuidas meedia nimetab otseselt pagulasi, teisest küljest võib näha, kuidas neid tajutakse kaudsemalt, tihti efektina riigile. Esimene nimetamisviis eeldab analüüsil teksti kirjeldamise vaatamist, teine rohkem teksti tõlgendamist konteksti abil. Pagulasi nähakse palju sotsiaalsest aspektist, kus nad võivad olla riigile probleem, oht, koorem, kulu, hüvede tarbijad või võimalus. Neid tajutakse ka nahavärvi järgi teise rühma kuuluvana, sõja tõttu põgeneva ohvrina ning abstraktse loodusjõuna ja määratlemata masside ja hulkade kogumina.

3.4.1.2.1. Pagulane kui raha

Pagulast käsitletakse meedias rahana, kui räägitakse inimkaubitsejate tegevusest. Pagulast kujutatakse rahasummana, mis tuleb maksta kaubitsejatele teise riiki jõudmiseks. (128, 129)

(128) *Nüüdisaegne orjakaubandus on valmis vägivallaks, et ohvritelt rohkem raha välja pressida – kuuldavasti 1200–1500 dollarit ühe paadikoha eest.* (Loik, PM 11.05)

(129) *Kui tegu on inimeste raha eest ülevedamisega, siis laevad konfiskeeritakse.* (Kaljurand, PM 08.09)

Pagulane kui raha on riigile ja Euroopa Liidule kuluallikas, mis nõuab lisaressursse (130–134).

(130) *Teisisõnu, põgenikega tegelemiseks on vaja raha ja ühiskonna suutlikkust saabunutega kogukondlikult hakkama saada.* (juhtkiri, PM 29.04)

(131) *Jah, kaasnevad kulud, kuid alteratiiv oleks lasta neil surra Vahemerel või oma kodumaal.* (Randlo, PM 19.05)

- (132) *Kui kaua aga toimub Euroopa Liidu praeguse poliitika puhul massiline sisseränne ning mis see kõik maksma läheb, ei oska keegi öelda.* (Laaneots, PM 11.09)
- (133) *Muidugi, majanduslikust küljest vaadates tekitab riigile kulu nii sisserändajate vastuvõtmine, nende väljasaatmine kui ka neile vabatahtliku naasmise puhul toetuse maksmine.* (juhtkiri, PM 12.08)
- (134) *Esiteks.. pole pagulast, pole kulutusi.* (Karnau, PM 24.07)

Pagulast raha rollis nähes eeldatakse, et ta tuleb koos rahalise toetusega nii Euroopa Liidu kui ka riiklikul tasemel. Pagulase tulekut tolereeritakse omavalitsuse tasemel, kui riik toetab piisavalt ja katab majutusega kaasnevad kulutused (135, 136). Tuntakse head meelt, et ka Euroopa Liit toetab rahaliselt pagulaste tulekut (137, 138).

- (135) *Kui pagulased tulevad koos rüüripoolse rahastamisega, ei ole probleemi neid mõõdukas hulgas vastu võtta.* (Laane, PM 20.05)
- (136) *Raha, mis pagulaste majutamiseks kaasa tuleb, peaks olema piisav, et muuta need eluasemed väärikat äraelamist võimaldavaks.* (Madise, PM 03.07)
- (137) *On hea, et pagulaste ümberpaigutamise ja ümberasustamise finantsiline pool saab ELi eelarvest selget toetust, iga praegu Itaalias ja Kreekas asuva inimese kohta näiteks 6000 eurot.* (juhtkiri, PM 28.05)
- (138) *Praegu aga suisa pakutakse koos Euroopa Liidu toetusega 150 inimest.* (Karnau, PM 24.07)

3.4.1.2.2. Pagulane kui ohver

Pagulane asetatakse ohvri rolli, kes põgeneb sõja ja vägivalda eest. Tema kodumaal on ohtlik elada, tingimused pole inimväärsed (139) ning on kaotatud kodu või sealt välja aetud (140). Samuti on toodud põgenemise põhjuseks terrorism, mida ISIS terrorismitorganisatsioon korraldab (141). Inimesed on läinud liikvele, sest kodumaa ei paku enam neile turvalisust. Ohvrit on nimetatud seega nii eksplitsiitselt (ptk 3.4.1.1) kui ka kirjeldatud kaudselt kannatavat inimest, kellest on loodud ohvri kuvand.

- (139) *Enamik on siiski põgenenud oma kodumaalt, sest sealne olukord on ohtlik ja nad otsivad inimväärsel elu Euroopas.* (Randlo, PM 19.05)

(140) *Aga nad jõuavad siia siis, kui nad on oma kodumaal meeleheitele viidud, eluasemed kaotanud või neist välja aetud.* (Kross, PM 09.06)

(141) *ISISe elajalikud tapmised panevad rahulikke elanikke omakodudest põgenema täpselt nii...* (Ilves, PM 25.06)

3.4.1.2.3. Pagulane kui võimalus

Sisseränne võib riigile hästi mõjuda, kuna loob uusi töökohti. Majandus elavneks ja Eesti rahva sissetulekud kasvaksid. (142) Pagulase tulek aitaks eestlasel lahti saada ka sallimatuses ja kasvatada tolerantsust (143).

(142) *Migratsioon loob uusi töökohti majanduse üldise elavnemise korras, kasvatab meie kõigi sissetulekut.* (Remsu, PM 30.04)

(143) *Autoritarism ja sallimatus on hulkadele väga selged tunded, kirjutab Le Bon. Vaat sellest võiksimme sisserändajate abiga lahti saada!* (Remsu, PM 30.04)

Veel on pagulane Eesti riigile võimalus, kuna toob talente juurde. Tulijate seas võib olla jõukaid ja harituid, kuna just nendelt on põhjust varastada ja neid taga kiusata. (144) Muret tuntakse demograafia üle, kuna eestlaste arv on vähenemas. Seda olukorda aitaks lahendada pagulaste vastuvõtt. (145) Pagulasi peetakse sülle langenud luksuseks, kes võivad anda rohkem, kui paluda (146). Samuti on palju argumente värsket verest, mis eestlasi rikastaks (147).

(144) *Pildid armetuist paadipõgenikest kipuvad tekitama tunde, et nad tulevad oma ühiskonna põhjakihist. Aga ei, miljonite hulgas, kes tahaksid lahkuda, on nemad need, kes oskasid ja julgesid. Tihti on nad need, kellelt tasus röövida. Oma küla, oma linna jõukamad, haritumad. Talendi lisajad.* (Taagepera, PM 02.06)

(145) *Pärast taasiseseisvumist on aastane sündide arv olnud 12 000 ja 16 000 vahel. Selle puudujäägi jätkudes rahvas hääbuks, kui seda ei korva 6 000 sisserändajat aastas.* (Raag, PM 19.06)

(146) *Süüria põgenikud ei ole mitte oht, vaid vaid sülle langenud luksus, kes võivad meile rohkem anda, kui nad meilt paluvad.* (Tõnisson, PM 09.09)

(147) *Lõimununa oleks nad pigem annus hädavajalikku värsket verd.* (Lobjakas, PM 09.11)

3.4.1.2.4. Pagulane kui probleem

Pagulasi käsitletakse probleemina, mida nad Euroopa Liidule kujutavad. Pagulane on probleem, mis pärineb rahvusvahelistest konfliktidest (148). Samuti muutub pagulane probleemiks võõra kogukonnana, kui teda liiga altilt tahetakse uude ühiskonda integreerida (149). Pagulane on Euroopa Liidu probleem, mis tuleb ühiselt lahendada (150). Ta toob kaasa probleeme ja on probleem riikidele iseeneses. Pagulase eitamine probleemina (151) näitab hinnangut, et üldiselt mõtestatakse teda kui probleemi.

(148) *Paraku, tahame seda või mitte, seisame niikuinii silmitsi samade **probleemidega**, olgu see Kreeka võlakriis, islamiterrorism või sõjakolletest pärit põgenikud.* (juhtkiri, PM 27.06)

(149) *Me üritame integreerida küpsetesse heaoluihiskondadesse võõraid kogukondi ja ühel päeval avastame, et sellest on saanud tõsine **probleem** kõigile.* (Mattheus, PM 26.06)

(150) *Et pagulaste **probleem** on olemas, puudutab kogu Euroopa Liitu ja tuleb ühiselt lahendada.* (juhtkiri, PM 01.07)

(151) *Seni oleme mõelnud, et EL peaks ulatama abikäe põgenikele, ja see on ilmestanud me suhtumist **probleemaatikasse**. [---] põgenikud ei ole **probleem**, vaid mõnikord ka lahendus.* (juhtkiri, PM 29.04)

3.4.1.2.5. Pagulane kui mass / loodusjõud

Ühest küljest kirjeldatakse pagulasi kui masse (152), hulki (153) ja horde (154). Selline arvude asendamine ebamääraste homogeensete hulkadega muudab teabe ähmasemaks ja forsseerib olukorra probleemsemaks ja suuremaks. Tegemist on levinud meedia võttega.

(152) *..kõik on pannud liikuma suuri **inimmasse**.* (Ilves, PM 15.09)

(153) *..praegu Eestisse sellise **põgenikehulga** saabumiseks ettevalimistusi tehtud ei ole.* (juhtkiri, PM 28.05)

(154) *..üle piiri jooksvaid põgenike **horde** on lihtsalt hirmutav vaadata.* (Niitra, PM 12.09)

Teise variandina väljendatakse pagulasi ja nende tegevust veemetafooridega, milleks on *vool, voog, tulv, laine, tsunami, laviin, ujutus, valguma ja üle ajama* (155–163). Veemetafooride kasutus pagulaste puhul on sage ka rahvusvahelises meedias (vt nt Baker *et al.* 2005: 287). Sellisele tulemusele jõudis ka Outi Blomqvist (1992) Soome 90ndate alguse pagulasteemalist ajakirjandust uurides. Metafooride kasutamine täidab

ideoloogilisi eesmärke. Näiteks nähakse pagulasi purustava jõuna – *tsunami*, *ujutus* –, mis hävitab kõik enda ette jääva. Pagulasi kujutatakse anomaalse loodusjõuna, mis ujutab Eesti oma massidega üle.

- (155) *Oleme pakkunud rändevooegade piiramiseks veidi inimesi ja tehnikat.* (Lobjakas, PM 29.05)
- (156) *Oma probleemidega üksi jäänud riik ei suuda põgeniketulvaga kohaneda,..* (juhtkiri, PM 29.04)
- (157) *Samuti on selge, et just kliimamuutustest saavad alguse lähituleviku põgenikelained,..* (Laane, PM 20.05)
- (158) *Põgenike laviin on Euroopat tabanud sellepärast,..*(juhtkiri, PM 05.09)
- (159) *..ühe piiride sulgemine tekitab teises kohe pagulasujutuse.* (Lobjakas, PM 17.09)
- (160) *..kontrollimatult Euroopasse valguvate illegaalsete põgenike probleem..* (Laaneots, PM 11.09)
- (161) *Seega, põgenike vool jätkub.* (Lobjakas, PM 04.05)
- (162) *..kui Lõuna- ja Lääne-Euroopa hakkab üle ajama.* (Kaldoja, PM 01.09)
- (163) *..põliskultuuri mattumisest välise rändetsunami alla.* (Lobjakas, PM 14.05)

3.4.1.2.6. Pagulane kui teise nahavärviga inimene

Pagulaste puhul on esile toodud nende nahavärvi ja selle eristumist normist, mida väljendab sõna *teistsugune*. Normiks peetakse ilmselt põhjamaalikku heledanahalisust, mis on eestlasele omane. Ennekõike on väljendatud erisust fraasiga *teistsugune nahavärv* (164), kuid erisust väljendab ka tumeda- ja mustanahalisus (165, 166). Seega nähakse meedias pagulast peamiselt tumedanahalise isikuna.

- (164) *..juba on kuulda rünnakutest ja solvangutest teistsuguse nahavärviga inimeste vastu.* (Kõnnussaar, PM 24.09)
- (165) *..aga perspektiiv pakkuda abi teistsugustesse gruppidesse kuuluvatele inimestele (nt mustanahalistele või islamiusku järgivatele inimestele) tundub hirmutav.* (Saul, PM 23.07)
- (166) *..kuri euroliit sunnib meid võtma vastu hulganisti Aafrika mandrilt päris tumeda nahavärviga põgenikke.* (Randlo, PM 19.05)

3.4.1.2.7. Pagulane kui parema elu otsija / hüvede tarbija

Pagulasi on kujutatud ka parema elu otsijatena (167, 168, 170). Neid on esitletud inimestena, kes tulevad sotsiaalabi peale ja eestlaste kulul elama (169, 170). Vastavaid seisukohti meedias aga halvustatakse ja leitakse põhjendusi, miks nad on siiski kannatajad ja hädaohu eest põgenejad. Ilmselt võib tõlgendada, et autorid on kritiseerinud eestlaste arvamust pagulastest ja proovivad eestlasi pagulastest kui ohvritest mõtlema suunata. Seda ilmestab hästi just eituse näide 167. Kirjutaja eitab seda, mida enamik justkui arvab.

(167) *..need inimesed ei tule paremat elu otsima, vaid..* (Fura, PM 18.09)

(168) *..eelkõige sõjapõgenikele, mitte aga kerget ja head elu otsivatele individidele.*
(Laaneots, PM 11.09)

(169) *..et pagulased tulevad „sotsiaalabi peale” jne. [---] Väita, et sõjapõgenikud või hädapõgenikud „tahavad siia tulla, et meie kulul lulli lüüa”, on heal juhul naiivne ja enamasti pigem totter.* (Kross, PM 09.06)

(170) *Võib-olla leidub ka neid, kes loodavad saada hea elu peale ning ajada läbi sotsiaaltoetustest elatudes, kuid..* (Randlo, PM 19.05)

3.4.1.2.8. Pagulane kui koorem

Pagulasi nähakse riigile olevat koormaks. Seda näiteks seoses kuritegevusega, mille tõttu on pagulased sotsiaalhoolekandesüsteemile valukoht (171). Ka kõik probleemid, mis pagulastega kaasnevad, on riigile koormaks (172). Koormaks olemist on ka eitatud seoses majandusliku aspektiga. Migrantides nähakse rohkem töökohtade loojaid, mitte hõivajaid. (173)

(171) *..et tõrjutud migrantide keskkonnas areneb kuritegevus, ja seda rohkem on nad ka koormaks sotsiaalhoolekandesüsteemile.* (Raag, PM 19.06)

(172) *Euroopa ja teiste arenenud riikide koorem põgenike probleemidega tegelemisel kahvatub vähem rikaste maadega kõrvutades.* (Kallas, PM 29.06)

(173) *Ei maksa näha inimestes majanduslikku koormat, sest statistiliselt loovad sisserännanud enam töökohti kui hõivavad.* (Toaldo, PM 14.11)

3.4.1.2.9. Pagulane kui oht

Pagulasi kujutatakse kui ohtu, millel pole alust või mis on õigustatud. Enamus siinseid näiteid väljendab, et pagulased ei ole oht. Nad on pigem luksus (174). Samuti ei ole oht niivõrd väike arv pagulasi (175, 176). Selline väike arv ei kujuta ohtu eesti keele ja kultuuri säilimisele (177). Pagulaste suhtes on ohutunnetus õigustatud nende tegevuste kaudu ühiskonnas (178). Samuti nähakse üldiselt ohtu võõras inimeses, mis on loomulik inimtunnetus (179).

(174) *Süüria põgenikud ei ole mitte oht, vaid sulle langenud luksus.* (Tõnisson, PM 09.09)

(175) *..saadakse aru, et need paarsada sõjapõgenikku, kes meile kahe aasta jooksul saavad, ei kujuta edast reaalselt ohtu.* (Tsahkna, PM 14.08)

(176) *Ja me räägime nüüd, et 1000 või 700 Süüria ja Somaali põgenikku on oht? Oht millele?* (Kross, PM 09.06)

(177) *Oht keele ja kultuuri säilimisele ei tule mõnest(kümnest) tuhandest seda keelt aktsendiga rääkivast inimesest. Tuleb ikka idapiiri tagant.* (Kaljulaid, PM 09.09)

(178) *..siis eksisteerib Euroopa Komisjoni pakutud 1064 pagulase puhul ikkagi ligikaudu 19.2 protsenti oht, et keegi midagi halba korda saadab.* (Lumiste, PM 11.06)

(179) *Limbilise aju seisukohast tähendab „võõras” alati ohtu. [---] ..ent kui meenutada inimskonna ajalugu, mis koosneb rüüsteretkedest ja sõdadest, siis tähendas võõra tulek ohtu ka inimestele.* (Mattheus, PM 26.06)

Pagulasi nähakse seega kahelt poolt: nad on võimatus, kes loob uusi töökohti, muudab eestlased sallivamaks, lahendab halva demograafilise olukorra ja toob värsket verd. Teisalt, ja mis arvamust on rohkem, on nad kuluallikas riigile, koorem sotsiaalsüsteemile, nad on suur inimmass ja laine, mis matab Eesti enda alla. Sõnad *probleem*, *oht* ja *koorem* on iseeneses juba negatiivse konnotatsiooniga. *Hüvede nautijana* käsitlemine loob pagulastest parasiidi kuvandi, mis on samuti negatiivse tooniga. Kirjeldamine teistsuguse nahavärvi kaudu asetab pagulased *nemad*-rolli, mis vastandab nad *meie*-grupile. Veel on pagulasest loodud ohvri kuvand, kes põgeneb sõja eest. See haakub ka Gale'i (2004: 334) „inimnõo” metafooriga, kus meedia loob riigist kaastundliku pildi, kus riik tunneb põgenikele kaasa. Pagulasdiskursuse negatiivse konnotatsiooniga leksikaalne valik võib

mõjutada lugejaid ja on suuresti meedia teha, et migrandid Eesti ühiskonda paremini lõimuksid ja tunnetaksid kuuluvussidusust.

3.4.2. Tegevused

Tekstiosaliste tegevusi vaatan aktiveerituse skaalal, mida on teinud nt Eesti rahvuspoliitika osaliste uurimisel Inga Kukk (1999). Tekstiosalised on kas aktiveeritud või passiveeritud. Aktiveerimise puhul on tekstiosaline tegevuse agent, kes nt kõneleb, tunneb, teeb, mõtleb. Passiveerituse korral on osaline tegevuse siht, protsessi kogeja või seisundis olija.

Verbide edasisel analüüsimisel lähtun Halliday (1994) funktsionaalse grammatika protsessijaotusest. Funktsionaalse grammatika jaoks on reaalsus kogum protsessidest, mida väljendatakse verbivormidega. Halliday jaotab verbid kolme rühma: materiaalsed, mentaalsed ja suhte protsessid. Materiaalsed verbid väljendavad välist, sisemist ja verbaalset tegevust. Mentaalsed tegevused väljendavad mõtlemist, nägemist ja tundmist. Suhte protsessid on seisundiverbid, mis väljendavad olemist. Peamine verb on seal *olema*. Seega on aktiveeritud verbid materiaalsed ja mentaalsed ning passiveeritud seisundis olemised. Tuleb rõhutada, et kõik situatsioonitüübid on abstraktsioonid. Seega võib üks verb kuuluda ühel ajal mitmesse rühma ja lisatähendusi annab ka kontekst. Seetõttu ei ole otstarbekas ega võimalik eristada selgeid rühmi. (Kukk 1999: 64)

3.4.2.1. ÜRO

ÜRO on peamiselt aktiveeritud tekstiosaline. Organisatsiooni tegevust väljendatakse enamasti materiaalseste verbidega, nt ta *omistab, soovitab, tegeleb*, mis on enamjaolt omakorda verbaalsed tegevused (180). See ühendus on võimu hierarhias kõige kõrgemal seisev ja võib endale seeläbi lubada soovitusõnu, manitsemist ja otsuseid. Eelkõige võib seda nimetada suunamiseks, et kriis saaks lahendatud. ÜROd on esitletud aktiivses tegutseja rollis, kellel on õigused ja kelle sõna loeb. Aktiveeritud rollis esitavad arvamustekstide autorid organisatsioonile ootuseid, mida ta võiks ja peaks tegema ning mis paneb ÜRO õpilase rolli (181). Sellises modaalsuses kajastub hinnangulisus.

- (180) Nii nagu **soovitavad** ELile ÜRO kõrgemad ametnikud... (Käsper, PM 30.04) // ..kellele **on** põgeniku staatuse **omistanud** ÜRO. (juhtkiri PM 28.05) // ÜRO **tegeleb** kõigi nende lahendustega juba täna,.. (Kallas, PM 29.06)
- (181) ÜRO **võiks korraldada** kampaania stiilis „Made by refugees”...[---] ÜRO **peaks looma** globaalse asüülitaotlemise süsteemi.. (Lobjakas, PM 22.09)

3.4.2.2. Euroopa Liit

Euroopa Liit on nii aktiveeritud kui ka passiveeritud seisundis. Aktiveeritud seisundis esitletakse ELi peamiselt materiaalsete ja mentaalsete tegevuste kaudu, kus liit nt *maadleb siseprobleemidega, takerdub mitmetesse kriisidesse ja elab läbi vapustusi* (182). Samuti verbaalsed tegevused, kus EL *peab läbirääkimisi, teeb sõnu, sunnib põgenikke vastu võtma ja lepib kokku mehhanisme* (183). Euroopa Liitu ei näe paguladiskursuses pea üldse aktiivses füüsilises rollis, mis on mõistetav, kuna poliitika on üles ehitatud verbaalsetele tegudele.

- (182) EL **maadleb** selliste siseprobleemidega nagu..(Dišlis, PM 02.09) // Euroopa Liit **näib takerduvat** ühte kriisi teise järel. (Korv, PM 28.09) // Euroopa Liit **elab** korraka **läbi** mitmeid vapustusi. (Ilves, PM 25.06)
- (183) Euroopa Liit **räägib** Türgiga **läbi** nn tegevusplaani,..(Kross, PM 05.11) // Euroopa **teeb** seni peamiselt **sõnu**. (Lobjakas, PM 22.09) // ..kuri euroliit **sunnib** meid võtma vastu hulganisti põgenikke,..(Veenre, PM 19.05) // Suure tõenäosusega **lepib** Euroopa Liit **kokku** püsiva mehhanismi pagulaste jagamiseks,..(Kaljurand, PM 08.09)

Nagu ÜRO puhul jagatakse ka Euroopa Liidule õpetussõnu ja asetatakse EL õpilase rolli (184). Kasutatakse nii tingivat kui ka käskivat kõneviisi. Arvamusavaldajad on kritiseerijad ja õpetajad. Selline tihe modaalsete verbide kasutamine võib näidata, et Euroopa Liidu tegevusega ei olda rahul.

- (184) EL **peab** tõsiselt ümber mõtlema oma lähenemise migratsioonile. (Käsper, PM 30.04) // EL **peab** ka ühtses viisaruumis näitama, et ollakse enesekindlad ning tugevad. (juhtkiri, PM 04.12) // EL **peab** olukorra parandamiseks mobiliseerima senisest enam poliitilist energiat ja ressursse. (Freudenstein, PM 06.11) // Euroopa Liit **ei suuda (ega taha)** enamikku põgenikest tagasi saata. (Lobjakas, PM 17.09) // EL **peaks** ulatama abikäe põgenikele,..

(juhtkiri, PM 29.04) // *EL peaks palju-palju enam suutma kaasa rääkida nende laudade taga,..*(juhtkiri, PM 14.05)

Passiveeritud olekus on Euroopa Liit peamiselt kogeja rollis, kus ta on mõjutatud ja puudutatud kriisist, nt kuidas **mõjutab** kriis Euroopa Liitu (Eslas, PM 30.04) // *et pagulaste probleem on olemas, puudutab* kogu Euroopa Liitu ja tuleb ühiselt lahendada (juhtkiri, PM 01.07). Teine passiveeritud olek on seisundis olemine, kus kõlama jääb Euroopa Liidu ohus olemine ja poliitika läbikukkumine ning omajana ressursside ja plaanide puudumine kriisi lahendamiseks. Samuti seisab Euroopa Liit silmitsi praegusaja suurima migratsioonikriisiga. (185)

(185) *..kui meil oli Euroopa Liitu vaja, oli Euroopa Liit meie jaoks olemas.* (Toaldo, PM 14.11) // *Kui me sõnadelt tegudele üle ei lähe, on Euroopa Liit.. ohus.* (juhtkiri, PM 10.09) // *..EL on lõunasuunalises välispoliitikas läbi kukkunud,..*(Vilson, Linsenmaier, PM 28.09) // *..Euroopa Liidul pole ühtki realistlikku plaani.. [---] Euroopa Liidul ei ole ressurssi Vahemere sulgemiseks.* (Lobjakas, PM 04.05) // *EL seisab silmitsi praegusaja suurima migratsioonikriisiga,..* (Loik, PM 11.05)

Euroopa Liitu on kujutatud ka ruumina, kuhu pagulased tulevad või juba on kohal. Dehumaniseerivaid metafoorseid stsenaariume uurides on ilmnenud, et pagulasmaedias kasutatakse piiratud hulka standardseid stsenaariume, mis moodustavad 90% kogu ideoloogiliselt relevantsetest metafooridest. Kategooriateks on mahuti, liikumine, tegevus ja efekt. Mahuti puhul kujutatakse riiki ruumina, millel on kindlad piirid ja mille suhtes ollakse kas sees- või väljasolija. (Musolff 2015) Inessiivi ja illatiivi kasutatakse suhteliselt võrdselt, mis annab aimu, et pagulased jõuavad Euroopasse (186, 187) ja on juba kohal aastal 2015 (188, 189).

(186) *Euroopa vastutulelikkus illegaalsele migratsioonile ergutab veelgi enam inimmasse Aafrikas, Aasias, Lähis-Idas ning muudes vaestes piirkondades tulema Euroopasse, kus asub nende igatsetud „töötatud maa”.* (Laaneots, PM 11.09)

(187) *Vaadates pilte Euroopasse tungivatest pagulastest, on näha enamasti noori mehi ehk tööjõudu paremates aastates.* (Reinap, PM 09.09)

(188) *Euroopa Komisjon otsib võimalusi, kuidas suuremat hulka põgenikke Euroopas ühtlasemalt hajutada.* (Tõnisson, PM 09.09)

(189) *Pagulased on Euroopas just praegu, nad vajavad abi just nüüd.* (Koort, PM 10.09)

3.4.2.3. Euroopa Komisjon

Euroopa Komisjon on temaatika mõttes seotud eelkõige Euroopa Liidu pagulaskvootide reguleerimisega. Peamiselt on ta ainult aktiveeritud tekstiosaline, kes *pakub pagulasi, avalikustab, lajatab ja esitab ettepanekuid, tõstatab teemasid, annab korraldusi, otsib võimalusi* (190). Nagu näha, on tegemist taas materiaalsete ja verbaalsete tegevustega nagu ÜRO puhul. Seisundis olemist analüüsitavast materjalist ei leidnud.

(190) *kas laseme Euroopa Komisjoni asjapulkadel meelevaldsete kvootidega endale pähe istuda.. [---] ..siis eksisteerib Euroopa Komisjoni pakutud 1064 pagulase puhul..* (Lumiste, PM 11.06) // *Euroopa Komisjon avalikustas eile ettepaneku võtta kahe aasta jooksul vastu 40 000 pagulast,..*(juhtkiri, PM 28.05) // *Seepärast esitas Euroopa Komisjon ettepaneku ühise pagulaspoliitika vastuvõtmiseks.* (Juncker, PM 26.08) // *Kui Euroopa Komisjon lajatas kevadel oma esialgse, ultimatiivse tooniga ettepaneku sundkvootide ja ebaõiglaselt suure pagulaste arvuga meile lauale,..*(Tsahkna, PM 14.08) // *..kui Euroopa Komisjoni president annab oma kantslist liikmesriikidele korralduse võtta vastu automaatse valemi alusel?* (Niitra, PM 12.09) // *Euroopa Komisjon on tõstatanud üleeuroopalise pagulaskvootide teema.* (Tsahkna, PM 15.05) // *Euroopa Komisjon otsib võimalusi,..*(Kaljulaid, PM 09.09) // *Tulevikku silmas pidades ei ole ka Brüsseli vaatenurgast kohane laduda Eesti kraesse sellist ülesannet,..* (juhtkiri, PM 28.05)

Ka Euroopa Komisjonile esitatakse hinnanguid, enamasti modaalse verbi *pidama* kaudu. Sellega asetatakse ka komisjon õpilase rolli, nt *siiski peaks Euroopa Komisjon iga riigi puhul seda küpsusastet hindama ja kaaluma iga konkreetse ühiskonna pingetaluvust* (Mattheus, PM 26.06). Nagu Euroopa Liitu, ei ole ka Euroopa Komisjonisse suhtumine poolehoidev, kuna tuntakse, et kvote surutakse peale kõikidele riikidele ühtselt, arvestamata riikide tausta ja kogemusi (näide 190, PM 14.08). Negatiivne meelestatus tuleneb veel fraasidest nagu *ultimatiivne toon, ebaõiglaselt suur arv* (näide 190, PM 14.08), *ei ole kohane* (näide 190, PM 28.05) ja *pähe istuda* (näide 190, PM 11.06).

3.4.2.4. Eesti

Eesti peamine roll on passiveeritud seisundis olemine. See on seotud eespool nimetatud teemaga *Eesti kuvand* (ptk 3.3.4), kus Eestit kirjeldatakse palju. Seisundis olemise domineeriv olemus võib näidata Eesti kohta, et 2015. aastal ei oldud veel aktiivselt

tegutsema hakatud. Kirjeldati Eesti olukorda, iseloomustati Eestit, aga veel ei otsitud lahendusi. Eesti on olukorras, on üles ehitanud bürokraatia, on mingi konkreetne ala, teda iseoloomustatakse ja näidatakse kuulumist Euroopa Liitu (191).

(191) *Praegu on Eesti olukorras,.. [---] Eesti on üles ehitanud bürokraatia.. [---] Eesti on nagu rahvast tühjaks valguv reservaat..(Kross, PM 09.06) // Eesti riik on looduskaunis koht.. (Tsahkna, PM 14.08) // ..et selles diskussioonis on Eesti praegu konservatiivsem kui mitmed teised..(Kaljurand, PM 08.09) // Eesti on mingi perifeerne asi..(Vaino, PM 28.09) // Eesti kuulub Euroopa Liidus nende hulka..(Loik, PM 11.05)*

Passiveeritust väljendatakse ka Eestit sihina või kogejana kujutades. Tulijate arv ei ole Eestile katastroof. Eestit ei ähvarda kultuuri häving. Brüssel ehk Euroopa Komisjon ei käitu õigesti, kui laob Eesti kraesse kvootide näol suure ülesande. Arutletakse, kuidas kaitsta Eestit ning tõdetatakse, et Eestil lasub moraalne kohustus põgenikke aidata. (192)

(192) *200 või 2000 või isegi 10 000 immigranti ei ole Eestile katastroof. (Alamäe, PM 02.11) // Eestit ei ähvarda kuidagi briti konservatiivse poliitiku Enoch Powelli poolt kuulsaks tehtud kujundid põliskultuuri mattumisest välise rändetsunami alla. (Lobjakas, PM 14.05) // ..ei ole ka Brüsseli vaatenurgast kohane laduda Eesti kraesse sellist ülesannet (juhtkiri, PM 28.05) // Kuidas kaitsta Eestit..(Ilves, PM 25.06) // ..Eestil sealhulgas lasub moraalne kohustus põgenikke aidata. (Käsper, PM 30.04)*

Kui Eesti on asetatud aktiveeritud rolli, siis ta nt *otsustab, võimaldab, valmistub, määrab, säilitab* ja *võtab vastu* (193). Kui esmapilgul tunduvad need enamjaolt materiaalsed verbid kõrgemal hierarhial olevale osalisele kuuluvat (ÜRO või Euroopa Komisjon), siis lähemalt vaadates on tegevused spekulatiivsed, suunatud ennekõike tulevikku ja mitmed neist võib liigitada ka mentaalsete tegevuste alla. Eesti otsustab, võimaldab ja võtab pagulasi vastu tulevikus ning valmistub, säilitab ja määrab mentaalselt. Verbid võivad kuuluda mitmesse kategooriasse nagu varasemalt öeldud, nt põgenike vastuvõtmiseks valmistumist võib tajuda ka füüsiliselt. Eelnev jaotus on vaid üks võimalik tõlgendusviis. Kindel on see, et verbaalset tegevust leiab Eesti puhul pagulasdiskursusest vähe.

(193) *Kui need kõik (toimikud) jõuavad Eestisse, siis selle põhjal Eesti otsustab, keda vastu võtab. (Põdra, PM 08.12) // Kui Eesti võimaldab oma maale pääseda Lähis-Ida ja Lääne-Aafrika varjupaigataotlejatel..(Turay, PM 25.11) // Eesti valmistub esimest korda oma*

ajaloos vastu võtma suuremat hulka põgenikke,.. (Minnik, PM 22.07) // ..Eesti ise määrab, kas põgenike vastuvõtu tulemus on kosmiline edu või hall ja hale läbikukkumine. (Tõnisson, PM 09.09) // Küsimus on selles, kas Eesti säilitab iseseisvuse..(Vaino, PM 28.09) // ..kui palju paadipõgenikke võtab Eesti vastu.. (Turay, PM 27.07)

Eesti roll on samuti olla õpilane, keda arvamusiidrid õpetavad. Meie riigile õpetatakse, kuidas ta peab käituma: ta peab Euroopa pagulasteemas sõna võtma, tal peab olema oma kindel arvamus, ta peab suutma abivajajatele turvapaika pakkuda ja suuremat pilti nägema (194). Selline hinnangu andmine peegeldab arvamust, et Eesti ei ole edukas nendes tegevustes olnud ja temalt oodatakse enam. Palju on hinnangut antud negatsiooni kaudu.

(194) Eesti ei saa pagulasküsimuse lahendamisest kõrvale jääda. Eestil tuleb jõukohaselt panustada. (juhtkiri, PM 28.05) // Eestil peab selles küsimuses olema väga selge positsioon,.. (Tsahkna, PM 15.05) // ..pakku tulnutele peab Eesti olema valmis pakkuma turvapaika suuremal määral kui seni. (juhtkiri, PM 29.04) // Eestil tuleb tõsta pilk omaenese varvastelt ja hakata nägema suurt pilti. (Ilves, PM 15.09)

Sarnaselt Euroopa Liidule on ka Eestit kujutatud mahutina või ruumina, mis peab mahutama põgenikke ja kuhu pagulased tulevad (195). Eesti on aga peamiselt ainult illatiivis, mis näitab suunatust Eesti riigi poole. Eesti on ruum, mida käsitletakse sihtriigina. Rohke illatiivi ja vähene inessiivi kasutamine võib näidata taas spekulatiivset tasandit – arutletakse, mis juhtub, kui tullaakse, mitte mis pagulastega peale hakata, kui nad juba riigis on. Vähene inessiivi käände kasutamine on arusaadav, kuna pagulasi ei olnud Eestisse veel 2015. aastal jõudnud ja seega räägitigi pigem siia poole liikumisest.

(195) On muidugi selge, et praegu Eestisse sellise põgenikehulga saabumiseks ettevalmistusi tehtud ei ole. [---] ..üle 1000 pagulase Eestisse paigutamine ei ole lähiajal realistlik. (juhtkiri, PM 28.05) // ..ega kogu Aafrika ja Araabia Eestisse ära ei mahu,.. (Kivastik, PM 26.09) // ..süütutele inimestele, kes mistahes põhjustel Eestisse tulevad. (PM (04.09) // Seega tuleks mõelda, mis nendest inimgruppidest Eestis edasi saab? (juhtkiri, PM 14.05) // Eestisse ei taheta tulla. [---]..nagu ohustaks tuhande sõjapõgeniku Eestisse asumine meie eksistentsi.. (Kross, PM 09.06)

3.4.2.5. Valitsus

Valitsuse nimetuse alla on arvestatud ka ministrid, ministeeriumid ja valitsuse liikmed. Valitsust presenteeritakse peamiselt aktiveeritud verbaalse tegevuse agendina. Valitsus annab hinnanguid ettepanekutele, väljastab verbaalselt avaldusi, räägib ja ütleb (196). Kuna poliitika võimuvahendiks on sõnad, siis on avalduv verbaalsete verbide suur hulk loogiline ilming. Kui vaadata sõnastuses hinnangut, siis ollakse pigem negatiivselt meelestatud valitsuse tegevuse suhtes. Valitsus räägib infost, mida rahvas niigi teab (näide 196, PM 01.07) ja edastab pagulastest negatiivset infot (näide 196, PM 09.09). Ka sõnad *põlvenõksurefleks* (näide 196, PM 09.11) ja *roobitsema* (näide 196, PM 04.09) on negatiivse konnotatsiooniga.

(196) *Eesti valitsuse liikmetepoolt eile antud hinnangud komisjoni ettepanekule leidsid, et.. (juhtkiri, PM 28.05) // Kolme võimuerakonna esindajad kordasid erinevas sõnastuses üle seda, mida me juba niigi teame. (juhtkiri, PM 01.07) // ..valitsusliikmed väljastavad põlvenõksurefleksist avaldusi selliste asjade lubamatusest. (Lobjakas, PM 09.11) // Ministrid..roobitsesid eilse päeva jooksul kokku palju tsiviliseeritud sõnu ja püha viha..(Lobjakas, PM 04.09) // Millist sõnumit edastab valitsus, mille mitu ministrit räägib mitu kuud rahvale.. Selline valitsus ütleb, et põgenik on väga halb. (Kaljulaid, PM 09.09)*

Valitsus asetatakse nagu eelmised tegelased samuti õpilase rolli. Modaalust väljendatakse kõige enam *pidama* verbiga, kus valitsus peab rahvast kuulama, küsimustele vastama, vastutust võtma ja rahvast kursis hoidma (197).

(197) *Valitsus peab kuulama rahvast, siis kuulab rahvas valitsust. (Tsahkna, PM 15.05) // Valitsuse kommunikatsioonibüroos töötab 12 inimest, kas tõesti mõni neist ei võiks rahvast ka pagulasasjade seisuga kursis hoida? (Pajula, PM 11.07) // Valitsus ja vastutavad ametkonnad peavad neile küsimustele vastama selgelt ja arusaadavalt (juhtkiri, PM 27.06) // Valitsus peab võtma vastutuse Euroopa eest Eestis,.. (Lobjakas, PM 04.09)*

Huvitav leid on mitmeid kordi valitsuse tegevuse seostamine väljendiga *sama reha otsa astuma*. Valitsuse ebaõnnestumist seostatakse eelmiste läbikukkunud tegevustega. Näiteks on parralleel loodud kooseluseaduse (198) ja koalitsioonileppega (199).

(198) *Mitmes kord nad juba sama **reha peale astuvad**, sest kooseluseadusega oli sama lugu?*
(Pajula, PM 11.07)

(199) *Põhimõtteliselt näeme valitsust jälle sama **reha peale astumas**, mis avaldus näiteks ka koalitsioonileppe katteallikate selgitamise (õigemini selgitamisest hoidumise) puhul.*
(juhtkiri, PM 01.07)

3.4.2.6. Pagulased

Pagulased on tekstides peamiselt passiveeritud rollis, keda paigutatakse (200), võetakse vastu (201), jagatakse riikide vahel, paigutatakse ümber (200) ja ringi ning integreeritakse (202). Pagulasi kirjeldatakse eelkõige objektina, keda liigutatakse ühest kohast teise.

(200) *..üle 1000 pagulase Eestisse **paigutamine** ei ole lähiajal realistlik.* (juhtkiri, PM 28.05) // *..kui Eestisse „**paigutatud**” inimeste suur soov on mitte hakata Eestis elama või tööle..*
(Krusell, PM 10.07) // *Põgenike **ümberpaigutamine** hõlmab kogu Euroopa Liidu riike..*
(Põdra, PM 08.12)

(201) *Euroopa Komisjon avalikustas eile ELi liikmesriikidele tehtava ettepaneku **võtta** kahe aasta jooksul **vastu** 40 000 pagulast.* (juhtkiri, PM 28.05)

(202) *Ehk tuleb siis sealt ka raha, et luua erinevaid tööühmi, kes tagaksid immigrantide sujuva **integreerimise** nii lasteaedadesse kui koolidesse?* (Antuk, PM 18.05)

Teine passiveeritud roll on pagulaste puhul seisundis olek, kus neid kirjeldatakse (203) või näidatakse nende kohalolu Euroopas (204) või teel olemist Euroopa poole (205).

(203) *Pagulased, kuitahes dramaatiliselt neid meile praegu ei serveeritaks, **on** siiski vaid detailike Euroopa elus.* (Tarand, PM 07.07) // *Immigrandid **pole** halvad inimesed või tingimata agressiivsed,..* (Wagner, PM 05.12)

(204) *Pagulased **on** Euroopas just praegu,..*(juhtkiri, PM 10.09) // *Varjupaigataotlejad **on** võõral maal,..*(Karell, PM 03.11)

(205) *.. ja nendega, kes **on teel** meelitatuna Saksamaa heldusest.* (Sulling, PM 22.09)

Pagulased on siis ennekõike objekti rollis, kellega tehakse midagi (vt ka Blomqvist 1992). Leiab siiski ka aktiivset materiaalselt tegevust, mis enim on seotud liikumisega. Näiteks nad tulevad (206), liiguvad edasi (207), saavad (208), jõuavad riiki (209) ja põgenevad (210).

- (206) *Kui pagulased **tulevad** koos riigipoolse rahastamisega, ei ole probleemi neid mõõdukas hulgas vastu võtta.* (Laane, PM 20.05)
- (207) ***liigutakse edasi** riikidesse, kus..* (Kallas, PM 29.06)
- (208) *Lähiaastail Eestisse **saabuvad** pagulased..* (Madise, PM 03.07)
- (209) *Esimesed kaheksa põgenikku **jõuavad** Eestisse jaanuaris.* (Põdra, PM 08.12)
- (210) *..sest nad **põgenevad** mõrtsukate eest.* (Vahtre, PM 05.09)

Teine esilduv rühm aktiivsetest tegevustest on mentaalsed, mis väljendavad nende tundeid ja tahtmisi. Pagulased tahavad tulla, soovivad liikuda edasi, kardavad, tunnevad, kogevad ja loodavad (211).

- (211) *Nad **tahavad tulla** ja seda ei saa neile pahaks panna.* (Vahtre, PM 05.09) // *jääb alati suur hulk inimesi, kes **soovib liikuda edasi** Euroopasse.* (Toaldo, PM 14.11) // *Varjupaigataotlejad ise **kardavad** oma julgeoleku pärast.* (Karell, PM 03.11) // *Nad **tunnevad** end üksikuna, mitteaktsepteerituna teiste inimeste poolt.* (Wagner, PM 05.12) // *Enamik moslemitest **kogeb** läände tulles kultuurilist šokki.* (Wagner, PM 05.12) // *..kus **loodetakse** alustada uut elu.* (Kallas, PM 29.06)

Materjalist ei jäänud silma pagulaste õpilase rolli, mida võib tõlgendada sedasi, et pagulastele ei ole midagi ette heita, kuna nad ei ole veel tegutsenud Eestis. Teise seletusena ei ole mõttekas õpetada seda osalist, kes ei ole potentsiaalne lugeja ja ei saa seeläbi õppust võtta.

3.4.2.7. Pagulasvastased

Pagulasdiskursuse osalisteks on ka pagulasvastased. Seda tekstiosalist on vaadatud rohkem eksplitsiitselt avalduvana, mitte ei ole arvesse võetud kõiki tegevusi, kus väljendatakse pagulasvastast käitumist. Pagulasvastaseid leiab vähe aktiveeritud rollis, nt nad *ründavad, kujutavad ette ja rõhuvad* (212). Nad ei ole ka palju passiveeritud, nt leiab seisundis olemist *on võtnud motoks* või objektina käsitlemist, kus neid *on sildistatud* ja *nimetatud* (213). Peamiselt esineb *pagulasvastane* erinevate sõnade ees genitiivtäiendina. Nendeks sõnadeks on näiteks *jutt, hüsteeria, meeleolud* ja *tekstid* (214). Sellest ilmneb, et pagulasvastased väljendavad end peamiselt rääkimise, kirjutamise ja meeleolude kaudu.

- (212) ..kellest enamik **kujutab ette** mörvaritest ja vägistajatest immigrantide horde,.. (Lumiste, PM 11.06) // Pagulasvastased **rõhuvad** rahalisele koormale, mis vastuvõtjariikidele langeb. (Toaldo, PM 14.11) // Juba **ründavadki** äärmusparempoolsed vägivaldsed grupid pagulaskeskusi. (Wagner, PM 05.12)
- (213) ..**on võtnud motoks** nulltolerantsuse mis tahes sisserändajatele ning mustadele ukse näitamise. (Lumiste, PM 11.06) // Pagulasvastaseid **on nimetatud** skandalistideks ja populistideks, neid **on sildistatud** ka vaenlasteks. (Dišlis, PM 02.09)
- (214) **Pagulasvastaste jutul**, nagu voolaks immigratsioonipoliitikat leevendades Eesti „murjaneid” täis,..(Kross, PM 09.06) // **pagulaste-vastase hüsteeria** tagajärjed võivad kergesti anda hävitava hoobi Eesti rahvusvahelisele mainele ja liitlассuhetele. (Lobjakas, PM 04.09) // ..nagu oleks **pagulasvastaste meeleolude** taga võõraviha ja rassism,.. (Käro, PM 22.06) // Üheks tulemuseks on **pagulasvastaste tekstides** esinev kuulujuttudele ja konspiratsiooniteooriatele omane dünaamika. (Raag, PM 19.06)

3.4.3. Meie- ja nemad-rühm

Meedia on huvitatud vastandite loomisest. Ideoloogia on põimitud ka sellele tasandile, kus tekstiosalised liigitatakse *meie*- või *nemad*-rühma. See näitab, kes kuulub *meie* kollektiivsesse rühma ja kes jäävad omade ringist välja. Kui tavaliselt on kriitiline tekstianalüüs huvitatud *meie* headest ja *nende* halbadest külgedest (vt nt van Dijk 1996: 28–33), siis selles magistritöös vaadatakse ainult rühmadesse jaotumist. Seda seetõttu, et *nemad*-rühma liikmete puhul on 3.4.2 peatükist teada, missuguseid hinnanguid neile antud on.

3.4.3.1. Meie-rühm

Meie-rühmana väljendatakse kollektiivi. Teksti autor samastab end *meie* abil kollektiiviga. (Pajusalu 1999, Lepajõe 2004: 81–82) *Meie*-deiksise kasutamine on ühtlasi ka üks mõjutamisstrateegiatest, kust avaldub kirjutaja seotus kõnealuse teema või osalistega ning sellise ühisala moodustamisega mõjutab kirjutaja lugejaid omaks võtma esitatud seisukohti (Kukk 1999: 55–60). Deiksisis on nähtus, mis seob keele ja konteksti. Sõna ei anna iseeneses aimu selle tähendusest, vaid sisu tähendus selgub konteksti taustal. (Pajusalu 1999: 39) *Meie*-vormi all on veel võimalik esitleda ka geneerilisi väiteid, mida inimesed näivad tavaliselt aktsepteerivat .

Meie-deiksise all on pagulasdiskursuses mõeldud Eestit (215), eestlasi (216), Euroopa Liidu liikmesriike (217), Euroopat (218), inimesi üldiselt (219) ja Ida-Euroopat (220).

(215) *Eesti* kui ELi liikmesriik on solidaarne teistega ning annab oma panuse ka pagulasküsimuse lahendamisse. See on väljaspool kahtlust ning *me teeme* seda täiesti vabatahtlikult. (juhtkiri, PM 13.06)

(216) Enamik *eestlastest* on siiski kõikjal oma rahvast ausalt esindanud ja näidanud, et *me oleme* töökad ja ausad. (Antuk, PM 18.05)

(217) *Liikmesriikidel* võib mitmesuguste küsimuste puhul olla mugavam teha nägu, et *meil* siin on, näe, kõik korras – *tunneme* ainult suitsulõhna, kui mujal lõõmab tulekahju. (juhtkiri, PM 14.05)

(218) *Meile Euroopas* tundub, et põgeniketulv tahab põliselanikud enda alla matta. (Kallas, PM 29.06)

(219) On loomulik, et kõik, millest *me* midagi ei tea, kipub olema hirmutav ja vastumeelne. (Antuk, PM 18.05)

(220) Kui *meie* näeme pagulastulvas terrorismiohu kasvu ja *oleme* sügavalt veendunud, et moslemite tulek tähendab kuritegevuse suurenemist ja hea vana Euroopa lõppu, siis läänes nii ei mõelda. (Uusen, PM 17.11)

3.4.3.2. *Nemad-rühm*

Lisaks lugeja sidumine teksti autori seisukohtade ja väidetega, väljendab *meie*-deiksis ka grupikuuluvust ja identiteete. Teksti autor võib liigitada osalisi gruppi kuuluvateks ja neid välja arvata näiteks vastuoluliste tegevuste või mõttelaadi pärast (Wilson 1990). *Nendena* käsitletakse pagulasdiskursuses pagulasi (221), moslemeid (222), läänt (223), pagulasvastaseid (224), venelasi (225), Euroopa Liitu (226), valitsust (227) ja Euroopa Komisjoni (228).

(221) Eesti suudaks *nad* küll vastu võtta, majutada ja toita, kuid puudub ettevalmistus, mis aitaks *põgenikel* lühikese ajaga kiiresti kohaneda. (Kallas, PM 29.06)

(222) *Moslemitega* on täiesti teine lugu.. Moslemite väärtussüsteem on põhimõtteliselt vastuolus *meie* omaga. (Wagner, PM 05.12)

(223) Kui *meie* näeme pagulastulvas terrorismiohu kasvu ja *oleme* sügavalt veendunud, et moslemite tulek tähendab kuritegevuse suurenemist ja hea vana Euroopa lõppu, siis *läänes* nii ei mõelda. (Uusen, PM 17.11)

- (224) Lisaks kasutavad olukorda ära **need**, kes näevad selles võimalust rahva tähelepanu võita, kelle kõnepruugis on varjamatult kohal rassistlikud väljendid ja labane väljenduslaad. (Sildna, PM 04.09)
- (225) **Teise sordi inimesed** on meil ammu „**tiblad**”, aga **neid** me kohtleme vähemalt inimlikkusega. (Lobjakas, PM 04.09)
- (226) Viimase aja paljusid ideoloogilisi sõnavõtte on minu meelest tagant kihutanud just hirm näida kellegi silmis mahajäänuna. Püütakse nahast välja pugeda tõestamaks, et me oleme nagu „**teised**”. Et me jumala eest ei eristuks „**metropoli klubist**”. (Vaino, PM 28.09)
- (227) Mis paralleelmaailmas meie **valitsus** elab? Mitmes kord **nad** juba sama reha peale astuvad? (Pajula, PM 11.07)
- (228) Loodan kogu südamest, et **need poliitikud seal Brüsselis**, kes kvoote ette kirjutavad, võtavad arvesse ka tegelikku elu. (Antuk, PM 18.05)

4. JÄRELDUSED

Selle peatüki eesmärk on leida vastused magistritöö alguses esitatud uurimisküsimustele ja otsida selgitusi mõnede ilmingutele, mis analüüsisosas avaldusid. Samuti soovin analüüsi põhjal kirjeldada Eesti olukorda pagulasteemaga seonduvalt ja teha mõningaid üldistusi. Üldistused võiksid aidata mõtestada meedias loodavat pagulasmaailma ja teadvustada meediatekstide lugejat pagulasdiskursuses kasutatavatest võtetest.

4.1. Sõnavara, teemad ja tekstiosaliste nimetamine

Pagulasdiskursuses esildunud sõnavara on siinses töös jaotatud kolme kategooriasse: emotsioonid ja tunded (*hirm, viha, ksenofoobia, sallimatus*), väärtused (*solidaarsus, humaansus, turvalisus*) ja abstraktsed nähtused (*kriis ja surve*). Teemadest on välja toodud *kultuuri ohustatus, Eesti identiteedikriis ja polariseerumine, paralleel minevikuga ja Eesti kuvand*. Selles uurimuses on keskendunud nimetamise puhul pagulastele. On vaadatud nii otsesest (ptk 3.4.1.1) kui ka kaudset nimetamist (ptk 3.4.1.2). Viimase all on mõeldud pagulaste tajumist Eesti poolt ja nähes pagulases efekti riigile. Järgnevalt vaatan, kuivõrd on pagulasdiskursuse sõnavara seotud negatiivsete konnotatsioonidega, mis oli üks uurimisküsimustest.

Pagulasteemalistes artiklites kasutatavad emotsiooninimetused *hirm* ja *viha* ning sotsiaalsed tunded *võõrapelgus* ja *sallimatus* on halva tooniga. Siinkohal märgin ära uurimuse üldise põhimõtte, et emotsioonide vaatlemise all ei olnud eesmärk vahet teha nende väljendamise ja väljendamisest rääkimise vahel. Samuti ilmnes Vainiku (2001) eestlaste emotsioonide uurimusest, et eestlaste jaoks on prototüüpne emotsioon viha, mis loob üldiselt emotsioonidele negatiivse kuvandi, sest uurimuses on eestlased jaotanud viha negatiivse emotsiooni alla (vt Vainik 2002: 64, 78). Seega pagulasdiskursuses emotsioonidest rääkimine on iseeneses juba negatiivne nähtus.

Negatiivse konnotatsiooniga on ka paljukasutatud sõnad *kriis* ja *surve*, mis annavad aimu pingetest ja ebameeldivast olukorrast. Samuti on enamus pagulaste implitsiitset nimetusi halva alatooniga. Pagulase nägemises *kuluallikana*, *koormana*, *probleemina*, *ohvrina*, *ohuna*, *parema elu nautijana* ja *teise nahavärviga inimesena* võib näha negatiivset efekti, mida tajutakse riigile avalduvat või kuidas pagulasi nähakse kõrvalekaldena standardist – valgest inimesest. Olgugi et artiklites esitatakse neid sõnu ka negatsiooni kaudu, on sõnadel iseeneses siiski negatiivne toon. Veemetafoorid, nagu *tsunami*, *ujutus*, *tulv*, *laviin* ja *üle ajama*, väljendavad loodusõnnetust. Veemetafoorid, massid ja hulgad on aga ka üldiselt siinses kontekstis negatiivse konnotatsiooniga, kuna muudavad kardetavad arvud suuremaks ja ebamäärasemaks.

Kui vaadata pagulaste eksplitsiitset nimetamist, siis ka sealt võib leida negatiivset sõnavara kinnitavaid näiteid: *illegaalsed immigrandid*, *identifitseerimata inimesed*, *murjanid*, *kaltsupead*, *neeger*, *Eesti juudid*, *võõrad*, *vaenlased*, *parasiidid*, *ahjualused* ja kõik *teise-* algulised sõnad. Veel ka Eesti kuvandist rääkimine, kus enamlevinud sõnad on *ksenofobne*, *suletud*, *konservatiivne* ja *ebakindel*. Selline negatiivse konnotatsiooniga sõnavara peegeldab pagulastesse suhtumist, nende tajumist riigi aspektist (enamik implitsiitset nimetusi) ja ilmestab ühiskonna olukorda tervikuna antud teema suhtes.

Hirmudiskursus

Analüüsi põhjal ilmnes, et pagulasdiskursuse sees eksisteerib omakorda hirmudiskursus. Pea igast pagulasteemalisest arvamuskirjutisest võib leida sõna *hirm*. Selle sõna kordamine iseeneses loob juba hirmudiskursust. Jääb mulje, et alates pagulasteema ilmumisest on sõna *hirm* kõrgendatud tähelepanu all ja leidnud ka teistes diskursustes aktiivsemat kasutust. Näiteks on mitmed avaliku elu tegelased võtnud hirmu-teemal sõna ja lahanud selle olemust (nt Võigemast 2016).

Hirmudiskursuse esinemine pagulasdiskursuse sees ei piirne ainult sõna *hirm* kasutamisega. Hirmu loomist saab vaadata ka muu sõnavara ja teemade kaudu. Enamik pagulaste implitsiitsetest nimetustest (nt *oht* ja *probleem*) ning abstraktsed nähtused *kriis* ja *surve* loovad lugejates hirmutunnet. Kõhedust tekitab olukord, kui iga päev esitletakse meedias, kuidas pagulaste tulekuga kaasnevad ohud ja probleemid ning Euroopa on

kriisis ja Eestile avaldatakse nõudmistega survet. Samuti näeb hirmutamist teemade puhul, kus räägitakse eestluse ohus olemisest, Eesti ühiskonna polariseerumisest ja identiteedikriisist, minevikus vigade tegemisest ja kõrvutamisest kriisi Teise maailmasõja aegse olukorraga. Ka Eesti esitlemine niivõrd ebakindlana, mitte valmis olevana ei anna lugejale põhjust end rahulikuna tunda.

Hirmudiskursuse loomist võib tajuda veel hulkade, masside ja veemetafooride kasutuses, mis loovad pagulastest ebamäärase arvuga hulga ja katastroofilise purustava loodusjõu kuvandi, mis matab Eesti enda alla. Selline meedia loodud hirmudiskursus on ilmselt süvendanud eestlaste pelgust pagulaste ees (eestlaste negatiivsest suhtumisest pagulastesse vt Asser 2015), sest meedia on peamine koht, kust inimesed pagulasteema kohta infot saavad. Just meedia kujundab suuresti pagulasteemasse suhtumist.

Kirjeldatu põhjal võib mulje jääda, et hirmu vaid tekitatakse. Tegelikult seda ka vaigistatakse. Öeldakse näiteks, et kultuur ei ole ohus ja hirmu tekitamist nähakse strateegiana, millega ei tohiks kaasa minna (vt nt ptk-d 3.2.1.1 ja 3.3.1). Samuti on ka pagulaste implitsiitse nimetamise puhul kasutatud palju negatsiooni, mis annab aimu sellest, et tahetakse ümber lükata arvamust, mida omistatakse enamusele. Seega arvavad arvamused autorid, et eesti rahvas peab pagulasi nt parema elu otsijateks või probleemiks (vt ptk-d 3.4.1.2.4 ja 3.4.1.2.7) ja proovivad seda arvamust muuta. Hirmu vaigistamises võib siiski näha hirmudiskursuse loomist negatiivse sõnavara kasutamise mõttes. Näiteks kui öeldakse, et pagulane ei ole oht, on sõnal *oht* siiski konnotatsioon hirmuga.

Selle magistr töö edasist perspektiivi silmas pidades võiks korrata Vainiku (2001) uurimust eestlaste emotsioonisõnavarast. Võiks vaadata, kas hirm on nüüdseks põhitasandi neljale emotsioonile lähemale jõudnud, kui mitte nelja esimese seas. Veel oleks huvitav korpuse põhjal uurida, kas selle sõna sagedus ajakirjanduses alates 2015. aastast on varasemaga võrreldes suurenenud.

4.2. Osaliste tegevused

Siinses alapeatükis on esitatud lühidalt kokkuvõtte, mida tekstiosalised pagulasdiskursuses teevad. Siinkohal on tegemist üldistusega, mida peamiselt tehakse, ja välja on jäetud üksikjuhtumid. ÜRO ja Euroopa Komisjon on need, kes otsustavad ja tegutsevad, kuna nende käes on võim. Nad teostavad oma võimu peamiselt verbaalselt. Valitsus on peamiselt aktiveeritud tegelane, kes tegutseb samuti verbaalselt. Ta räägib, ütleb ja annab hinnanguid. Neid kolme tekstiosalist ei ole üldiselt asetatud seisundisse.

Euroopa Liidu tegevuste amplituud on kõige mitmekesisem. Aktiveeritud on ta tegevused nii materiaalsed, mentaalsed kui ka verbaalsed. Ta maadleb siseprobleemidega, elab läbi vapustusi ning teostab läbirääkimisi ja kokkuleppeid. Passiveeritud on ta palju seisundis, millest peamine on kriisis olemine. Samuti jääb omajana kõlma ressursside ja plaani puudumine.

Eesti peamine roll on olla seisundis, kus teda kirjeldatakse. Avaldub seos ptk-ga 3.3.4, kus üks levinumaid teemasid on Eesti kuvandist rääkimine. Aktiveeritud rollis võib samuti Eestit leida, kuid tegevused on rohkem suunatud tulevikku või tegeletakse mentaalselt. Sellist olukorda võib tõlgendada nii, et kuna pagulased pole veel 2015. aastal Eestisse jõudnud, siis toimub kogu tegevustik spekulatiivsel tasandil. Eestit ja Euroopa Liitu / Euroopat kujutatakse ka ruumina. Pagulased tulevad ja on kohal Euroopas, Eestisse peamiselt alles tulevad.

Pagulaste peamine roll on olla objekt, keda paigutatakse ja liigutatakse. Ka Blomqvisti (1992) ja Parkeri (2015) töös on selleni jõutud. Teine silmapaistev osa on nende otseste mentaalsete tegevuste esitlemine (mõtled, tunded, tahtjad), mida teiste tekstiosaliste puhul üldiselt ei näe. Nad tunnevad, soovivad, kogevad, kardavad jne. Ka Inga Kuke (1999: 82) uurimusest ilmnes, et Mitte-eestlasi (sealses töös on tegelased tähistatud suure algustähega) esitatakse palju mentaalsete tegevuste kaudu. Kolmas peamine tegevusroll pagulaste puhul on liikumine, kus nad tulevad, saabuvad, liiguvad, põgenevad jne. Neljas roll on olla loodusjõud, kes tuleb ja „uputab” Eesti.

Pagulasvastaste tegevust leiab vähesel määral kõigis protsessitüüpides, kuid peamiselt leiab sõna *pagulasvastane* genitiivtäiendina jutu, teksti ja meeoleolude ees. Sellest võib

välja lugeda, et pagulasvastaste võimu vahendiks on rääkimine ja kirjutamine. Samuti on nende teod ajendatud emotsioonidest. See peegeldab Eesti ühiskonnas toimuvat, kuidas pagulasvastased veel räägivad ja kirjutavad, aga ei ole läinud otseste tegude peale üle.

Kõiki tegelasi peale pagulaste ja pagulasvastaste on palju asetatud õpilase rolli. Neid õpetatakse, kuidas peaks ja tuleks toimida. Ühest küljest on modaalsete verbide kasutamine omane arvamusoole kui žanrile. Teisalt, miks ei ole pagulasi ja pagulasvastaseid õpetatud sama palju? Ilmselt ei ole mõtet pagulastele õpetussõnu jagada, kui nad ei ole potentsiaalsed lugejad ja samas pole nad ka kohale veel jõudnud antud materjali kontekstis, mis ei ole lasknud neil veel valesti käituda.

Kui võrrelda tulemusi Inga Kuke (1999) rahvuspoliitika osaliste uurimusega ja luua vastavused Valitsejad/valitsus, Maailm/Euroopa Komisjon ja ÜRO, Mitte-eestlased/pagulased ning Meie/Eesti, siis on nad meedias asetatud küllaltki sarnastesse tegevusrollidesse: Valitsejad ja Maailm on aktiveeritud materiaalsed ja verbaalsed agendid ning Meie esineb nii aktiveeritult kui ka passiveeritult. Erinevus ilmneb aga Mitte-eestlaste ja pagulaste puhul. Nad on mõlemad küll enamjaolt objektid, kellega midagi tehakse, kuid erinevalt Mitte-eestlastest esinevad pagulased palju ka aktiivsete liikujatena. Sarnasuse leiab ka hoopis Mitte-eestlaste ja siinse töö tekstiosalise Eesti vahel: mõlemate tegevused on suunatud tulevikku.

Võrreldes tulemusi Musolffi (2015) uurimusega, kus ta vaatas Briti pagulasteemalist meediat, blogisid ja netifoorume, esines Eesti meediaga üks erinevus. Kui kategooriates *mahuti* (riik kui ruum), *liikumine* (veemetafoorid) ja *efekt* (siinse töö implitsiitsed nimetused ja nt kultuuri ohustatus) esinesid Musolffi uurimusega samad nähtused, siis kategooria *tegevused* puhul ei leidunud märkimisväärselt vägivallaga seotud tegevusi, mis briti meedias on olemas. Seda võib tõlgendada nii, et Suurbritannias on pagulased juba kohal ja vägivallatsevad, kuid Eestis ei ole pagulaste puhul sellist tegevust täheldatud.

4.3. Eesti olukord

Pagulasdiskursuses räägitakse emotsioonidest, euroopalikest väärtustest ning kriisist ja survest, mille sees Eesti viibib. Ilmesid teemad, kust nähtub Eesti praegune olukord seoses pagulaskriisiga. Eestlased kardavad, et eesti kultuur ja keel on ohus. Arvamusliidrid proovivad seda kummutada ja samas leitakse see seisukoht ka õigustatud olevat.

Eesti on endiselt üleminekuperioodis, kus ollakse ühe jalaga Euroopa Liidus ja teise jalaga sõltumatus rahvusriigis. See seletab, miks on niivõrd raske riigis pagulasteemalisi otsuseid langetada. Eesti tahab retoorikas kuuluda läände, aga pagulasvastane käitumine liigitab meid idasse (vt nt 3.4.3.1). Ka meie ühiskonda esitletakse polariseerununa, mis tekitab antud teema suhtes veelgi enam pingeid. On uuritud teiste Eesti-sarnase taustaga (sotsialismi leeris olnud ja nüüd ELis) riikide meediat, nt Rumeenia, kus Euroopa Liidu ja rahvusriigi põhimõtted lähevad lahku ja mis tekitab riigis suuri pingeid. Retoorika on euroopalik, aga mõtetes ei olda tegelikult veel valmis. ELi puhul räägitakse, et selle standardid valivad riike, mitte rahvusriik ei vali neid. Ja see moonutab lõpuks tegelikkust. (Fairclough 2006: 96, 170).

Arvamusartiklite autorid leiavad oma väidetele palju toetust ajaloost, mis pärssib samuti otsuste tegemist ja muutusi. Piltlikult võib öelda, et kui ajaloos on nii olnud, siis läheb tõenäoliselt samamoodi, ja kui eesti tüvitekstis on juba eestlast niimoodi kirjeldatud, ega siis sellisest loomusest lahti saa.

Hirmudiskursuses tahetakse hirmu tekitamise kõrval seda ka vaigistada, aga kõigi sealsete negatiivse konnotatsiooniga sõnade korduv kasutamine tekitab vastupidise efekti. Huvitav on pagulase kujutamine, kus rõhk reaalsuselt on nihkunud hoopis mujale. Pagulast esitletakse väga vähe ohvrina nii eksplitsiitselt kui ka implitsiitselt. Temas nähakse pigem efekti riigile (koorem, oht, probleem). Ja viimaks meedias konstrueeritava maailma ja reaalsuse mittevastavus: pagulasmassid ja -tsunamid tahavad vallutada Eesti, kuigi meile on määratud vaid umbes 550 kvoodipagulast kahe aasta peale (vt Vabariigi Valitsus). Kokkuvõtvalt võib Eesti olukorra kohta pagulasdiskursuses öelda, et samal ajal, kui Euroopa on kriisis, otsib Eesti oma identiteeti.

KOKKUVÕTE

Siinses magistritöös analüüsiti Postimehe 2015. aasta arvamusküsimuste põhjal pagulasdiskursust. Tutvustati lähemalt meedia ja teksti seotust, tekstianalüüsi ning kriitilist diskursuseanalüüsi, mille abil tekste analüüsitakse. Veel anti ülevaade pagulasmõistetest, toodi välja statistika pagulaste kohta maailmas ja Eestis ning selle valdkonna varasemad uurimused. Analüüsisosas uuriti pagulasdiskursuse sõnavara, teemasid, tekstiosaliste nimetamist, tegevusi ja osaliste jagunemist *meie-* ja *nemad-*rühma. Järeldusteosas vastati uurimisküsimustele, tehti üldistusi ja kirjeldati Eesti olukorda pagulasdiskursuse põhjal.

Pagulasdiskursusele omane sõnavara jaotub emotsioonideks ja tunneteks, väärtusteks ning abstraktseteks nähtusteks. Levinud emotsioonisõna on *hirm*, mille kasutamist sõnana meedias teadvustatakse ja halvustatakse. Teisalt on eestlaste hirm põhjendatud ajalooliste kogemuste, infopuuduse, väikerahva olemuse ja kokkupuute puudumise tõttu pagulastega. Hirmu vaadeldakse ka ilma hinnanguid andmata. Teine levinud emotsioonisõna on *viha*, millest räägitakse tihti koos *hirmuga* ja seostatakse poliitikute sõnavõttega. Palju räägitakse ka *vihakõnest* – selle õigustatuse ja olemuse üle. Veel leiab tekstidest sõnu *ksenofobia* ja *sallimatus*, mis on sotsiaalsed tunded ja tekkinud inimestevahelise kokkupuute kogemusest. Mõlemaid tundeid peetakse eestlastele sissekodeeritud omadusteks. Emotsiooni- ja tundesõnu vaadatakse pagulasdiskursuses ka psühholoogilisest aspektist. Veel räägitakse sellest, kuidas pagulasdiskursuses üldiselt emotsioonid domineerivad ratsionaalse mõtlemise üle ja juhitakse inimesi rahulikult ja mõistlikult arutlema.

Levinud sõnad on *solidaarsus*, *humaansus* ja *turvalisus*, mis on liigitatud väärtuste alla. Neid sõnu esitletakse Euroopa Liidu kontekstis. Väärtused on seoses kriisiga kõikuma löönud. Eestile ja eestlastele heidetakse ette solidaarsuse puudumist ja vähest inimlikkust. Abstraktsete nähtuste puhul räägitakse *kriisist* ja *survest*. Kriisi nähakse eelkõige Euroopa tasandil nii hea kui halva nähtusena, millest domineerib viimane. Kriis võib olla

negatiivne, kuna põhjustab liikmesriikide vahel erimeelsusi ja kaasneb radikaliseerumine, kuid kriis on samas võimalus mittetoimivat struktuuri muuta. Survet avaldab riigile ränne immigratsioonina, pagulased sotsiaalsüsteemile ning EL ja Euroopa Komisjon oma nõudmiste ja kvootidega.

Arvamusartiklites avaldusid sellised teemad nagu *kultuuri ohustatus, Eesti identiteedikriis ja polariseerumine, paralleeli loomine ajaloo ja Eesti kuvand*. Eesti kultuuri ohustatuse argumendile arutletakse nii poolt kui ka vastu. Eesti on identiteedikriisis kahel tasandil: ühelt poolt kuulumine Euroopa Liitu ja aktsepteerides ühisvastutust või identifitseerimine end rahvusriigina, kus säiliks iseseisvus otsuste langetamisel; teisalt kuulumine läände või itta, kus idaga seostub pagulusvastasus. Lisaks esineb lõhestumist ja polariseerumist riigisiselt, kus tuleb valida pool, kas olla pagulasvastane või toetaja. Polariseerumisest räägitakse eksplitsiitselt.

Kolmas teema on *paralleeli loomine ajaloo*, kus pagulaste aktsepteerimise näiteks tuuakse Rootsi põgenenud Eesti pagulasi. Aktsepteerimise vastu tuuakse argument okupatsioonija raskustest ja venelaste integratsiooni ebaõnnestumisest. Kriisi võrreldakse ka Teise maailmasõja aegse olukorraga. Eestlaste käitumisele ja Eesti tegudele leitakse põhjendust ka Eesti kirjandusest. Neljandaks räägitakse Eesti kuvandist, mida esitletakse küllaltki negatiivselt. Eestit presenteeritakse kui pagulasvastast riiki, kes on ksenofoobne, suletud, konservatiivne ja ebakindel. Lisaks tuuakse palju välja väikseuse argumenti, mida seostatakse Eesti pagulasvastasusega. Veel leiab palju konkreetseid fraase *Eesti pole valmis*.

Pagulasdiskursuse enimmimetatud osalised on ÜRO, Euroopa Liit, Euroopa Komisjon, Eesti, valitsus, pagulased ja pagulasvastased. Lähemalt on vaadatud pagulaste nimetamist nii eksplitsiitselt kui ka implitsiitselt. Eksplitsiitselt on pagulaste nimetusi liigitatud termini, liigi, välimuse, liikumise, usu, vastasuse ja abivajaja oleku alusel. Implitsiitne pagulase nimetamine väljendab riigile avalduvat efekti või kuidas pagulast tajutakse. Pagulane on kui raha, ohver, võimalus, probleem, mass või loodusjõud, teise nahavärviga inimene, parema elu otsija või hüvede tarbija, koorem ja oht.

Tegevusi vaadates on ÜRO ja Euroopa Komisjon aktiivsete tegutsejate rollis, kellel on hierarhia kõrgemal astmel olevatena volitusi jagada käske. Nende tegevused on materiaalsed ja verbaalsed. Euroopa Komisjoni tegevused on peamiselt seotud kvootidega. Euroopa Liit on nii aktiveeritud kui ka passiveeritud rollis. Aktiivsena on tema tegevused nii materiaalsed kui ka mentaalsed. Palju on ka verbaalseid tegevusi, kus ta lepib kokku ja peab läbirääkimisi. Passiveerituna on EL kriisi kogeja ja kriisiseisundis olija. Veel nähakse liitu ruumina, kuhu pagulased on juba jõudnud või saabuvad.

Eesti on samuti nii aktiveeritud kui ka passiveeritud rollis. Peamiselt siiski passiveeritud tekstiosaline, kes on seisundis ja kelle olukorda kirjeldatakse. Aktiveerituna on Eesti tegevused materiaalsed ja mentaalsed ning pigem suunatud tulevikku. Vähe leiab verbaalset tegevust. ELiga sarnaselt on ka Eesti ruum, kuhu pagulased tulevad. Vähem leiab nende kohalolu riigis, sest pagulased ei olnud Eestisse veel selleks ajaks jõudnud. Valitsus on peamiselt aktiveeritud verbaalse tegevuse agent. Kõik neli tekstiosalist on asetatud silmapaistvalt õpilase rolli. Samuti jagatakse neile negatiivseid hinnanguid (v.a ÜRO), kuna nende tegevustega ei olda rahul.

Pagulased on ühest küljest passiveeritud objekti rollis, keda paigutatakse, võetakse vastu ja integreeritakse. Samuti on nad seisundis, kus neid kirjeldatakse või näidatakse nende teelolemist ja kohalolu Euroopas. Teisalt on nad aktiveeritud liikuvad osalised. Palju kirjeldatakse ka nende mentaalseid tegevusi, kus nad tahavad, tunnevad, kardavad. Pagulasvastaseid leiab vähesel määral nii aktiveeritud kui ka passiveeritud rollis, kuid peamiselt esineb sõna *pagulasvastane* genitiivtäiendina jutule, tekstile ja meeleoludele. Pagulased ja pagulasvastased ei ilmnenu õpilase rollis.

Pagulasdiskursuses on *meie*-osalistena käsitletud Eestit, eestlasi, Euroopa Liidu liikmesriike, Euroopat, inimesi üldiselt ja Ida-Euroopat. *Nemad*-rühma on asetatud pagulased, moslemid, lääts, pagulasvastased, venelased, Euroopa Liit, valitsus ja Euroopa Komisjon.

Järeldustest selgus, et pagulasdiskursuses kasutatav sõnavara on negatiivse konnotatsiooniga. Pagulasdiskursuse sees esineb hirmudiskursus, mis avaldub negatiivses sõnavaras ja teemades. Eesti olukorda pagulasdiskursuses uurides leiti, et

pagulasteemaliste küsimuste lahendamine võib olla raskendatud identiteedikriisi ja liigselt minevikus kinniolemise tõttu. Reaalseid pagulaste hulka väljendavaid arve on paisutavalt ähmastatud veemetafooridega. Pagulast väljendatakse nii eksplitsiitselt kui ka implitsiitselt vähe ohvrina. Eesti olukord arvamusartiklites on selline, et kui Euroopa on pagulaskriisis, siis Eesti on identiteedikriisis.

KIRJANDUS

AKÜ = MTÜ Arengukoostöö Ümarlaud. Pagulased.
<http://www.terveilm.ee/leht/teabekeskuse-teemad/poliitika-teadus/pagulased/>.

Vaadatud 05.05.2016.

Asser, Kristi 2015. Eesti elanikkonna hoiakud pagulaste suhtes ja neid mõjutavad individuaalsed tegurid. Bakalaureusetöö. Tartu.

Baker et al. 2005 = Baker, Paul, Costas Gabrielatos, Majid Khosravini, Michal Krzyzanowski, Tony McEnery & Ruth Wodak. A useful methodological synergy? Combining critical discourse analysis and corpus linguistics to examine discourses of refugees and asylum seekers in the UK press. *Discourse & Society* 19 (3), 273–306.

Baker, Paul, Tony McEnery 2005. A corpus-based approach to discourses of refugees and asylum seekers in UN and newspaper texts. *Journal of Language and Politics* 4 (2), 197–226.

Bell, Allan, Peter Garrett 1998. Approaches to Media Discourse. Oxford: Blackwell Publisher.

Billig et al. 1998 = Billig, Michael, Susan Condor, Derek Edwards, Michael Gane, David Middleton & Alan Radley. *Ideological Dilemmas: A Social Psychology of Everyday Thinking*. London: Sage.

Blomqvist, Outi 1992. „Äkkiä mustat olivat Valkealassa.” Pakolaiskeskustelun lingvistista analyysiä. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

Cross, Davis 2014. Crisis & Catharsis in EU Integration. Northeastern University.

EAL 2012. Pagulased ja Eesti meedia. Juhendmaterjal ajakirjanikele. Koostaja Eesti Ajakirjanike Liit. Väljaandja Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni Eesti esindus.

Eesti Pagulasabi 2015. www.pagulasabi.ee. Vaadatud 04.12.2015.

Eetikaveeb. Väärtused ja väärtuskasvatus. Tartu Ülikool.
<http://www.eetika.ee/et/haridus/moraalikasvatus/juhtum/687735>. Vaadatud 06.05.2016.

Ekman, P., R. J. Davidson 1994. The Nature of Emotion: Fundamental Questions. Oxford University Press.

Fairclough, N. 1989. Language and Power. London: Longman.

Fairclough, N. 1992. Discourse and Social Change. London: Longman.

Fairclough, N. 1995a. Critical Discourse Analysis. The Critical Study of Language. London: Longman.

Fairclough, N. 1995b. Media Discourse. London: Edward Arnold.

Fairclough, N., R. Wodak 1997. Critical Discourse Analysis. – Discourse as Social Interaction. Discourse Studies: a Multidisciplinary Introduction. Volume 2. Ed. T. A. van Dijk. London: Sage, 258–285.

Fairclough, N. 2001. Language and Power. Second edition. Longman.

Fairclough, N. 2003. Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research. New York: Routledge.

Fairclough, N. 2006. Language and Globalization. London: Routledge.

Fairclough, N. 2012. Political Discourse Analysis. London: Routledge.

Fomotskin, Otto 2014. Eesti poliitilised diskursused pagulaspoliitikas. Bakalaureusetöö. Tartu.

Foucault, Michel 1972. The Archaeology of Knowledge. Tõlk. A. M. Sheridan Smith. New York: Pantheon Books.

Foucault, Michel 2005. Diskursuse kord. Tõlkinud Marek Tamm. Tallinn: Varrak.

Fowler, R. 1991. Language in the News. Language and Ideology in News Media. London: Routledge.

- Gabrielatos, Costas, Paul Baker 2008.** „Fleeing, Sneaking, Flooding: A Corpus Analysis of Discursive Constructions of Refugees and Asylum Seekers in the UK Press, 1996–2005”. *Journal of English Linguistics* 36 (1), 5–38.
- Gale, Peter 2004.** „The Refugee crisis and fear. Populist politics and media discourse”. *Journal of Sociology* Vol. 40 (4), 321–340.
- Geis, M. 1987.** The language of politics. Virginia: Harrisonburg.
- Halliday, M. A. K. 1994.** An Introduction to Functional Grammar. Second edition. London: Arnold.
- Ikenberry, G. J. 2008.** ‘Introduction’, in J. Anderson, G. J. Ikenberry, and T. Risse, *The End of the West? Crisis and Change in the Atlantic Order*, Ithaca: Cornell University Press.
- IOM = International Organization for Migration 2011.** Glossary on Migration, International Migration Law Series No. 25.
- Kalmus, Veronika 2015.** Diskursusanalüüs. – Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. K. Rootalu, V. Kalmus, A. Masso, ja T. Vihalemm (toim). <http://samm.ut.ee/diskursusanalyys>. Vaadatud 01.05.2016.
- Kasik, Reet 2002.** Lingvistiline tekstianalüüs. – Teoreetiline keeleteadus Eestis. Tartu Ülikooli üldkeeleteaduse õppetooli toimetised 4. Tartu Ülikooli Kirjastus, 74–88.
- Kasik, Reet 2007.** Sissejuhatus tekstiõpetusse. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kasik, Reet 2008.** Meediateksti analüüs: selle eesmärid ja metoodika. – Tekstid ja taustad V. Toim. Reet Kasik. Tartu Ülikooli Kirjastus, 10–41.
- Kasik, Reet 2015.** Hirmust, vihast, keelest ja meediast. – Sirp. 09.10.2015.
- Korv, Neeme 2016.** Euroopa kui vigane hübriid. – Postimees, 26. märts.

Kukk, Inga 1999. Eesti rahvuspoliitika osaliste esitamine meedias. Kriitiline tekstianalüüs. Magistritöö TÜ eesti keele õppetoolis. Tartu.

Lauristin, Marju 2005. Eesti identiteet ja Läti läbimurre. – Eesti Päevaleht, 12. märts.

Lepajõe, Kersti 2004. Isikudeiksis õpilastekstides. – Tekstid ja taustad III. Lingvistiline tekstianalüüs. Toim R. Kasik. (Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 28). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 74–89.

Lynn, Nick, Susan Lea 2003. „A phantom menace and the new Apartheid”: the social construction of asylum-seekers in the United Kingdom. – *Discourse and Society* 14 (4), 425–452.

Musolff, Andreas 2015. Dehumanizing metaphors in UK immigrant debates in press and online media. – *Journal of Language Aggression and Conflict* 3:1, 41–56.

Oksaar, Sandra 2015. Eestis elavate rahvusvahelise kaitse saanud täiskasvanute eesti keele õpe. Magistritöö. Tartu.

Pajusalu, R. 1999. Deiktikud eesti keeles. Väitekirj. Tartu: Athenaeum-Fenix.

Parker, Samuel 2015. *'Unwanted invaders': The representation of refugees and asylum seekers in the UK and Australian print media.* – Issue 23: Myth and Nation. Cardiff University.

Phillips, L., Jørgensen, M. W. 2002. *Discourse Analysis as Theory and Method.* London: Sage.

PPA = Politsei- ja Piirivalveamet. www.politsei.ee. Vaadatud 03.03.2016.

Silverstone, R. 1999. *Why Study the Media?* London: Sage.

Sutrop, Margit 2005. Kas Eesti jagab Euroopa väärtusi? – *Riigikogu Toimetised* 11. Tallinn.

Tajfel, Henri 1970. Experiments in intergroup discrimination. *Scientific American*, (223), 96–102.

UNHCR 2015a. Mid-Year Trends 2015.

UNHCR 2015b. Refugees/Migrants Emergency Response – Mediterranean. data.unhcr.org/mediterranean/regional.php>. Vaadatud 01.12.2015.

Vabariigi Valitsus. www.valitsus.ee. Vaadatud 19.03.2016.

Vainik, Ene 2001. Eestlaste emotsioonisõnavara. Magistritöö. Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituut. Tartu.

Vainik, Ene 2002. Kas eestlased on „kuumaverelised”? Eestlaste rahvalikust emotsioonikategooriast. Emakeele Seltsi aastaraamat 47, 63–86.

Vaino, Maarja 2015. Provints on vaimne seisund, mitte geograafiline asend. –Postimees, 28. september.

van Dijk, Teun A. 1987. *Communicating Racism: Ethnic Prejudice in Thought and Talk*. Newbury Park, CA: Sage.

van Dijk, Teun A. 1991. *Racism and the press*. New York: Routledge.

van Dijk, Teun A. 1995a. *Opinions and Ideologies in the Press*.

van Dijk, Teun A. 1995b. Discourse semantics and ideology. – *Discourse & Society* 4 (2), 243–289.

van Dijk, Teun A. 1996. What is political discourse analysis? – *Belgian Journal of Linguistics* 11, 11–52.

van Dijk, Teun A. 2005. *Ideoloogia. Multidistsiplinaarne käsitus*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

VRKS 2006 = välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seadus. Riigi Teataja. <https://www.riigiteataja.ee/akt/VRKS>. Vaadatud 03.03.2016.

Võigemast, Evelin 2016. Paneme tule põlema ja näitame, et kapis ei ole kolli. – Postimees, 17. märts.

Wilson, J. 1990. Politically speaking. The pragmatic analysis of political language. Oxford: Blackwell.

Wodak, R., Meyer, M. 2009. Methods of Critical Discourse Analysis. Second edition. London: Sage.

THE REFUGEE DISCOURSE IN OPINION PIECES OF POSTIMEES IN 2015. SUMMARY

The aim of this master's thesis is to study how the Estonian media has constructed the refugee world. The involvement of media and text is introduced, as well as the critical discourse analysis with which the texts are analyzed. An overview of terms connected with refugees is given; also, the statistics on refugees in the world and in Estonia is pointed out based on earlier studies in this field. The qualitative analysis part studies the vocabulary of the opinion articles about the refugee topic, themes, denomination of participants and their division into *us-* and *them-*group, and the participants' activities. The discussion chapter provides answers to the research questions and describes the situation in Estonia based on the refugee discourse.

Frequently used words in the refugee discourse are divided into emotions and feelings, values and abstract phenomena. A wide spread emotion word is *fear*, its usage in the media is noticed and perceived derogative. On the other hand, Estonians' fear is understandable due to historical experience, lack of information, the nature of a small nation and lack of real contact with refugees. Fear is also viewed without judgement. Another common expression of emotion is *anger*, which is often mentioned together with fear and is associated with politicians' speeches. There is also a lot of discussion about *hate speech* – about its justification and nature. Furthermore, words like *xenophobia* and *intolerance* can be found in the texts. These are social feelings and are caused by experiences from human contact. Both feelings are considered innate properties of Estonians. Emotions and feelings related words are also viewed in the refugee discourse from the psychological aspect. Moreover, emotions are contrasted with rationality.

Frequent words are also *solidarity*, *humanity* and *security*, which are classified under values. These words are presented in the context of the European Union. Values have been shaken due to the crisis. Moreover, Estonia and Estonians are being accused of a lack of solidarity and humanity. The abstract phenomena discussed are *crisis* and

pressure. The crisis is seen primarily at the European level, both as positive and negative, dominated by the latter. The pressure is put on the state by immigration, on the social system by refugees and in general, pressure comes from the EU and the European Commission with their requirements and quotas.

In terms of topics, the following emerge: *cultural endangerment, the Estonian identity crisis and polarization, creating a parallel with history, and the image of Estonia*. The argument that Estonian culture is endangered is both supported and opposed in the texts. Estonia has an identity crisis at two levels: on the one hand, the membership in the European Union and accepting joint responsibility *versus* identification of ourselves as a nation state, which maintains independence in decision-making; on the other hand, belonging to the west or the east, where east is perceived to be anti-refugee. In addition, there are divisions and polarization on the country level, where you must choose a side: either be against or support refugees. The polarization is discussed explicitly.

The third topic is creating a parallel with history, where the acceptance of refugees is illustrated with the Estonian refugees that fled to Sweden. The counter argument refers to the difficulties during the Soviet occupation. The crisis is also compared with the situation during World War II. In addition, a parallel is drawn with the failed integration of Russians. The behavior of Estonians and the moves of Estonia are also explained using Estonian literature. The fourth topic is the image of Estonia, which is being presented quite negatively. Estonia is presented as an anti-refugee country which is xenophobic, closed, conservative and insecure. Furthermore, the argument about small size is pointed out frequently, which is associated with Estonia's anti-refugee mindset. The phrase *Estonia is not ready* occurs frequently.

The participants mentioned most often in the refugee discourse are the United Nations, the European Union, the European Commission, Estonia, the Government, refugees and the anti-refugee movement. The mentioning of refugees is discussed in more detail. Explicit naming is found to be based on the legal status, type of refugee, appearance, movement, religion, adversity and helplessness. Implicitly, a refugee can be seen as

money, victim, possibility, problem, mass, force of nature, person with other skin color, searcher for a better life, consumer of benefits, a burden or a threat.

The United Nations and the European Commission are in the active participant's role. Being on the highest rank in the hierarchy, they have commanding powers. Their actions are physical and verbal. The European Commission's actions are principally related to quotas. The European Union is both in an activated and a passivated role. In the active role, its actions are both physical and mental. There are also many verbal actions in which it agrees and conducts negotiations. In the passive role, the EU is the experiencer of the crisis and undergoing the state of crisis. In addition, the union is seen as a space where refugees have already arrived or will do so.

Estonia is also in a both activated and passivated role. Mainly, however, the passivated party, who is in a state and whose situation is described. When activated, the actions of Estonia are material and mental and more focused towards the future. Very little verbal activity can be found. Like EU, Estonia is also a space where the refugees come to. The Government is primarily an activated verbal action agent. All four participants in the texts are frequently placed in the role of a student. They are also given negative assessments (other than UN), since their activities are dissatisfying.

Refugees are on the one hand in a passivated object role, they are placed, adopted and integrated. Also, they are in a state in which they or their journey and their presence in Europe is described. On the other hand, they are activated moving participants and their mental activities are described in abundance; they want, feel and fear. *The anti-refugee movement* is a genitive attribute to the story, text and moods. Refugees and the anti-refugee movement did not appear in the student's role.

In the refugee discourse, the *us*-participants are Estonia, Estonians, the Member States of the European Union, Europe, people in general and Eastern Europe. *They* are refugees, Muslims, the West, the anti-refugee movement, Russians, the European Union, the Government and the European Commission.

The thesis reaches the following conclusions. Negative words, especially the word *fear*, dominate the refugee discourse. Solving refugee-related issues may be undermined by an

identity crisis and excessive attention to the past. The number of refugees is obfuscated using water metaphors. Seldom are refugees portrayed as victims. While Europe is in a refugee crisis, Estonia is in an identity crisis.

LISA

- *Ühine mure* (juhtkiri, PM 29.04.15)
- *Põgenikud, tulge palun!* (Olev Remsu, PM 30.04.15)
- *Eesti peab pagulasi aitama* (Urve Eslas, intervjuu Kari Käsperiga, PM 30.04.15)
- *Me kõik oleme immigrandid* (Ahto Lobjakas, PM 04.05.15)
- *Migratsioonikriisis pannakse proovile Euroopa turvalisus* (Ramon Loik, PM 11.05.15)
- *Põgenikeprobleem ehk enesepettuse mõttetus* (juhtkiri, PM 14.05.15)
- *Pimeduse süda* (Ahto Lobjakas, PM 14.05.15)
- *Tuld tolerastide pihta* (Hindrek Riikoja, PM 14.05.15)
- *Milleks meile Eesti? Päriselt* (Margus Tsahkna, PM 15.05.15)
- *Kvoodid ja tegelikkus* (Cathy Antuk, PM 18.05.15)
- *Saadame pagulased tagasi?* (Toomas Randlo, PM 19.05.15)
- *Tänuvõlg inimlikkus ees* (Tanel Veenre, PM 19.05.15)
- *Roheline tee koju* (Aleksander Laane, PM 20.05.15)
- *Roostes kaastunne ei tohi olla diagnoos meie rahvale* (Valdo Randpere, PM 23.05.15)
- *1064 broneeringut Eestisse* (juhtkiri, PM 28.05.15)
- *Mütologin* (Ahto Lobjakas, PM 29.05.15)
- *Nahk ja keel* (Rein Taagepera, PM 02.06.15)
- *Eesti kestmisest* (Eerik-Niiles Kross, PM 09.06.15)
- *Miks pagulasseadus ei ole kooselusedus 2.0* (Martin Lumiste, PM 11.06.15)
- *Pagulasküsimusele mõistlik lahendus* (juhtkiri, PM 13.06.15)
- *Kuidas pagulastele keelt õpetada* (Jüri Valge, PM 17.06.15)
- *Riigikontroll analüüsis rändepoliitikat* (Indrek Mäe, PM 18.06.15)
- *20 aastat hiljem* (Ilmar Raag, PM 19.06.15)
- *Plahvatust ennetades* (Allan Käro, PM 22.06.15)
- *Kes on oma ja kellele?* (Toomas Hendrik Ilves, PM 25.06.15)
- *Rumal mäng võõravihaga* (Ülo Mattheus, PM 26.06.15)
- *Kas me sellisesse maailma tahtsime?* (juhtkiri, 27.06.15)
- *Kas Euroopat on tabanud põgeniketulv?* (Kristina Kallas, PM 29.06.15)

- *Rohkem konkreetset, vähem laetud emotsioone* (juhtkiri, PM 01.07.15)
- *Sõjapõgenik on inimene nagu meie* (Argo Ideon, intervjuu Ülle Madisega, PM 03.07.15)
- *Ideelite vaidluste asemel Exceli tabel* (Daniele Monticelli, PM 03.07.15)
- *Provokaatorite märklaud* (juhtkiri, PM 06.07.15)
- *Kui lihtsalt aktsepteeriks?* (Aimar Ventsel, 07.07.15)
- *Eelistagem uskmatuid* (Kaarel Tarand, 07.07.15)
- *Edukatest immigrantidest ja ebavõrdsest kohtlemisest* (Siim Krusell, PM 10.07.15)
- *Mammil on kõhe* (Ene Pajula, PM 11.07.15)
- *Kõige tähtsam on säilitada rahu* (Tanel Talve, PM 14.07.15)
- *Moslemite vastuvõtmiseks pole te valmis* (Taavi Minnik, intervjuu Avraam Šmulevitšiga, PM 22.07.15)
- *Eelarvamus pagulaste kohta tuleb arutusvigadest* (Riin Sirkel, intervjuu Jennifer Sauliga, PM 23.07.15)
- *Pagulased ja vabamüürlased* (Martin Dišlis, 24.07.15)
- *Nüüd nad tulevad* (Andrus Karnau, 24.07.15)
- *Põgenikud vallutavad maa* (Abdul Turay, 27.07.15)
- *Abi, omad ja õpetused ühiskonnast* (Vootele Hansen, 28.07.15)
- *Koju tagasi, odavamalt ja inimlikumalt* (juhtkiri, PM 12.08.15)
- *Salakeele hoidmine nõuab tegusid* (Margus Tsahkna, 14.08.15)
- *Kaelkirjak külaväljakul* (Lauri Vahtre, PM 21.08.15)
- *Õigest mõtlemisest* (Tiit Kärner, PM 25.08.15)
- *Jagatud julgus aitab edasi* (Jean-Calude Juncker, PM 26.08.15)
- *Jääme kaineks* (Evelyn Kaldoja, PM 01.09.15)
- *Kas EL kasvatab uued hambad?* (Martin Dišlis, 02.09.15)
- *Põgenikud jagatud. Mis edasi?* (Erkki Koort, 02.09.15)
- *EKRE paljastab oma nägu* (Marti Aavik, PM 04.09.15)
- *Hoiame, mis väärt hoidmist* (juhtkiri, PM 04.09.15)
- *Sõbralik Eesti* (Helen Sildna, PM 04.09.15)
- *Meie oma kristallöö* (Ahto Lobjakas, PM 04.09.15)
- *Pagulaskriis silmade sulgemise peale ei kao* (juhtkiri, PM 05.09.15)
- *Lootusrikka tuleviku lävel* (Lauri Vahtre, PM 05.09.15)

- *Eestil tuleb muutuda humaansemaks* (Oliver Kund, intervjuu Marina Kaljurannaga, PM 08.09.15)
- *Vabanemine valesallivusest* (Kätlin Konstabel, PM 08.09.15)
- *Me oleme kõik süüdi* (Jaak Prints, PM 08.09.15)
- *Pagulased kui õnnistus* (Aivar Reinap, PM 09.09.15)
- *Erinevus ei tohi olla probleem* (Kersti Kaljulaid, PM 09.09.15)
- *Pagulased on meie võimalus, mitte oht* (Tõnis Tõnisson, PM 09.09.15)
- *Omaavalitsused ütlevad pagulastele „ei”!* (Nils Niitra, PM 09.09.15)
- *Kui rahu jälle saab valitsema...* (Neeme Korv, PM 10.09.15)
- *Sõnadest enam ei piisa* (juhtkiri, PM 10.09.15)
- *Empaatia ei saa olla valikuline* (Katja Koort, PM 10.09.15)
- *Sõna ja raha liit* (Ahto Lobjakas, PM 10.09.15)
- *Kas immigrandid uputavad Euroopa?* (Ants Laaneots, 11.09.15)
- *Süsteemi sisseõlitamine* (Nils Niitra, PM 12.09.15)
- *Kas Euroopa peab vastu?* (Olev Remsu, PM 14.09.15)
- *Viha pole vihkamine* (Tõnu Ots, PM 14.09.15)
- *Avatud ja rahumeelse ühiskonna eest* (avalik arvamuskiri, PM 14.09.15)
- *Eestil tuleb näha suurt pilti* (Toomas Hendrik Ilves, PM 15.09.15)
- *Me ei muutu nende sarnasteks* (Mart Raudsaar, PM 16.09.15)
- *Põrgu ringid Euroopa ümber* (Ahto Lobjakas, PM 17.09.15)
- *Ahjualused Euroopa südames* (Merle Jääger, 17.09.15)
- *„Värsket verd” on vaja* (Toomas Randlo, intervjuu Elisabet Furaga, PM 18.09.15)
- *Merkeli-Junckeri poliitika on pigem probleem kui lahendus* (Anne Sulling, PM 22.09.15)
- *Türgi, Euroopa uksehoidja* (Ahto Lobjaks, PM 22.09.15)
- *Põgenikekriisis liiguti sisuliste küsimusteni* (juhtkiri, PM 24.09.15)
- *Aga kes eestlastest hoolib?* (Tiia Kõnnussaar, PM 24.09.15)
- *Sead* (Mart Kivastik, PM 26.09.15)
- *Diagnoos – seedehäire* (Neeme Korv, PM 28.09.15)
- *Kesk- ja Ida-Euroopa liikmesriigid võtku ELi poliitikas vastutus* (Maili Vilson ja Thomas Linsenmaier, PM 28.09.15)
- *Provintis on vaimne seisund, mitte geograafiline asend* (Maarja Vaino, PM 28.09.15)
- *Varssavi pakt on ju surnud* (Klen Jäärats, PM 01.10.15)

- *Mammile tundub, et aeg liigestest on lahti* (Ene Pajula, PM 03.10.15)
- *Põgeniku palve* (Peeter Raudsik, PM 03.10.15)
- *Ei oska keelt? Õpetame ja õpime!* (juhtkiri, PM 07.10.15)
- *Jõuluks peaks Eestisse jõudma viis pagulasperet* (Anneli Ammas, intervjuu Rait Kuusega, PM 09.10.15)
- *Euroopa vajab pagulasi nagu õhku* (Peeter Koppel, PM 09.10.15)
- *Pagulased ootavad heatahtlikkust* (Verni Leivak, PM 10.10.15)
- *Sool, leib ja sõbralik tere* (Anneli Ammas, PM 10.10.15)
- *Piirirahvas* (Ahto Lobjakas, PM 10.10.15)
- *Reinsalu: vihakõne küsimust tuleb võtta terve mõistusega* (Priit Pullerits, PM 13.10.15)
- *Müürid, mida me ise püstitame* (Toomas Hendrik Ilves, PM 23.10.15)
- *Me ei ole ju küüditajad!* (Anneli Ammas, PM 30.10.15)
- *Eesti vajab immigratsiooni. Punkt* (Priit Alamäe, 02.11.15)
- *„Ärge näidake mu nägu, mu perekond tapetakse”* (Marii Karell, 03.11.15)
- *Türgi valimised ja Euroopa väärtused* (Eerik-Niiles Kross, 05.11.15)
- *Globaliseerunud vs Kristlik Euroopa* (Roland Freudenstein, PM 06.11.15)
- *Võitlus Eesti hinge pärast* (Ahto Lobjakas, 09.11.15)
- *Kas Schengen on surnud?* (juhtkiri, PM 13.11.15)
- *„Pesumasinat” on väga raske välja lülitada* (Mattia Toaldo, PM 14.11.15)
- *Allasurutud Tõnisson* (Kaire Uusen, 17.11.15)
- *Meie võõrahirmu põhjus* (Enn Maasika, 20.11.15)
- *Vabadus uskuda* (Abdul Turay, 25.11.15)
- *Eesti – tugev ja enesekindel riik* (Taavi Rõivas, PM 30.11.15)
- *Euroopa Liit peab näitama enesekindlust* (juhtkiri, PM 04.12.15)
- *Moslemite kiiret kohanemist Euroopas ei tasu loota* (Mati Aavik, intervjuu Wolfgang Wagneriga, PM 05.12.15)
- *Tee ja küpsised* (juhtkiri, PM 07.12.15)
- *Põgenikud jõuavad Eestisse jaanuaris* (Piret Lakson, intervjuu Priit Põdraga, PM 08.12.15)

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Minna Kuslap (sünnikuupäev: 25.01.1990)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Pagulasdiskursus Postimehe arvamuskogudes aastal 2015”, mille juhendaja on dotsent Kersti Lepajõe,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 19. mail 2016